

liani) martyris exemplaria probat. Mediæ inter has provinciæ Palæstinos (*Al. Palæstinæ*) codices legunt: quos ab Origene elaboratos Eusebius et Pamphilus vulgaverunt: totusque orbis hac inter se trifaria varietate compugnat. Et certe Origenes non solum exemplaria¹ composuit quatuor editionum, e regione singula verba describens, ut unus dissentiens, statim cæteris inter se consentientibus arguatur; sed, quod majoris audaciæ est in editione Septuaginta Theodotionis editionem miscuit, asteriscis designans quæ minus ante fuerant, et virgulis quæ ex superfluo videbantur apposita. Si igitur aliis licuit non tenere quod semel susceperant, et post septuaginta cellulas, quæ vulgo sine auctore jactantur², singulas cellulas aperuere, hocque in Ecclesiis legitur quod Septuaginta nescierunt, cur me non suscipiant Latini mei, qui in violata editione veteri ita novam condidi, ut laborem meum Hebræis, et, quod his majus est, apostolis auctoribus probem³? Scripsi nuper librum *de Optimo genere interpretandi*⁴, ostendens illa de Evangelio, *Ex Ægypto vocavi filium meum* (*Matth. II, 13*); et *Quoniam Nazaræus vocabitur* (*Ibid. 23*); et, *Videbunt in quem compunxerunt* (*Joan. XIX, 37*); et illud Apostoli, *Quæ oculus non vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascenderunt, quæ præparavit Deus diligentibus se* (*I Cor. II, 9*): cæteraque his similia in Hebræorum libris

inveniri. Certe apostoli et evangelistæ Septuaginta Interpretes noverant: et unde eis hæc dicere quæ in Septuaginta non habentur? Christus Dominus noster utriusque Testamenti conditor, in Evangelio secundum Joannem, *Qui credit, inquit, in me, sicut dicit Scriptura, flumina de ventre ejus fluent aquæ vivæ* (*Joan. VII, 38*). Utique scriptum est, quod Salvator scriptum esse testatur. Ubi scriptum est? Septuaginta non habent: apocrypha nescit Ecclesia. Ad Hebræos igitur revertendum est, unde et Dominus loquitur, et discipuli exempla præsumunt. Hæc pace veterum loquor, et obtrectatoribus meis tantum respondeo, qui canino dente me rodunt, in publico detrahentes; legentes in angulis, iidem et accusatores et defensores, cum in aliis probent quod in me reprobant; quasi virtus et vitium non in rebus sit, sed cum auctore mutetur. Cæterum meminimus, editionem Septuaginta Translatorum olim de Græco emendatam tribuisse me nostris⁵: nec inimicum debere æstimari eorum, quos in conventu fratrum semper edissero. Et quod nunc **DABRE IAMIM** (דברי הימים), id est *Verba dierum*, interpretatus sum, idcirco feci, ut inextricabiles moras, et silvam nominum, quæ scriptorum confusa sunt vitio, sensuumque barbariem, apertius et per versuum cola digererem: mihimetipsi et meis juxta Ismeniam⁶ canens. si aures surdæ sunt cæterorum.

¹ Vaticanus ms. unus, et alter e nostris, legunt *Hexapla*, sed incongrue; quia de quatuor editionibus hic sermo est. id est de *Tetraplis*, non de *Hexaplis* Origenis. MART.

² Sine auctore jactantur hæ singulæ cellulæ Septuaginta Interp.: «Cum Aristæus Ptolomæi regis ὑπερασπιστής et multo post tempore Josephus, nihil tale retulerint: sed in eadem basilica congregatos, contulisse scribant, non prophetasse.» Hæc S. Hieronymus prologo in Genesim. MART.

³ Eodem sensu legit supra laudatus ms. codex D. Card. Bonzii, *apostolicis auctoritatibus probem*. MART.

⁴ Est ad *Pammachium* epistola in nostra recensione 57 scripta sub anni 95 finem, ut in Chronologicis ad eam Notis ostendimus.

⁵ Diximus, non nisi exiguam ejus editionis partem superesse, quam subsequenti tomo recensebi-

mus dicemusque de ea pluribus in Præfatione.

⁶ Non *Ismeniam*, sed *Hismenium* legimus in omnibus mss. codicibus excepto Canone Hebraicæ veritatis, in quo scriptum reperimus *Hismeniam*. Porro apud Apuleium, et Plutarchum in Pericle, *Ismenias* nomen est Thebani optimi tibicinis, cui sane frigenti ad populum aiebat Antigenidas præceptor, referente Cicerone *de Clar. Orat. Mihi cane et musis*. Meminit etiam *Historiæ* Valerius Maximus lib. *Rerum memorabilium*, III, c. 7. Hinc canere sibi et musis, significat scribere aut dicere quod docti soli intelligant, aut ipse cantor, non vulgus imperitum et ingratum. Id vero perfecte quadrat ad mentem ac sententiam Hieronymi; cum soli docti, aut ipse conditor hujus editionis ex Hebr. maximam intelligerent utilitatem Ecclesiis ex ea futuram. MART.

INCIPIIT

LIBER DABRE IAMIM.

ID EST

VERBA DIERUM,

Qui apud nos dicitur

PARALIPOMENON.

(Cap. I.) Adam, Seth, Enos, Cainan, Malaleel, Jared, Enoch, Mathusale, Lamech, Noc, Sem,

Cham, et Japheth.

Filii Japheth, Gomer Magog, et Madai, et Javan,

Thubal, Mosoch, Thiras.

Porro filii Gomer: Ascenez, et Riphath¹, et Thogorma.

Filii autem Javan: Elisa et Tharsis, Chetim et Dodanim.

Filii Cham: Chus, et Mesraim, et Phut, et Chanaan.

Filii autem Chus; Saba. et Evila, Sabatha, et Regma, et Sabathacha.

Porro filii Regma; Saba. et Dadan.

Chus autem genuit Nemrod: iste cœpit esse potens in terra.

Mesraim vero genuit Ludim, et Anamim, et Laabim, et Nepthum, Phetsim quoque et Casluim: de quibus egressi sunt Philisthim, et Caphthorim.

Chanaan vero genuit Sidonem primogenitum suum, et Heth, Jebusœum quoque, et Amorrhœum, et Gergesœum.

Evœumque et Aracœum, et Asinœum.

Aradium quoque, et Samarœum, et Amathœum, Filii Sem: Elam, et Assur, et Arphaxad, et Lud, et Aram, et Hus, et Hul, et Gothor, et Mosoch.

Arphaxad autem genuit Sala, qui et ipse genuit Heber.

Porro Heber nati sunt duo filii, nomen uni Phaleg, quia in diebus ejus divisa est terra, et nomen fratris ejus Jectan.

Jectan autem genuit Elmodad, et Saleph, et Asermoth, et Jare, Adoram quoque, et Uzal, et Decla, Hebal etiam, et Abimael, et Saba, necnon et Ophir, et Evila, et Jobab; omnes isti filii Jectan.

Sem, Arphaxad, Sala, Heber, Phaleg, Ragau, Serug, Nahor, Thare, Abram, iste est Abraham.

Filii autem Abraham, Isaac et Ismael.

Et hæ generationes eorum. Primogenitus Ismaelis, Nabajoth, et Cedar, et Abdeel, et Mabsam, et Masma, et Duma, Massa, Adad, et Thema, Jatur, Naphis, Cedma. Ili sunt filii Ismaelis.

Filii autem Ceturæ concubinæ Abraham, quos genuit: Zamram, Jescan, Madan, Madian, Jesboc, et Sue.

Porro filii Jescan: Saba, et Dadan².

Filii autem Madian: Epha, et Epher et Enoch, et Abida, et Eldaa. Omnes hi filii Ceturæ.

Genuit autem Abraham Isaac: cujus fuerunt filii, Esau et Israel.

Filii Esau, Eliphaz, Ravel, Jaus, Jalam et Core.

Filii Eliphaz; Theman, Omer, Sephi, Gethem, Cenez, Thamna, Amalec.

Filii Ravel: Naath, Zara, Semma, Maza.

Filii Seir: Lotan, Sobal, Sebeon. Ana, Dison, Eser, Disan.

Filii Lotan, Hori, Umam. Soror autem Lotan fuit Thamna.

Filii Sobal: Allan, et Manaath, et Ebal, Sephi et Onam.

Filii Sebeon: Aia et et Ana.

Filii Ana: Dison.

Filii Dison: Amaran, et Eseban, et Jethran, et Charan.

A Filii Eser: Balaan, et Zavan, et Jacan.

Filii Disan: Hus et Aran.

Isti sunt reges qui imperaverunt in terra Edom, antequam esset rex super filios Israel: Fale filius Beor³ et nomen civitatis ejus, Denaba.

Mortuus est autem Bale, et regnavit pro eo Jobab filius Zare de Bosra.

Cumque Jobab fuisset mortuus, regnavit pro eo Husam de terra Themanorum.

Obiit quoque et Husam, et regnavit pro eo Adad filius Badad, qui percussit Madian in terra Moab: et nomen civitatis ejus Avith.

Cumque et Adad fuisset mortuus, regnavit pro eo Semla de Maresca.

Sed et Semla mortuus est, et regnavit pro eo Saul de Robcboth, quæ juxta amnem sita est.

Mortuo quoque Sal, regnavit pro eo Bahalanan filius Achobor,

B Sed et hic mortuus est, et regnavit pro eo Adad: cujus urbis nomen fuit Phon⁴, et appellata est uxor ejus Meetabel filia Matred filiæ Mezaab.

Adad autem mortuo, duces pro regibus in Edom esse cœperunt: dux Thamna, dux Alva dux Jetheth, dux Oolibama, dux Ela, dux Phinon, dux Cenez, dux Theman, dux Mabsar, dux Mægdial, dux Hiram. Hi duces Edom.

(Cap. 11.) Filii autem Israel: Ruben, Simeon, Levi, Juda, Issachar et Zabulon, Dan, Joseph et Benjamin, Nephtali, Gad et Aser.

Filii Juda: Her, Onan et Sela. Tres nati sunt ei de filia Sue Chananitide.

Fuit autem Her primogenitus Juda, malus coram Domino, et occidit eum:

Thamar autem nurus ejus peperit ei Phares et Zara.

Omnes ergo filii Juda, quinque:

Filii autem Phares: Esron et Amul,

Filii quoque Zaræ, Zamri, et Ethan, et Eman, Chalchal quoque, et Dara, simul quinque.

C Filii Charmi: Achar, qui turbavit Israel, et peccavit in furto anathomatis.

Filii Ethan: Azarias.

Filii autem Esron qui nati sunt ei: Jerameel, et Ram, et Calubi.

Porro Ram genuit Aminadab.

Aminadab autem genuit Naasson, principem filiorum Juda.

Naasson quoque genuit Salma, de quo ortus est Booz.

Booz vero genuit Obed, qui et ipse genuit Isai.

Isai autem genuit primogenitum Eliab, secundum Abinadab, tertium Samaa, quartum Nathanael, quintum Raddei, sextum Asom, septimum David.

Quorum sorores fuerunt, Sarvia, et Abigail.

Filii Sarviæ: Abisai, Joab, et Azael, tres.

Abigail autem genuit Amasa, cujus pater fuit Jether Ismaelites.

D Chaleh vero filius Esron accepit uxorem nomine Azuba, de qua genuit Jerioth: fueruntque filii ejus Jesar, et Sobab, et Ardon.

Cumque mortua fuisset Azuba, accepit uxorem Chaleh, Ephrath⁴: quæ peperit ei Hur.

¹ In Hebræo per ד primam litteram scribitur דִּפְתָּח, *Diphath*. Videsis tamen quæ ad Genesis x, 3, de hujus scriptura nominis annotantur.

² Quæ subjungunt Vulgati libri verba, *Filii autem Dadan: Assurim, et Latussim, et Leomim* ad fidem Hebræi textus ac vetustiorum, meliorisque notæ codicum a Martiano pridem expuncta, videntur ex Genesis xxv, 3, huc fuisse olim ascite.

³ Nota falsus Hieronymus, auctor *Quæstionum Hebraicarum* in librum primum Paralipomenon, nomen istud in Genesi *Phau*, in Paralipomenon autem scribi *Phai*. Quod verum esse comprobatur ex Massorethiis exemplaribus: nam Gen. xxxvi, 29,

scriptum legimus פְּעִי *Phau*; hic vero פְּעִי *Phai*. At versus Hieronymus utrobique legebat in suis exemplaribus Hebræis פְּעִי *Phau*, sive *Phou*, cum פֶּא in fine, et אֵין, ut o vel u vocalem litteram. Qui plura scire voluerit de variantibus lectionibus in nominibus propriis, consulat Quæstiones jam dictas falsi Hieronymi, qui diligens existit in hujusmodi rebus observandis. MART.

⁴ Canon Carcassonensis habet *Ephrata*. Ceteri mss. codices legunt *Ephrath* juxta Hebræum hodiernum hic enim scriptum est אֶפְרַתָּה, *Ephrath*, licet infra x, 24 legatur אֶפְרַתָּה, *Ephratha*, cum הֵן in fine; ubi etiam mss. Latini retinent *Ephratha*. Id non ad-

Porro Hur genuit Uri : genuit Bezeleel.

Post hæc ingressus est Esron ad filiam Machir patris Galaad, et accepit eam cum esset annorum sexaginta : quæ peperit ei Segub.

Sed et Segub genuit Jair, et possedit viginti tres civitates in terra Galaad. Cepitque Gessur, et Aram, oppida Jair, et Canath, et viculos ejus sexaginta civitatum. Omnes isti, filii Machir patris Galaad.

Cum autem mortuus esset Esron, ingressus est Chaleb ad Ephrata.

Habuit quoque Esron uxorem Abia, quæ peperit ei Assur patrem Thecua.

Nati sunt autem filii Jerameel primogeniti Esron, Ram primogenitus ejus, et Buna, et Aram, et Asom et Abia.

Duxit quoque uxorem alteram Jerameel, nomine Atara, quæ fuit mater Onam.

Sed et filii Ram primogeniti Jerameel, fuerunt Moos, et Jamin, et Achar.

Onam autem habuit filios, Semei, et Jada.

Filii autem Semei : Nadab, et Abisur, Nomen vero uxoris Abisur, Abiail, quæ peperit ei Ahobban, et Molid.

Filii autem Nadab fuerunt, Saled, et Apphaim Mortuus est autem Saled absque liberis.

Filius vero Apphaim, Jesi : qui Jesi genuit Sesan Porro Sesan genuit Oholi.

Filii autem Jada fratris Semei : Jether, et Jonathan. Sed et Jether mortuus est absque liberis.

Porro Jonathan genuit Phaleth, et Ziza. Isti fuerunt filii Jerameel.

Sesan autem non habuit filios, sed filias et servum Ægyptium nomine Jeraa.

Deditque ei filiam suam uxorem : quæ peperit ei Etthei.

Etthei autem genuit Nathan, et Nathan genuit Zabad.

Zabad quoque genuit Ophlal, et Ophlal genuit Obed :

Obed genuit Jeu, Jeu genuit Azariam.

Azarias genuit Helles, Helles genuit Elasa.

Elasa genuit Sisamoi, Sisamoi genuit Sellum.

Sellum genuit Icamiam, Icamiam autem genuit Elisama.

Filii autem Chaleb fratris Jerameel : Mosa primogenitus ejus, ipse est pater Ziph, et filii Marefa patris Hebron.

Porro filii Hebron, Core, et Thaphphu, et Recem, et Samma.

Samma autem genuit Raham, patrem Jercaam, et Recem genuit Sammai.

Filius Sammai, Maon : et Maon pater Bethsur.

Epha autem concubina Chaleb peperit Aran, et Musa, et Gezez.

Porro Aran genuit Gezez.

Filii Jadai, Regom, et Joathan, et Gesan, et Phalet, et Epha et Saaph.

Concubina Chaleb Maacha peperit Saber, et Tharana.

Genuit autem Saaph pater Madmena, Sue patrem Machbena, et patrem Gabaa.

Filia vera Chaleb, fuit Achsa. Hi erant filii Chaleb, filii Hur primogeniti Ephrata, Sochal pater Cariath-Iarim, Salma pater Beth-Leem, Hariph pater Beth-Gader.

vertit falsus Hieronymus in suis *Questionibus Hebraicis* in libros Paralipomenon. MART.

¹Tres mss. codices nempe Regius, Corbeiens. 1 et Colbertinus Aniciensis emendatus, legunt hoc modo *Et Saphat : sessa, numero sex*. San-Garm. autem num. 4 posuit *sessa* in margine. In Hebræo scriptum est, גֶּזֶז שֶׁשָׁה, *vesaphat sissa* id est *et Saphat sex*. Unde nomen שֶׁשָׁה, *sissa*, vel *sessa*, quod interpretatur *sex*, integrum posuerunt cum ejusdem interpretatione mss. supra dicti, quod ab aliquo scholiaste profectum esse, credere fas est. MART.

A Fuerunt autem filii Sobal patris Cariath-Iarim, qui videbat dimidium requietionum.

Et de cogitatione Gariath-Iarim, Jethrei, et Aphuthei, et Semathei, ei Maserei. Ex his egressi sunt Saraitæ, et Esthaolitæ.

Filii Salma, Beth-Leem, et Netophati Coronæ domus Joab, et dimidium requietionis Sarai.

Cognationes quoque scribarum habitantium in Jabes, canentes atque resonantes, et in tabernaculis commorantes. Hi sunt Cinæi, qui venerunt de calcre patris domus Rechab.

[Cap. III.] David vero hoshabuit filios, qui ei nati sunt in Hebron, primogenitum Amnon ex Abinaam Jezraelitide, secundum Daniel de Abigail Carmelitide tertium Absalon filium Maacha filiæ Tholmai regis Gessur, quartum Adoniam filium Aggith, quintum Saphatiam ex Abital, sextum Jetbraam de Eglæ uxore sua.

B Sex ergo nati sunt ei Hebron, ubi regnavit septem annis sex mensibus.

Triginta autem et tribus annis regnavit in Jerusalem.

Porro in Jerusalem nati sunt ei filii, Samaa, et Sobab, et Nathan, et Salomon, quatuor de Bethsabee filia Amiel :

Jebaar, quoque, et Elisama, et Eliphalet, et Noge, et Nepheg, et Japhie, necnon Elisama, et Eliade, et Eliphalet, novem :

Omnes filii David, absque filii concubinarum, habuerunt sororem Thamar :

Filius autem Salomonis, Roboam ; cujus Abia filius genuit Asa.

De hoc quoque natus est Josaphat, pater Joram : Qui Joram genuit Ohoziam, ex quo ortus est Joas ethujus Amasias filius genuit Azariam.

Porro Azariæ filius Joatham procreavit Ahaz patrem Ezechia, de quo natus est Manasses.

Sed et Manasses genuit Amon patrem Josiæ.

C Filii autem Josiæ fuerunt, primogenitus Johanan secundus Joiacim, tertius Sedecias, quartus Sellum

De Joiacim natus est Jechonias, et Sedecias.

Filii Jechoniæ fuerunt, Asir, Salathiel, Melchiram Phadaia, Sennaser et Jecemia, Sama, et Nadabia.

De Phadia orti sunt Zorobabel et Semei.

Zorobabel genuit Mosollam, Ananiam, et Salomith sororem eorum.

Asaban quoque, et Ool, et Barachian, et Asadum, Josabesed, quinque :

Filius autem Ananiæ, Phaltias pater Jeseiæ, cujus filius Raphaia. Hujus quoque filius, Arnan. de quo natus est Obdia, cujus filius fuit Sechenia.

Filius Secheniæ, Semeia : cujus filii, Attus, et Jegal, et Barta et Naaria, et Saphat, numero sex¹

Filius Naariæ, Elioenai, et Ezechias. et Ezricam tres.

Filii Elioenai, Odvia. et Eliasub, et Pheleia, et Accub, et Joanan, et Dalaia, et Anani, septem.

D [Cap. IV.] Filii Juda : Phares, Esron, et Charmi, et Hur, et Subal.

Reaia vero filius Subal genuit Jeth de quo nati sunt Abimai et Led. Hæ cogitationes Sarathi.

Ista quoque stirps Etam : Jezrael, et Jesema, et Jedebos. Nomen quoque sororis eorum, Asalephuni.

Phanuel² autem pater Gedor, et Ezer pater Hosa.

— Tres apud Martian. mss. nec non editi aliquot libri, ut Bibl. Roberti Stephani, Sixti V, Polyglotti. Antuerp. aliique, interserunt hic nomen *sessæ*, vel *sesa*, quod ipsum est Hebræum שֶׁשָׁה, quod *sex* significat ac videtur ad explendum eum numerum repeti sub proprii nominis acceptione: frustra tamen, eum Semeiam ipsum parentem eo in numero una esse computandum, constet.

²In Hebræo bodierno, *Phanuel*; mss. tamen Latini legunt *Phuniel*. MART.

Isti sunt filii Hur primogeniti Ephratha patris Beth-Leem. **A** istarum usque ad Baal. Hæc est habitatio eorum et sedium distributio.

Assur vero patri Thecuc erant duæ uxores, Hala, et Naara.

Peperit autem ei Naara. Oozam, et Hepher et Themani, et Abasthari. Isti sunt filii Naara.

Porro filii Halaa, Sereth, Isaar, et Ethnan.

Cos autem genuit Anob, et Soboba, et cognationem Haral filii Arum.

Fuit autem Jabes inclytus præ fratribus suis, et mater ejus vocavit nomen illius Jabes, dicens: Quia peperit eum in dolore.

Invocavit vero Jabes Deum Israel, dicens: Si benedicens benedixeris, mihi, et dilataveris terminos meos, et fuerit manus tua mecum, et feceris me a malitia non opprimi. Et præstitit Deus quæ precatus est.

Chaleb autem frater Sua genuit Machir, qui fuit pater Esthon.

Porro Esthon genuit Bethrapha, et Phesse, et **B** Thena patrem urbis Naas: sunt viri Recha.

Filii autem Cenez: Othoniel, et Saraia. Porro filii Othoniel, Athath, et Maonathi.

Maonathi genuit Ophra, Saraia autem genuit Joab patrem Vallis artificum: ibi quippe artifices erant.

Filii vero Chaleb filii Jephone, Hir, et Ela, et Nahem.

Filii quoque Ela, Cenez.

Filii quoque Jaleleel: Ziph, et Zipha, Thiria, et Asrael.

Et filii Ezra, Jether, et Mered, et Epher, et Jalon genuitque Mariam, et Sammai, et Jesba patrem Esthamo.

Uxor quoque ejus Judaia, peperit Jared patrem Gedor, et Heber patrem Socho, et Icuthiel patrem Zano. Hi autem filii Bethiæ filiae Pharaonis, quam accepit Mered.

Et filii uxoris Odaia sororis Naham patris Ceila, et Garmi, et Esthamo, qui fuit de Machathi.

Filii quoque Simon, Amnon et Renna filius Anon, et Thilon. Et filii Jesi, Zoeth, et Benzoeth.

Filii Sela, filii Juda: Her pater Lecha, et Laada pater Maresa, et cognationes domus operantium byssum in domo juramenti.

Et qui stare fecit Solem, virique mendacii; et Securus, et Incendens qui principes fuerunt in Moab et qui reversi sunt in Leem. Hæc autem verba vetera.

Hi sunt figuli habitantes in Plantationibus, et in Præsepibus¹, apud regem in operibus ejus, commorati sunt ibi.

Filii Simeon: Namuel et Jamin, Jarib, Zara, Saul.

Sellum filius ejus, Mapsam filius ejus, Masma filius ejus.

Filii Masma: Amuel filius ejus, Zachur filius ejus, Semei filius ejus.

Filii Semei sedecim, et filia sex: fratres autem ejus non habuerunt filios multos, et universa cognatio non potuit adæquare summam filiorum Juda. **D**

Habitaverunt autem in Bersabee, et Molada, et Harsarnual: et in Bala, et in Asom, et in Tholad; et in Bathuel, et in Horma, et in Siceleg; et in Bethmarchaboth, et in Asarsusim, et in Bethberai, et in Saarim. Hæc civitates eorum usque ad regem David.

Villæ quoque eorum; Etam, et Aen; et Remmon et Thochen, et Asan, civitates quinque.

Et universi viculi eorum per circuitum civitatum

Mosobab quoque at Jemlech et Josa filius Amasia, et Joel, et Jeu filius Josabiæ filii Saraia filii Asiel et Elioenai, et Jacoba, ut Isuaia, et Asaia, et Adiel, et Ismiel, et Banaia.

Ziza quoque filius Sephei, filiis Allon, filii Idaia, filii Semri filii Samaia.

Isti sunt nominati principes in cognationibus suis et in domo affinitatum suarum multiplicati sunt vehementer.

Et profecti sunt, ut ingrederentur in Gador usque ad orientem vallis, et ut quærent pascua gregibus suis. Invenruntque pascuas uberes, et valde bonas, et terram latissimam et quietam et fertilem, in qua ante habitaverant de stirpe Cham.

Hi ergo venerunt, quos supra descripsimus nominatim, in diebus Ezechia regis Juda, et percusserunt tabernacula eorum, et habitatores qui inventi fuerant ibi, et deleverunt eos usque in præsentem diem: habitaveruntque pro eis, quoniam uberrimas ibidem pascuas repererunt.

De filiis quoque Simeon abierunt in montem Seir viri quingenti, habentes principes Phaltiam et Naariam et Raphaiam et Oziel filios Jesi, et percusserunt reliquias, quæ evadere potuerant, Amalecitarum, et habitaverunt ibi pro eis usque ad diem hanc.

[Cap. V.] Filii quoque Ruben primogeniti Israel (ipse quippe fuit primogenitus: sed cum violasset thorum patris sui, data sunt primogenita ejus, filiis Joseph filii Israel, et non est ille reputatus in primogenitum.

Porro Judas, qui erat fortissimus inter fratres suos, de stirpe ejus principes germinati sunt: primogenita autem reputata sunt Joseph).

Filii ergo Ruben primogeniti Israel: Enoch, et Phallu, Eron, et Charmi.

Filii Joel: Samaia filius ejus, Gog, filius ejus, Semei filius ejus, Micha filius ejus. Reeia filius ejus, Baal, filius ejus, Becra filius ejus, quem captivum duxit Theglathphalnasar² rex Assyriorum, et fuit princeps in tribu Ruben.

Fratres autem ejus, et universa cognatio ejus, quando numerabantur per familias suas, habuerunt principes, Jeiel et Zachariam,

Porro Bala filius Azaz, filii Samma, filii Joel, ipse habitavit in Aroer usque ad Nebo et Beelmon

Contra orientalem quoque plagam habitavit usque ad introitum eremi, et flumen Euphraten. Multum quippe jumentorum numerum possidebat in terra Galaad.

In diebus autem Saul præliati sunt contra Agareos [Al. Agarenos], et interfecerunt illos, habitaveruntque pro eis in tabernaculis eorum, in omni plaga quæ respicit ad orientem Galaad.

Filii vero Gad e regione eorum habitaverunt in terra Basan usque Selcha:

Joel in capite, et Saphan secundus: Janai autem, et Saphat, in Basan.

Fratres vero eorum, secundum domos cognationum suarum, Michael, et Mosollam, et Sebe, et Jori et Jachan, et Zie, et Heber, septem.

Hi filii Abihail, filii Huri, filii Jaro filii Galaad, filii Michael, filii Jesisi, filii Jeddo, filii Buz.

Fratres quoque filii Abdiel, filii Guni, princeps domus in familiis suis.

Et habitaverunt in Galaad, et in Basan, et in

¹ Editiones pleræque omnes *sepibus* habent pro *præsepibus*: Hebræus גדרה, quod pro nomine proprio Γαδρηα Septuaginta ipsi Interpretes acceperunt.

² Aliquot mss., *Sheglath-Phalassar*; alii, *Theglath-Phalnasar*. Nec mirum quod diversimode scribatur in Latinis codicibus, cum eadem reperitur

varietas in voluminibus Hebræorum; nam libro secundo Malachim, quem nos IV Regnum nuncupamus cap. xv, vers. 29, et cap. xvi, vers. 7 et 10, scriptum legimus הגלת פלאסר, *Theglath-Phalasar*, hic autem, et infra lib. II Paralip. c. xxviii, vers. 20, סולת פלאסר *Seglath-Phalnasar*. MART.

viculis ejus, et in cunctis suburbanis Saron usque ad terminos.

Omnes hi numerati sunt in diebus Joathan regis Juda, et in diebus Jeroboam regis Israel.

Filii Ruben, et Gad, et dimidiæ tribus Manasse, viri bellatores, scuta portantes et gladios: et tendentes arcum, eruditique ad prælia, quadraginta quatuor millia et septingenti sexaginta, procedentes ad pugnam.

Dimicaverunt contra Agareos¹: Ituræi vero, et Naphæi, et Nodab, præbuerunt eis auxillum.

Traditique sunt in manus eorum Agarei, et universi qui fuerant cum eis, quia Deum invocaverunt cum præliarentur: et exaudivit eos, eo quod credidissent in eum:

Ceperuntque omnia quæ possederant, camelorum quinquaginta millia, et ovium ducenta quinquaginta millia, asinos duo millia, et animas hominum centum millia.

Vulnerati autem multi corruerunt: fuit enim bellum Domini.

Habitaveruntque pro eis usque ad transmigratiorem.

Filii quoque dimidiæ tribu Manasse, possederunt terram a sinibus Basan usque Baal, Hermon, et Sanir, et montem Hermon, ingens quippe numerus erat.

Et hi fuerunt principes domus cognationis eorum, Ephraim, et Jesi, et Eliel, et Ezriel, et Jeremia, et Odoia, et Jediel, viri fortissimi et potentes, et nominati duces in familiis suis.

Reliquerunt autem Deum patrum suorum, et fornicati sunt post deos populorum terræ, quos abstulit coram eis.

Et suscitavit Deus Israel spiritum Phul regis Assyriorum, et spiritum Theglathphalnasar regis Assur: et transtulit Ruben, et Gad, et dimidiam tribum Manasse, et adduxit eos in Lale, et Abor, et Ara, et fluvium Gozan, usque ad diem hanc.

(Cap. VI.) Filii Levi: Gerson, Caath, et Merari.

Filii Caath: Amram, Isaar, Hebron, et Oziel.

Filii Amram: Aaron, Moses, et Maria:

Filii Aaron: Nabad et Abiu, Eleazar et Ithamar.

Eleazar genuit Phinees, et Phinees genuit Abisue,

Abisue vero genuit Bocci, et Bocci genuit Ozi.

Ozi genuit Zariaam, et Zariaas genuit Meraioth.

Porro Meraioth genuit Amariam, et Amarias genuit Abitob.

Abitob genuit Sadoc, genuit Ahimaas:

Ahimaas genuit Azariam. Azarias genuit Johanan,

Johanan genuit Azariam. Ipse est qui sacerdotio

functus est in domo quam ædificavit Salomon in

Jerusalem.

Genuit autem Azarias Amariam, et Amarias genuit Abitob.

Abitob genuit Sadoc, et Sadoc genuit Sellum.

Sellum genuit Helciam, Helcias genuit Azariam.

Azarias genuit Saraiam, et Saraias genuit Josedec.

Porro Josedec egressus est, quando transtulit

Dominus Judam et Jerusalem per manus Nabuchodonosor.

Filii ergo Levi: Gerson, Caath, et Merari.

Et hæc nomina filiorum Cerson: Lobeni, et Semei.

Filii Caath: Amram, et Isaar, et Hebron, et Oziel.

Filii Merari: Mooli et Musi. Hæc autem cognationes Levi secundum familias eorum.

¹ In mss., *Agareos*, juxta usum alibi receptum.

MART.

² Notat Memmianus Canon, qui legit in contextu sacro *Esthom*, alibi, id est in aliis exemplaribus, scriptum esse *Esthamo*. Has variantes lectiones minime abjiciendas censemus, quippe cum ex Hebræo אֶשְׁתָּמוֹ facile deduci queant; licet hodie ex punctis

Gerson, Lobeni filius ejus, Jaath filius ejus, Zamma filius ejus, Joaa filius ejus, Addo filius ejus, Zara filius ejus, Jethrai filius ejus.

Filii Caath, Aminadab filius ejus, Core filius ejus. Asir filius ejus, Elcana filius ejus, Abiasaph filius ejus, Asir filius ejus, Thaat filius ejus, Uriel filius ejus, Ozias filius ejus, Saul filius ejus.

Filii Elcana, Amasai et Ahimoth et Elcana:

Filii Elcana: Sophai filius ejus, Naath filius ejus, Eliab filius ejus, Jeroam filius ejus, Elcana filius ejus.

Filii Samuel, primogenitus, Vasseni, et Abia.

Filii autem merari, Mooli: Lobeni filius ejus, Semei filius ejus, Oza filius ejus, Samma filius ejus, Haggia filius ejus, Isaia filius ejus.

Isti sunt quos constituit David super cantores domus Domini, ex quo collocata est arca: et ministrabant coram tabernaculo testimonii, canentes donec ædificaret Salomon domum Domini in Jerusalem:

Stabant autem juxta ordinem suum in ministerio.

Hi vero sunt, qui assistebant cum filiis suis, de filiis Caath, Eman cantor filius Joel, filii Samuel; Filii Elcana, filii Jeroam, filii Eliel, filii Thou; Filii Suph, filii Elcana, filii Maath, filii Amasai; Filii Elcana, filii Joel, filii Azariæ, filii Sophoniæ:

Filii Thaat, filii Asir, filii Abiasaph, filii Core; Filii Iser, filii Caat, filii Levi, filii Israel.

Et frater ejus Asaph, qui stabat a dextris ejus.

Asaph filius Barachia, filii Samaa;

Filii Machael, filii Basia, filii Melchia;

Filii Athnai, filii Zara, filii Adaia;

Filii Ethan, filii Zamma, filii Semei;

Filii Jeth, filii Gerson; filii Levi.

Filii autem Merari fratres eorum, ad sinistram,

Ethan filius Cusi, filii Abdi, filii Maloch;

Filii Asabia, filii Amasiae filii Helciae,

Filii Amasai, filii Boni, filii Somer;

Filii Mooli, filii Musi, filii Merari, filii Levi.

Fratres quoque eorum Levitæ, qui ordinati sunt in cunctum ministerium tabernaculi domus Domini.

Aaron vero, et filii ejus adolebant incensum super altare holocausti, et super altare thymiamatis, in omne opus Sancti sanctorum: et ut precarentur pro Israel, juxta omnia quæ præceperat Moses servus Dei.

Hi sunt autem filii Aaron: Eleazar filius ejus, Phinees filius ejus, Abisue filius ejus, Boec filius ejus, Ozi filius ejus. Zaraira filius ejus, Merajoth filius ejus, Amaria filius ejus, Abitob filius ejus, Sadoc filius ejus, Ahimaas filius ejus,

Et hæc habitacula eorum per vicos atque confinia, filiorum scilicet Aaron, juxta cognationes Caathitarum: ipsis enim sorte contigerant.

Dederunt igitur eis Hebron in terra Juda, et suburbana ejus per circuitum:

Agros autem civitatis, et villas, Chaleb filio Jephone.

Porro filiis Aaron dederunt civitates ad confugiendum, Hebron et Lobda et suburbana ejus: Jether quoque et est homo² cum suburbanis suis, sed et Helon set Dabir cum suburbanis suis, Asan quoque, et Beth-Semes et suburbana earum.

De tribu autem Benjamin, Gabee et suburbana ejus, et Almath cum suburbanis suis, Anathoth

Massoretharum *Eschemoa* multi legamus. In libro nominum Hebraicorum, *Asthemo* dicitur. Notandum vero frequentes esse in codice Memmiano hujusmodi diversæ lectiones nominum propriorum, ac sæpius duas vel tres simul afferri: verbi gratia, *filii Her*, alibi *Aer*, alibi *Aser*; *Agag quoque*, alibi *Asac*, alibi *Achac*, etc. MART.

quoque cum suburbanis suis. Omnes civitates, tredecim, per cognationes suas.

Filiis autem Caath residuis de cognatione sua, dederunt ex dimidia tribu Manasse in possessionem urbes decem.

Porro filiis Gersom per cognationes suas, de tribu Issachar, et de tribu Aser, et de tribu Nephthali, et de tribu Manasse in Basan, urbes tredecim.

Filiis autem Merari per cognationes suas, de tribu Ruben et de tribu Gad, et de tribu Zabulon, dederunt sorte civitates duodecim.

Dederunt quoque filii Israel Levitis civitates et suburbana earum :

Dederuntque per sortem, ex tribu filiorum Juda, et ex tribu filiorum Simeon, et ex tribu filiorum Benjamin, urbes has, quas vocaverunt nominibus suis :

Et his qui erant de cognatione filiorum Caath, fueruntque civitates in terminis eorum de tribu Ephraim.

Dederuntque ergo eis urbes ad confugiendum, Sichem cum suburbanis suis in monte Ephraim, et Gazer cum suburbanis suis, Jecnaam quoque cum suburbanis suis, et Bethoron similiter, necnon et Helon cum suburbanis suis, et Gethromon in eodem modum.

Porro ex dimidia tribu Manasse, Aner et suburbana ejus, Baalam et suburbana ejus : hi videlicet, qui de cognatione filiorum Caath reliqui erant. Filiis autem Gersom, de cognatione dimidiæ tribus Manasse, Ganlon in Basan et suburbana ejus, et Astaroth cum suburbanis suis.

De tribu Issachar, Cedec et suburbana ejus, et Dabereth cum suburbanis suis, Ramoth quoque et suburbana ejus, et Anem cum suburbanis suis.

De tribu vero Aser : Masal cum suburbanis suis, et Abdon similiter, Ilucac quoque et suburbana ejus, et Roob cum suburbanis suis.

Porro de tribu Nephthali Cedec in Galilæa et suburbana ejus, Hamon cum suburbanis suis, et Cariathaim et suburbana ejus.

Filiis autem Merari residuis : de tribu Zabulon, Remmono et suburbana ejus, et Thabor cum suburbanis suis.

Trans Jordanem quoque ex adverso Jericho contra ordinem Jerdanis, de tribu Ruben, Bosor in solitudine cum suburbanis suis, et Jasacum suburbanis suis, Cademot quoque et suburbana ejus, et Miphaat cum suburbanis suis.

Necnon de tribu Gad, Ramoth in Galaad et suburbana ejus, et Manaim cum suburbanis suis ; sed et Esbon cum suburbanis suis, et Jezer cum suburbanis suis.

(Cap. VII.) Porro filii Issachar : Thola, et Phua, Jasub, et Simeron, quatuor.

Filii Thola : Ozi et Raphaia, et Jeriel, et Jemai, et Jebsem, et Samuel, principes per domos cognationum suarum.

De stirpe Thola viri fortissimi numerati sunt in diebus David, viginti duo millia sexcenti.

Filii Ozi : Jezraira, de quo nati sunt Michael, et Obadia, et Joel, et Jesia, quinque omnes principes. Cumque eis per familias et populos suos, accincti ad prælium, viri fortissimi, triginta sex millia : multas enim habuerunt uxores, et filios.

Fratres quoque eorum per omnem cognationem Issachar, robustissimi ad pugnandum, octoginta septem millia numerati sunt.

Filii Benjamin : Bale et Bochor, et Jadiel, tres.

Filii Bale : Esbon, et Ozi, et Oziel, et Jerimoth, et Urai, quinque principe familiarum, et ad pugnandum robustissimi.

⁴ Ita Martian. e suis codicibus, et Græco Alexandrino rescripsit : cumque in Hebræo tantum sit תלמי suspiscatur finalem ꝛ litteram exiude exci-

A Numerus autem eorum, viginti duo millia et triginta quatuor.

Porro filii Bochor ꝛ Zamira, et Joas, et Eliezer, et Elioenai, et Amri, et Jerimoth, et Abiab, et Anathoth, et Almathan ꝛ omnes hi filii Bochor.

Numerati sunt autem per familias suas principes cognationum suarum, ad bella fortissimi, viginti millia et ducenti.

Porro filii Jadiel, Balan : Filii autem Balan, Jeus, et Benjamin, et Aod, et Chanana, et Zethan, et Tharsis, et Abisabar.

Omnes hi filii Jadiel, principes cognationum suarum, viri fortissimi, decem et septem millia et ducenti, ad prælium procedentes.

Sepham quoque et Hapham filii Hir ꝛ et Nasim filii Aber.

Filii autem Nephthali : Jasiel, et Guni, et Jeser, et Sellum, filii Bala.

Porro filius Manasse, Esriel : concubinaque ejus Syra peperit Machir patrem Galaad.

Machir autem accepit uxores filiis suis Apphiam et Sephan : et habuit sororem nomine Maacha :

Nomen autem secundi, Salphaad, natæque sunt Salphaad filia.

Et pederit Maacha uxor Machir filium, vocavitque nomen ejus Phares :

Porro nomen fratris ejus, Sares : et filii ejus Ulam et Recen.

Filius autem Ulam, Badan.

Hi sunt filii Galaad, filii Machir, filii Manasse.

Soror autem ejus Regina peperit virum decorum, et Abiezer, et Moola.

Erant autem filii Semida, Ahin, et Sechem, et Leci et Antam.

Filii autem Ephraim : Suthala, Bared filius ejus, Thaath filius ejus, Elada filius ejus, Thaath filius ejus, hujus filius Zabad, et hujus filius Suthala, et hujus filius Ezer et Elad :

C Occiderunt autem eos viri Geth indigenæ, quia descenderant, ut invaderent possessiones eorum.

Luxit igitur Ephraim pater eorum multis diebus et venerunt fratres ejus, ut consolarentur eum.

Ingressusque est ad uxorem suam : quæ concepit, et peperit filium, et vocavit nomen ejus Beria, eo quod in malis domus ejus ortus esset :

Filii autem ejus Sara, quæ ædificavit Bethoron inferiorem et superiorem, et Ozensara.

Porro filius ejus Rapha, et Reseph, et Thalc, de quo natus est Thaan, qui genuit Laadan : hujus quoque filius Ammiud genuit Elizama, de quo ortus est Nun, qui habuit filium Josue.

Possessio autem eorum et habitatio, Beth-El cum filiabus suis contra orientem Noran, ac occidentalem plagam Gazer, et filia ejus, Sichem quoque cum filiabus suis, usque ad Aza cum filiabus ejus.

D Juxta filios quoque Manasse, Bethsan et filias ejus, Thanach et filias ejus, Mageddo et filias ejus : Dor et filius ejus :

In his habitaverunt filii Joseph, filii Israel :

Filii Aser : Jemna, et Jesua, et Jesui, et Baria, et Sara soror eorum.

Filii autem Baria : Heber, et Melchiel : ipse est pater Bersaith.

Heber autem genuit Jephlat, et Somer, et Otham, et Sua sororem eorum.

Filii Jephlat : Phosech, et Chamaal, et Asoth : hi filii Jephlat.

Porro filii Somer : Ahi, et Roaga, et Jaba, et Aram,

Filii autem Helem fratris ejus : Supha et Jemna, et Selles, et Amal.

disse. Nihilo secius Græcus, quem ipse laudat, textus, non *Almathan*, sed Ε'λμθητμ legit. Vulgata quoque satis bene *Almath*.

Filii Supha, Sue, Arnaphed ¹, et Sual, et Beri, A et Jamra, Bosor, et Od, et Samma, et Salusa, et Jethran, et Bera.

Filii Jether, Jephone, et Phaspha, et Ara.

Filii autem Olla, Aree, et Aniel, et Resia.

Omnes hi filii Aser, principes cognationum, electi atque fortissimi duces ducum.

Numerus autem eorum ætatis, quæ apta esset ad bellum, viginti sex millia.

(Cap. VIII.) Benjamin autem genuit Bale primogenitum suum, Asbal secundum.

Ahora tertium, Nuhaa quartum, et Rapha quintum.

Fueruntque filii Bale, Addar, et Gera, et Abiud, Abisue quoque et Nooman, et Ahoe, sed et Gera, et Sephuphan, et Uram.

Hi sunt filii Aod, principes cognationum habitantium in Gabaa, qui translati sunt in Manaath.

Nooman autem, et Achia, et Gera ipse transtulit eos, et genuit Oza, et Abiud.

Porro Saaraim genuit in regione Moab, postquam dimisit Usim et Bara uxores suas.

Genuit autem de Hedes uxore sua Jobab, et Sebia, et Mosa, et Molchom, Jeus quoque, et Sechia, et Marma.

Hi sunt filii ejus, principes in familiis suis.

Meusim vero genuit Abitob, et Elphaal.

Porro filii Elphaal: Heber, et Misaam, et Samad:

Ilic ædificavit Ono, et Lod et filias ejus:

Baria autem et Sama, principes cognationum habitantium in Aialon: hi fugaverunt habitatores Geth.

Et Abio, et Sesac, et Jerimoth, et Zabadia, et Aroe, et Heder, Michael quoque, et Jespha, et Joha filii Baria.

Et Zabadia, ei Mossolam et Hezeci et Heber, et Jesamari, et Jezlia, et Jobab, filii Elphaal.

Et Jacim, et Zechri, et Zabdi, et Elioenai, et Selethai, et Eliel, et Adaia, et Baraia, et Samarath filii Semei.

Et Jesphan, et Eber, et Eliel, et Abdon, et Zechri, et Anan, et Anania, et Ahilam, et Anathothia, et Jephdaia, et Phaniel filii Sesac.

Et Samsari, et Sooria, et Otholia, et Jersia, et Elia, et Zechri, filii Jeroam.

Hi patriarchæ, et cognationum principes, qui habitaverunt in Jerusalem.

In Gabaon autem habitaverunt Abigabaon, et nomen uxoris ejus Maacha: filiusque ejus primogenitus Abdon, et Sur, et Cis, et Baal, et Nadab. Gedor quoque, et Ahio, et Zacher, et Macelloth quæ genuit Samaa:

Habitaveruntque ex adverso fratrum suorum in Jerusalem cum fratribus suis.

Ner autem genuit Cis, et Cis genuit Saul:

Porro Saul genuit Jonathan, et Melchisue, et Abinadab, et Esbaal.

Filius autem Jonathan, Meribbaal, et Meribbaal genuit Micha.

Filii Micha, Phiton, et Melech, et Thara, et Abaz.

Et Ahaz genuit Joada, et Joada genuit Almoth [Al. Alamoth], et Azmoth ², et Zamri:

Porro Zamri genuit Mosa, et Mosa genuit Banaa, cujus filius fuit Rapha, de quo ortus est Elasa, qui genuit Asel.

Porro Asel sex filii fuerunt his nominibus, Ezricam, Bocru, Ismael, Saria, Obadia, et Anan. Omnes hi filii Asel.

¹ Pro *Arnaphed*, in Hebræo *Arnapher* legimus cum *Resch* in fine. Proclivi vero librorum lapsu ꝛ scribitur loco ꝛ, id est *Resch* pro *Daleth*. MART.

— Originales libri omnes, ne Græco quidem et Vulgato Interprete exceptis, per *r* legunt *Arnapher*.

² Exemplaria Canonis bis posuerunt nomen *Almoth*, sic enim legunt: *Et Joada genuit Almoth,*

Filii autem Esec fratris ejus. Ulam primogenitus, et Us secundus, et Eliphalet tertius.

Fueruntque filii Ulam viri robustissimi, et magno robore tendentes arcum, et multos habentes filios ac nepotes, usque ad centum quinquaginta ³.

Omnes hi, filii Benjamin.

[Cap. IX.] Universus ergo Israel dinumeratus est, et summa eorum scripta est in libro Regum Israel, et Juda.

Translatique sunt in Babylonem propter delictum suum.

Qui autem habitaverunt primi in possessionibus, et in urbibus suis: Israel, et Sacerdotes, et Levitæ, et Nathinæi.

Commorati sunt in Jerusalem de filiis Juda, et de filiis Benjamin, de filiis quoque Ephraim, et Manasse.

Othei filius Ammiud, filii Amri, filii Omrai, filii Bonni, de filiis Phares filii Juda.

B Et de Siloni; Assia primogenitus, et filii ejus.

De filiis autem Zara Jenel, et fratres eorum, sexcenti nonaginta.

Porro de filiis Benjamin: Salo filius Mosollam, filii Odvia, filii Asana:

Et Jobania filius Jeroam, et Ela filius Ozi, filii Mochori, et Mosollam filius Saphatiæ, filii Ravel, filii Jebaniæ:

Et fratres eorum per familias suas, nongenti quinquaginta sex.

Omnes hi, principes cognationum per domos patrum suorum.

De sacerdotibus autem: Jedaia, Joarib, et Jachin:

Azarias quoque filius Helciæ, filii Mosollam, filii Sadoc, filii Maraioth, filii Abitob, pontifex domus Dei.

Porro Adaias, filius Jeroam, filii Phasuc, filii Melchiæ:

C Et Masaia filius Adiel, filii Jezra, filii Mosollam, filii Mossolamith filii Em.

Fratres quoque eorum principes per familias suas, mille septingenti sexaginta, fortissimi robore ad faciendum opus ministerii in domo Dei.

De Levitis autem: Semeia filius Assub, filii Ezricam, filii Asebia, de filiis Merari.

Bachacar quoque carpentarius, et Galal, et Mothania filius Micha, filii Zechri, filii Asaph.,

Et Obdia filius Smeiæ, filii Galal, filii Idithun.

Et Barachia filius Asa, filii Eleana, qui habitavit in atriis Netophati.

Janitores autem: Scillum, et Accub, et Telmon, et Ahiman, et frater eorum Sellum princeps:

Usque ad illud tempus: in porta regis ad orientem, observabant per vices suas de filiis Levi.

Sellum vero filius Core, filii Abiasaph, filii Core, cum fratribus suis, et domo patris sui, hi sunt Coritæ super opera ministerii, custodes vestibulorum tabernaculi, et familiæ eorum per vices castrorum Domini custodientes introitum.

Phinees autem filius Eleazari, erat dux eorum coram Domino.

Porro Zacharias filius Mosollamia, janitor portæ tabernaculi testimonii.

Omnes hi electi in ostiarios per portas, ducenti duodecim, et descripti in villis propriis, quos constituerunt David, et Samuel videns, in fide sua, tam ipsos, quam filios eorum, in ostiis domus Domini, et in tabernaculo, vicibus suis.

Per quatuor ventos erant ostiarii, id est ad

et *Almoth* genuit *Zamri*; quod exscriptorum vitio profluxit. MART.

Ideum dicendum de verbo *millia* hic addito in Latinis codicibus: quia absurdum est et alienum a Scripturæ sensu, dicere Ulam habuisse nepotes, usque ad centum quinquaginta millia. MART.

Orientem, et ad Occidentem, et ad Aquilonem, et ad Austrum.

Fratres autem eorum in vinculis morabantur, et veniebant in Sabbatis suis de tempore usque ad tempus.

His quatuor Levitis creditus erat omnis numerus janitorum, et erant super exedras, et thesauros domus Domini.

Per gyrum quoque templi Domini morabantur in custodiis suis, ut cum tempus fuisset, ipsi mane aperirent fores.

De horum genere erant et super vasa ministerii, ad numerum enim inferebantur vasa, et efferebantur.

De ipsis, et qui credita habebant utensilia sanctuarii, præerant similæ, et vino, et oleo, et thuri, et aromatibus.

Filii autem sacerdotum unguenta ex aromatibus conficiebant.

Et Mathathias Levites primogenitus Sellum Coritæ, præfectus erat eorum quæ in sartagine frigeabantur.

Porro de filiis Caath fratribus eorum, super panes erant propositionis, ut semper novos per singula sabbata præpararent.

Hi sunt principes cantorum per familias Levitarum, qui in exedris morabantur, ut die ac nocte, jugiter suo ministerio deservirent.

Capita Levitarum, per familias suas principes, manserunt in Jerusalem.

In Gabaon autem commorati sunt, pater Gabaon Jaiel, et nomen uxoris ejus ¹ Maacha.

Filius primogenitus ejus Abdon, et Sur, et Cis, et Baal, et Ner, et Nadab, Gedor quoque, et Ahio, et Zacharias, et Macelloth.

Porro Macelloth genuit Semmam :

Isti habitaverunt e regione fratrum suorum in Jerusalem, cum fratribus suis.

Ner autem genuit Cis; et Cis genuit Saul, et Saul genuit Jonathan, et Melchisue, et Abinadab, et Esbaal.

Filius autem Jonathan, Meribaal, et Meribaal genuit Micha.

Porro filii Micha, Phiton, et Melech, et Thara.

Ahaz autem genuit Jara, et Jara genuit Almoth, et Azmoth, et Zamri, Zamri autem genuit Mosa.

Mosa vero genuit Banaa, cujus filius Raphaia, genuit Elasa, de quo ortus est Asel.

Porro Asel sex filios habuit his nominibus, Ezricam, Bocru, Ismabel, Saria, Obdia, Anan. Hi sunt filii Asel.

(Cap. X.) Philisthim, autem pugnabant contra Israel, fugeruntque viri Israel Palæstinos, et ceciderunt vulnerati in monte Gelboe.

Cumque appropinquassent Philisthæi persequentes Saul, et filios ejus, percusserunt Jonathan, et Abinadab, et Melchisue, filios Saul.

Et aggravatum est prælium contra Saul, inveneruntque eum sagittarii, et vulneraverunt jaculis.

Et dixit Saul ad armigerum suum: Evagina gladium tuum, et interfice me; ne forte veniant incircumcisi isti, et illudant mihi.

Noluit autem armiger ejus hoc facere, timore perterritus :

Arripuit ergo Saul ensen, et irrui in eum.

Quod cum vidisset armiger ejus, videlicet mortuum esse Saul, irrui etiam ipse in gladium suum, et mortuus est.

Interiit ergo Saul, et tres filii ejus, et omnis domus illius pariter concidit.

Quod cum vidissent viri Israel, qui habitabant

in campestribus, fugerunt: et Saul ac filii ejus mortuis: dereliquerunt urbes suas, et huc illucque dispersi sunt:

Veneruntque Philisthim, et habitaverunt in eis.

Die igitur altero detrahentes Philisthim spolia cæsorum, invenerunt Saul, et filios ejus jacentes in monte Gelboe.

Cumque spoliassent eum, et amputassent caput armisque nudassent, miserunt in terram suam, ut circumferretur, et ostenderetur idolorum templis, et populis:

Arma autem ejus consecraverunt in fano Dei sui, et caput affixerunt in templo Dagon.

Hoc cum audissent viri Jabes Galaad, omnia scilicet quæ Philisthim fecerant super Saul, consurrexerunt singuli virorum fortium, et tulerunt cadavera Saul et filiorum ejus:

Attuleruntque ea in Jabes, et sepelierunt ossa eorum subter quercum, quæ erat in Jabes, et jejunaverunt septem diebus.

Mortuus est ergo Saul propter iniquitates suas, eo quod prævaricatus sit mandatum Domini quod præceperat, et non custodierit illud: sed insuper etiam pythonissam consuluerit, nec speraverit in Domino: propter quod interfecit eum, et transtulit regnum ejus ad David filium Isai.

(Cap. XI.) Congregatus est igitur omnis Israel ad David in Hebron, dicens:

Os tuum sumus, et caro tua. Heri quoque et nudius tertius, cum adhuc regnaret Saul, tu eras qui educebās, et introducebas Israel:

Tibi enim dixit Dominus Deus tuus: Tu pasces populum meum Israel, et tu eris princeps super eum.

Venerunt ergo omnes majores natu Israel ad regem in Hebron, et iniit David cum eis fœdus coram Domino:

Unxeruntque eum regem super Israel, juxta sermonem Domini, quem locutus est in manu Samuel.

Abiit quoque David, et omnis Israel, in Jerusalem. Hæc est Jebus, qui erant Jebusæi habitatores terræ.

Dixeruntque qui habitabant in Jebus ad David: Non ingredieris huc.

Porro David cepit arcem Sion, quæ est civitas David, dixitque:

Omnis qui perousserit Jebusæum in primis, erit princeps et dux.

Ascendit igitur primus Joab filius Sarviæ, et factus est princeps.

Habitavit autem David in arce, et idcirco appellata est civitas David.

Ædificavitque urbem in circuitu a Mello usque ad gyrum, Joab autem reliqua urbis exstruxit.

Proficiebatque David vadens et crescens, et Dominus exercituum erat cum eo.

Hi principes virorum fortium David, qui adjuverunt eum ut rex fieret super omnem Israel, juxta verbum Domini quod locutus est ad Israel.

Et iste numerus robustorum David:

Jesbaam filius Achamoni princeps inter triginta: iste levavit hastam suam super trecentos vulneratos in una vice,

Et post eum Eleazar filius patruj ejus Ahobites, qui erat inter tres potentes. Iste fuit cum David in Aphesdomini ² (Al. Phesdomi), quando Philisthim congregati sunt ad locum illum in prælium, et erat ager regionis illius plenus hordeo, fugeratque populus a facie Philisthinorum.

Hi steterunt ³ in medio agri, et defenderunt eum.

¹ Minus igitur recte quidam Hebræi codices præferunt, אַחֲוֹת *sororis ejus*, pro אַחֲוָה, *uxoris*, quemadmodum et Hieronymus legit, et plerique alii omnes interpretes reddunt.

² Sic legunt omnes mss. cum exemplaribus Canonis Hebraicæ veritatis in *Phesdomim* juxta Hebræum, בֶּפְסֵי דַמִּים *Baphas dammim*. MART.

³ Restituimus plurium numero, *Hi steterunt*, et

Cumque percussissent Philisthæos, dedit Dominus salutem magnam populo suo.

Descenderunt autem tres de triginta principibus ad petram in qua erat David, ad speluncam Odollam quando Philisthim fuerant castrametati in valle Raphaim.

Porro David erat in præsidio, et statio Philisthinorum Beth-Leem.

Desideravit igitur David, et dixit : O si quis daret mihi aquam de cisterna Beth-Leem, quæ est in porta.

Tres ergo isti per media castra Philisthinorum perrexerunt, et hauserunt aquam de cisterna Beth-Leem, quæ erat in porta, et attulerunt ad David ut biberet :

Qui noluit, sed magis libavit illam Domino, dicens :

Absit ut in conspectu Dei mei hoc faciam, et sanguinem virorum istorum bibam, quia in periculo animarum suarum attulerunt mihi aquam. Et ob hanc causam noluit bibere.

Hæc fecerunt tres robustissimi.

Abisai quoque frater Joab ipse erat princeps trium, et ipse levavit hastam suam contra trecentos vulneratos, et ipse erat inter tres nominatissimus, inter tres secundos inclytus¹, et princeps eorum.

Verumtamen usque ad tres primos non pervenerat.

Banaias filius Joiadæ viri robustissimi, qui multa opera perpetrarat, de Cabseel :

Ipse percussit duos Ariel Moab, et ipse descendit, et interfecit leonem in media cisterna tempore nivis.

Et ipse percussit virum Ægyptium, cujus statura erat quinque cubitorum, et habebat lanceam ut liciatorium textentium.

Descendit igitur ad eum cum virga, et rapuit hastam, quam tenebat manu, et interfecit eum hasta sua.

Hæc fecit Banaias filius Joiadæ, qui erat inter tres robustos, nominatissimus, inter triginta primus, verumtamen ad tres usque non pervenerat.

Posuit autem eum David ad auriculam suam.

Porro fortissimi in exercitu, Asael frater Joab, et Eleanam filius patris ejus de Beth-Leem, Semmoth Arorites, Helles Phallonites, Ira filius Acces Thecutes, Abiezer Anathothites, Sobochai Asothites, Hai Ahobites, Marai Netophatites, Heled filius Baana Netophatites, Ethai filius Ribai de Gabaath filiorum Benjamin Banaia Pharatonites, Uri de Torrente Gaas, Abiel Arabathites, Asmoth Bauramites, Eliaba Salabonites.

Filii Asom Genositis, Jonathan filius Segæ Ararites, Ahiam filius Sachar Ararites, Eliphai filius Ur, Ephraim Mecharathites, Ahia Phelonites, Asro Charmelites, Noorai filius Azbi. Joel frater Nathan, Mabsar filius Agarai, Selec Amonites, Noorai Berothites armiger Joab filii Sarviæ. Ira Jethræus, Gareb Jethræus, Urias Hetthæus; Zabad filius

defenderunt, et mox percussissent ad Hebræi textus, et Latinorum quot vidimus codicum fidem. Auctor quoque *Hebraicarum Questionum* in hunc librum ab ipso laudatus Martiano ita legit, causamque addit cur, in *Regnum libris singulariter ponitur, ut regis fortitudo monstretur*. Ad hæc probabilius longe est, superiori proxime versu nomen *Semma*, scribarum incuria in ipso archetypo prætermisum. Martiano tamen e suis aliquot mss. minori numero posuit, *Hic stetit, defendit, etc.*

— In singulari legunt ista mss. codices, editi autem in plurali, *Hi steterunt..... defenderunt etc.* Pluralem quoque in verbis numerum retinet Hebræus hic loci, sed libro secundo Samuelis v. 12 eandem historiam, sive eandem sententiam legit

A Ooli. Adina filius Seza Rubenites princeps Rubenitarum, et cum eo triginta : Hanan filius Maacha, et Josaphat. Mathanites, Ozia Astarothites, Samma et Jaiel filii Hotham Arorites, Jediel filius Samri, et Joha frater ejus Thosaites, Eliel Maumites, et Jeribal, et Josaia filii Elnaem, et Jethma Moabites, Eliel, et Obab, et Jasiel de Masobia.

(Cap. XII.) Hi quoque venerunt ad David in Siceleg cum adhuc fugeret Saul filium Cis, qui erant fortissimi et egregii pugnatore, tendentes arcum, et utraque manu fundis saxa et jacentes et dirigentes sagittas (de fratribus Saul ex Benjamin.

Princeps Abiezer, et Joas, filii Samaa, Gabaathites, et Jaziel et Phallet filii Azmoth, et Baracha, et Jeu Anathothites.

Samaia quoque Gabanites fortissimus inter triginta et super triginta.

Jeremias, et Jeziel, et Johanan, et Jezbad Gaderothites, Eluzai et Jerimuth, et Baalia, et Samaria, et Saphatia Aruphites. Elcana, et Jesta, et Azrel, et Joezer, et Jesbaam de Carehim :

Joela quoque, et Zabadia, filii Jeroam de Gedor.

Sed et de Gaddi transfugerunt ad David, cum lateret in deserto, viri robustissimi, et pugnatore optimi, tenentes clypeum et hastam : facies eorum quasi facies leonis, et veloces quasi capræ in montibus.

Ezer princeps, Obdias secundus, Eliab tertius, Masmana quartus, Jeremias quintus, Ethi sextus, Eliel septimus, Johanan octavus, Elzebad nonus, Jeremias decimus, Machbanai undecimus.

Hi de filiis Gad principes exercitus : novissimus centum militibus præerat, et maximus, mille.

Isti sunt qui transierunt Jordanem mense primo, quando inundare consuevit super ripas suas : et omnes fugaverunt qui morabantur in vallibus ad orientalem plagam occidentalem.

Venerunt autem et de Benjamin, et de Juda, ad præsidium in quo morabatur David.

Egressusque est David obviam eis, et ait :

Si pacifice venistis ad me, ut auxiliemi mihi, cor meum jungatur vobis : si autem insidiamini mihi pro adversariis meis, cum ego iniquitatem in manibus meis non habeam, videat Deus patrum nostrorum, et judicet,

Spiritus vero induit Amasai principem inter triginta et ait :

Tui sumus, o David, et tecum, filii Isai : pax, pax tibi, et pax adjutoribus tuis. Te enim adjuvat Deus tuus.

Suscepit ergo eos David, et constituit principes turmæ.

Porro de Manasse transfugerunt ad David, quando veniebat cum Philisthim adversus Saul, ut pugnaret :

Et non dimicavit eum eis, quia, inuito consilio, remiserunt eum principes Philisthinorum, dicentes :

Periculo capitis nostri revertetur ad dominum suum Saul.

Quando igitur reversus est in Siceleg, fugerunt

in singulari. Unde auctor *Quæst. Hebraicarum* in Paralipomenon ita docet : « Steterunt in medio agri, et eum defenderunt, David scilicet et Kleazar. Hoc in Paralipomenon : in Regum vero singulariter ponitur, ut regis fortitudo monstretur, » Nos utrobique exemplaria mss versionis Hieronymianæ secuti sumus. MART.

¹ In ms. Regio et duobus S. Germani a Pratis, ac in utroque Canon Hebræicæ veritatis, casus est absolutus. *Inter tres secundus inclytus*. MART.

— Vocem primos Hebræus textus non habet, sed tantum בן לא רעהו, *Verumtamen usque ad tres, sive tertios, non pervenit* (Græcus quoque, καὶ ἕως τῶν τριῶν οὐκ ἔρχετο.

ad eum de Manasse, Ednas et Jozabab, et Jediel, **A** et Michael ¹, et Jozabad et Eliu, et Salathi, principes millium in Manasse.

Hi præbuerunt auxilium David adversus latrunculos: omnes enim erant viri fortissimi, et facti sunt principes in exercitu.

Sed et per singulos dies veniebant ad David ad auxiliandum ei, usque dum fieret grandis numerus, quasi exercitus Dei.

Iste quoque est numerus principum exercitus, qui venerunt ad David, cum esset in Hebron, ut transferrent regnum Saul ad eum, juxta verbum Domini.

Fili Juda portantes clypeum et hastam, sex millia octingenti expediti ad prælium.

De filiis Simeon, virorum fortissimorum ad pugnandum, septem millia centum.

De filiis Levi, quatuor milia sexcenti.

Joiada quoque princeps de Stirpe Aaron, et cum eo tria millia septingenti.

Sadoc etiam puer egregie indolis, et domus patris ejus, principes viginti duo.

De filiis autem Benjamin fratribus Saul tria millia: magna enim pars eorum adhuc sequebatur demum Saul:

Porro de filiis Ephraim viginti millia octingenti, fortissimi robore, viri nominati in cognationibus suis.

Et ex dimidia tribu Manasse, decem et octo millia, singuli per nomina sua venerunt ut constituerent regem David.

De filiis quoque Issachar viri eruditi, qui noverrant singula tempora ad præcipiendum quid facere deberet Israel, principes ducenti:

Omnis autem reliqua tribus eorum consilium sequebatur.

Porro de Zabulon qui egrediebantur ad prælium, et stabant in acie instructi armis bellicis, quinquaginta millia venerunt in auxilium ², non in corde duplici.

Et de Nephthali, principes mille: et cum eis instructi clypeo et hasta, triginta et septem millia.

De Dan etiam præparati ad prælium, viginti octo millia sexcenti.

Et de Aser egredientes ad pugnam, et in acie provocantes, quadraginta millia.

Trans Jordanem autem de filiis Ruben, et de Gad, et dimidia parte tribus Manasse, instructi armis bellicis centum viginti millia.

Omnis isti viri bellatores expediti ad pugnandum, corde perfecto venerunt in Hebron, ut constituerent regem David super universum Israel:

Sed et omnes reliqui ex Israel, uno corde erant, ut rex fieret David.

Fueruntque ibi apud David tribus diebus comedentes et bibentes. Præparaverunt enim eis fratres sui.

Sed et qui juxta eos erant, usque ad Issachar, et Zabulon, et Nephthali, afferebant panes in asinis, et camelis, et mulis et bobus, ad vescendum) farinam, palathas, uvam passam, vinum, oleum, boves, arietes ad omnem copiam. Gaudium quippe erat in Israel.

(Cap. XIII.) Iniit autem consilium David cum tribunis et centurionibus, et universis principibus, et ait ad omnem cœtum Israel:

¹ Addunt hoc loco editi libri post verbum. *Michael et Ednas*, Colbertinus ms. Aniciens, legit, et *Michael, et Nas, et Jozabad*. Hoc vero id est, *et Nas*, sive *et Ednas*, abest in Hebræo, inque cæteris mss. Latinis. MART.

— Quod hic interserunt Vulgati codices, sive repetunt nomen *et Ednas*, neque Hebræus neque Græcus textus, nec denique veteres Hieronymiani

Si placet vobis, et a Domino Deo nostro egredietur sermo, quem loquor: mittamus ad fratres nostros reliquos in universas regiones Israel, et ad Sacerdotes, et Levitas, qui habitant in suburbanis urbium, ut congregentur ad nos, et reducamus arcam Dei nostri ad nos: non enim requisivimus eam in diebus Saul.

Et respondit universa multitudo, ut ita fieret: placuerat enim sermo omni populo.

Congregavit ergo David cunctum Israel, a Sior Ægypti, usque dum ingrediaris Esmath, ut adduceret arcam Dei de Cariath-Iarim.

Et ascendit David, et omnis vir Israel ad collem Cariath-Iarim qui est in Juda, ut afferret inde arcam Domini Dei, sedentes super cherubim, ubi invocatum est nomen ejus.

Imposueruntque arcam Dei super plaustrum novum, de domo Abinadab:

Oza autem, et frater ejus minabant plaustrum.

B Porro David, et universus Israel ludebant coram Deo omni virtute in canticis, et in citharis, et psalteriis, et tympanis, et cymbalis, et tubis.

Cum autem pervenissent ad Arcam Chidon, tendit Oza manum suam, ut sustentaret arcam: hos quippe lasciviens paululum inclinaverat eam.

Iratus est itaque Dominus contra Ozam, et percussit eum, eo quod tetigisset arcam: et mortuus est ibi coram Domino.

Contristatusque est David, eo quod divisisset Dominus Ozam:

Vocavique locum illum: Divisio Ozæ, usque in præsentem diem.

Et timuit Deum tunc temporis, dicens. Quomodo possum ad me introducere arcam Dei?

Et ob hanc causam non eam adduxit ad se, hoc est in civitatem David, sed avertit in domum Obededom Getthæi.

Mansit ergo arca Dei in domo Obededom tribus mensibus;

C Et benedixit Dominus domui ejus, et omnibus quæ habebat.

(Cap. XIV.) Misit quoque Hiram rex Tyrii nuntios ad David, et ligna cedrina.

et artifices parietum, lignorumque: ut ædificarent ei domum.

Cognovitque David quod confirmasset eum Dominus in regem super Israel, et sublevatum esset regnum suum super populum ejus Israel.

Acceptit quoque David alias uxores in Jerusalem: genuitque filios et filias.

Et hæc nomina eorum qui nati sunt ei in Jerusalem; Samua, et Sobab, Nathan, et Salomon, Jebar, et Elisua, et Eliphalet, Noga quoque, et Napheg, et Japhie, Elisama, et Baliada, et Eliphalet.

Audientes autem Philisthim eo quod unctus esset David regem super universum Israel ascenderunt omnes ut quærerent eum:

D Quod cum audisset David egressus est obviam eis.

Porro Philisthim venientes, diffusi sunt in Valle Raphaim.

Consuluitque David Dominum, dicens;

Si ascendam ad Philisthæos, et si trades eos in manu mea.

Et dixit ei Dominus; Ascende, et tradam eos in manu tua.

et melioris notæ mss. habent.

² Hebræus vero textus habet לָעֵזְרָא quod proprie significat, *ad instruendam aciem*. Videtur autem Hieronymus, et ante Hieronymum, Septuaginta in eo quod ob oculos habebant exemplari legis לְעֹזֵר , quod est *in auxilium*: altera γ litterula, atque ea τ perquam simili permutata.

Cumque illi ascendissent in Baal-Pharasim, percussit eos ibi David, et dixit :

Divisit Deus inimicos meos per manum meam, sicut dividuntur aquæ :

Et idcirco vocatum est nomen illius loci Baal-Pharasim.

Dereliqueruntque ibi deos suos, quod David jussit exuri.

Alia etiam vice Philistim irruerunt, et diffusi sunt in valle.

Consuluitque rursum David Deum, et dixit ei Deus :

Non ascendas post eos, recede ab eis, et venies contra illos ex adverso pyrorum.

Cumque audieris sonitum gradientis in cacumine pyrorum, tunc egredieris ad bellum.

Egressus est enim Deus ante te, ut percutiat castra Philistim.

Fecit ergo David sicut præceperat ei Deus, et percussit castra Philistinorum, de Gabaon usque Gazera.

Divulgatumque est nomen David in universis regionibus, et Dominus dedit pavorem ejus super omnes gentes.

(Cap. XV.) Fecit quoque sibi domos in civitate David; et ædificavit locum arcæ Dei, tetenditque ei tabernaculum.

Tunc dixit David: Illicitum est ut a quocumque portetur arca Dei nisi a Levitis, quos elegit Dominus ad portandum eam, et ad ministrandum sibi usque in æternum.

Congregavitque universum Israel in Jerusalem, ut afferretur arca Dei in locum suum, quem præparaverat ei.

Necnon et filios Aaron, et Levitas.

De filiis Merari, Asaia princeps, et fratres ejus ducenti viginti.

De filiis Gersom, Joel princeps, et fratres ejus centum triginta.

De filiis Elisaphan, Semeias princeps, et fratres ejus ducenti.

De filiis Hebron, Eliel princeps, et fratres ejus octoginta.

De filiis Oziel, Aminadab princeps, et fratres ejus, centum duodecim.

Vocavitque David Sadoc et Abiathar sacerdotes et Levitas, Uriel, Asaiam, Joel, Semeiam, Eliel et Aminadab :

Et dixit ad eos: Vos qui estis principes familiarum Leviticarum, sanctificamini cum fratribus vestris, et afferte arcam Domini Dei Israel, ad locum qui ei præparatus est :

Ne ut a principio, quia non eratis præsentés, percussit nos Dominus: sic et nunc fiat, illicitum quid nobis agentibus.

Sanctificati sunt ergo sacerdotes, et Levitæ, ut portarent arcam Domini Dei Israel.

Et tulerunt filii Levi arcam Dei, sicut præceperat Moses juxta verbum Domini, humeris suis, in vectibus

Dixitque David principibus Levitarum, ut constituerent de fratribus suis cantores in organis musicorum, nablis videlicet, et lyris, et cymbalis, ut resonaret in excelsis sonitus lætitiæ.

Constitueruntque Levitas: Eman filium Joel, et de fratribus ejus, Asaph filium Barachiz:

De filiis vero Merari fratribus eorum, Ethan filium Casaiz.

Et cum eis fratres eorum: in secundo ordine,

A Zachariam, et Ben, et Jaziel, et Semiramoth, et Jahiel, et Ani, Eliab, et Banaïam, et Maasiam, et Mathathiam et Eliphalu, et Maceniam, et Obedom, et Jeiel, janitores.

Porro cantores, Eman, Asaph, et Ethan, in cymbalis æneis concrepantes.

Zacharias autem, et Oziel, et Semiramoth, et Jahiel, et Ani, et Eliab, et Maasias, et Banaïas, in nabiis arcana cantabant.

Porro Mathathias, et Eliphalu, et Macenias, et Obedom et Jeiel, et Ozaziu, in citharis pro octava canebant *ἐπιτύχιον*¹.

Chonenias autem princeps Levitarum, prophetiæ præerat, ad præcinendam melodiam: erat quippe valde sapiens.

Et Barachias, et Elcana, janitores arcæ.

Porro Sehenias, et Josaphat, et Nathanael, et Amasai, et Zacharias, et Banaïas, et Eliezer, sacerdotes, clangebant tubis coram arca Dei.

Et Obedom, et Jehias, erant janitores arcæ:

Igitur David, et omnes majores natu Israel, et tribuni, ierunt ad deportandam arcam fœderis Domini de domo Obedom, cum lætitia.

Cumque adjuvisset Deus Levitas, qui portabant arcam fœderis Domini, immolabantur septem tauri, et septem arietes.

Porro David erat indutus stola byssina, et universi Levitæ, qui portabant arcam, cantoresque, et Chonenias princeps prophetiæ inter cantores.

David autem indutus erat etiam ephod lineo.

Universusque Israel deducebant arcam fœderis Domini in jubilo, et sonitu buccinæ, et tubis, et cymbalis, et nablis, et citharis concrepantes.

Cumque pervenisset arca fœderis Domini usque ad civitatem David, Michol filia Saul prospiciens per fenestram, vidit regem David saltantem atque ludentem, et despexit eum in corde suo.

(Cap. XVI.) Attulerunt igitur arcam Dei, et constituerunt eam in medio tabernaculi, quod tetenderat ei David: et obtulerunt holocausta, et pacifica coram Deo.

Cumque complisset David offerens holocausta, et pacifica, benedixit populo in nomine Domini.

Et divisit universis per singulos, a viro usque ad mulierem tortam panis, et partem assæ carnis bubulæ, et frixam olco similam.

Constituitque coram arca Domini de Levitis, qui ministrarent, et recordarentur operum ejus, et glorificarent, atque laudarent Dominum Deum Israel:

Asaph principem, et secundum ejus Zachariam:

Porro Jahiel, et Semiramoth, et Jehiel, et Mathathiam, et Eliab, et Banaïan, et Obedom, et Jeiel super organa psalterii, et lyras;

Asaph autem, ut cymbalis personaret.

Banaïam vero et Jaziel sacerdotes, canere tuba jugiter coram arca fœderis Domini.

D In illo die fecit David principem ad constendum Domino Asaph, et fratres ejus,

Confitemini Domino, et invocate nomen ejus:

notas facite in populis adinventiones ejus².

Cantate ei, et psallite ei:

narrate omnia mirabilia ejus.

Laudate nomen sanctum ejus:

lætetur cor quærentium Dominum.

Quærite Dominum, et virtutem ejus:

quærite faciem ejus semper,

Recordamini mirabilium ejus, quæ fecit:

signorum illius (Al. tac. illius), et judiciorum

ubi psalmi cv locum hic tenet, aliter sæpe legitur: hic, *notas facite populis cogitationes ejus*: et tertio ab hoc versu, *loquimini in universis mirabilibus ejus*; etc. *Exsultate in nomine sanctos ejus*, atque his similia infra, quæ tute conferendo animadvertas.

¹ Hebræus habet למנצה *lamnatseahh*, quod Hieronymus legit *Lamanasse* proæmio Commentariorum in Daniele, ubi asserit hanc vocem Symmachum interpretari ἐπιτύχιον, quod proprie triumphum, palmamque significat. MART.

² In Psalmorum libro, quem supra excudimus,

oris ejus.
 Semen Israel servi ejus :
 filii Jacob electi ejus,
 Ipse Dominus Deus noster :
 in universa terra judicia ejus.
 Recordamini in sempiternum pacti ejus :
 sermonis, quem præcepit in mille generationes.
 Quem pepigit cum Abraham :
 et juramenti illius cum Isaac.
 Et constituit illud Jacob in præceptum :
 et Israel in pactum sempiternum.
 Dicens : Tibi dabo terram Chanaan,
 funiculum hæreditatis vestræ.
 Cum essent pauci numero,
 Parvi et coloni ejus.
 Et transierunt de gente in gentem,
 et de regno ad populum alterum.
 Non dimisit quemquam calumniari eos,
 sed increpuit pro eis reges.
 Nolite tangere christos meos :
 et in prophetis meis nolite malignari.
 Cantate Domino omnis terra :
 annuntiate ex die in diem salutare ejus.
 Narrate in gentibus gloriam ejus :
 in cunctis populis mirabilia ejus.
 Quia magnus Dominus, et laudabilis nimis :
 et horribilis super omnes deos.
 Omnes enim dii populorum idola.
 Dominus autem cælos fecit.
 Confessio et magnificentia coram eo :
 fortitudo et gaudium in loco ejus,
 Afferte Domino, familiæ populorum,
 afferte Domino gloriam et imperium.
 Date Domino gloriam nomini ejus,
 levate sacrificium, et venite in conspectu ejus :
 et adorete Dominum in decore sancto.
 Commoveatur a facie ejus omnis terra :
 ipse enim fundavit orbem immobilem.
 Lætentur cæli, et exsulet terra :
 et dicant in nationibus, Dominus regnavit.
 Tonet mare, et plenitudo ejus :
 exsulent agri, et omnia quæ in eis sunt.
 Tunc laudabunt ligna saltus coram Domino :
 quia venit judicare terram.
 Confitemini Domino, quoniam bonus :
 quoniam in æternum misericordia ejus.
 Et dicite : Salva nos, Deus salvator noster,
 et congrega nos, et erue de gentibus :
 Ut consteamur nomini sancto tuo,
 et exsulemus in carminibus tuis.
 Benedictus Dominus Deus Israel ab æterno usque
 in æternum :
 et dicat omnis populus :
 Amen, et hymnum [*Al.* hymnus] Domino.
 Dereliquit itaque ibi coram arca fœderis Domini,
 Asaph et fratres ejus, ut ministrarent in conspe-
 ctu arcæ jugiter, per singulos dies, et vices
 suas,
 Porro Obededom, et fratres ejus sexaginta octo :
 Et Obededom filium Idithun, et Asa constituit
 janitores.
 Sadoc autem sacerdotem, et fratres ejus sacer-
 dotes, coram tabernaculo Domini in excelso, quod
 erat in Gabaon :
 Ut offerent holocausta Domino super altare ho-
 locautomatis jugiter, mane et vespere, juxta om-
 nia quæ scripta sunt in lege Domini, quam præ-
 cepit Israeli.
 Et post eum Eman, et Idithum, et reliquos ele-
 ctos unumquemque vocabulo suo ad confitendum

¹ Hic psalmus est xcvi in Psalterio juxta Hebræum. Passim vero etiam iste ab superius excusa ejus interpretatione Hieronymiana discordat. Sed et Hebræus utriusque libri textus variat, qui critici loca observant.

² Manuscripti aliquot, *Amen et hymnus a Do-*

A Domino : Quoniam in æternum misericordia ejus.
 Eman quoque et Idithum canentes tuba, et qua-
 tientes cymbala, et omnia musicorum organa, ad
 canendum Deo :
 Filios autem Idithun fecit esse portarios.
 Reversusque est omnis populus in domum suam,
 et David, ut benediceret etiam domui suæ.
 (*Cap. XVII.*) Cum autem habitaret David in domo
 sua, dixit ad Nathan prophetam :
 Ecce ego habitabo in domo cedrina : arca autem
 fœderis Domini sub pellibus est.
 Et ait Nathan ad David : omnia quæ in corde
 tuo sunt, fac : Deus enim tecum est.
 Igitur nocte illa factus est sermo Dei ad Nathan,
 dicens :
 Vade, et loquere David servo meo : Hæc dicit
 Dominus :
 Non ædificabis tu mihi domum ad habitan-
 dum.
B Neque enim mansi in domo, ex eo tempore quo
 eduxi Israel, usque ad hanc diem : sed fui semper
 mutans loca tabernaculi, et in tentorio manens
 cum omni Israel.
 Nunquid locutus sum saltem uni judicum Israel,
 quibus præceperam ut pascere populum meum,
 et dixi : Quare non ædificastis mihi domum cedri-
 nam ?
 Nunc itaque sic loqueris ad servum meum Da-
 vid : Hæc dicit Dominus exercituum : Ego tuli te,
 cum in pascuis sequereris gregem, ut esses dux
 populi mei Israel :
 Et fui tecum quocumque perrexisti : et interfeci
 omnes inimicos tuos coram te, fecique tibi no-
 men quasi unius magnorum, qui celebrantur in
 terra.
 Et dedi locum populo meo Israel : plantabitur,
 et habitabit in eo, et ultra non commovebitur :
 Nec filii iniquitatis atterent eos, sicut a princi-
 pio, ex diebus quibus dedi judices populo meo
 Israel, et humiliavi universos inimicos tuos.
C Annuntio ergo tibi, quod ædificaturus sit do-
 mum tibi Dominus :
 Cumque impleveris dies tuos, ut vadas ad patres
 tuos, suscitabo semen tuum post te, quod erit de
 filiis tuis, et stabiliam regnum ejus.
 Ipse ædificabit mihi domum, et firmabo solium
 ejus usque in æternum.
 Ego ero ei in patrem, et ipse erit mihi in filium;
 et misericordiam meam non auferam ab eo, sicut
 abstuli ab eo qui ante te fuit.
 Et statuam eum in domo mea, et in regno meo,
 usque in sempiternum : et thronus ejus erit fir-
 missimus in perpetuum.
 Juxta omnia verba hæc, et juxta universam vi-
 sionem istam, sic locutus est Nathan ad David.
 Cumque venisset rex David, et sedisset coram
 Domino, dixit :
 Quis ego sum, Domine Deus, et quæ domus mea,
 ut præstares mihi talia ?
D Sed et hoc parum visum est in conspectu tuo,
 ideoque locutus es super domum servi tui etiam
 in futurum.
 Et fecisti me spectabilem super omnes homines,
 Domine Deus.
 Quid ultra addere potest David, cum ita glorifi-
 caveris servum tuum, et cognoveris eum ?
 Domine, propter famulum tuum juxta cor tuum
 fecisti omnem magnificentiam hanc, et nota esse
 voluisti universa magnalia.
 Domine, non est similis tui; et non est aliis
 mino.
 Conferat lector studiosus psalmum hujus loci cum
 eodem Cantico, quod in Psalterio numeratur cv,
 et deinde cum xcvi inveniet profecto multa diversa
 tam in Hebræis, quam in Latinis exemplaribus.
 MART.

Deus absque te, ex omnibus quos audivimus auribus nostris.

Quis enim est alius, et populus tuus Israel, gens una in terra, ad quam perrexit Deus, ut liberaret, et faceret populum sibi, et magnitudine sua atque terroribus ejiceret nationes a facie ejus, quem de Ægypto liberarat?

Et posuisti populum tuum Israel tibi in populum usque in æternum, et tu, Domine, factus es Deus ejus.

Nunc igitur, Domine, sermo quem locutus es famulo tuo, et super domum ejus, confirmetur in perpetuum, et fac sicut locutus es.

Permaneaturque et magnificetur nomen tuum usque in sempiternum, et dicatur: Dominus exercituum Deus Israel, et domus David servi ejus permanens coram eo.

Tu enim, Domine Deus meus, revelasti auriculam servi tui, ut ædificares ei domum, et idcirco invenit servus tuus fiduciam, ut oret coram te.

Nunc ergo, Domine, tu es Deus, et locutus es ad servum tuum tanta beneficia. Et cœpisti benedicere domui servi tui, ut sit semper coram te; te enim, Domine, benedicente, benedicta erit in perpetuum.

[Cap. XVIII.] Factum est autem post hæc, ut percuteret David Philisthim, et humiliaret eos, et tolleret Geth, et filias ejus, de manu Philisthim, percuteretque Moab, et fierent Moabitæ servi David, offerentes ei munera.

Eo tempore percussit David etiam Adadezer¹ regem Soba regionis Emath, quando perrexit ut dilataret imperium suum usque ad flumen Euphraten.

Cepit ergo David mille quadrigas ejus, et septem millia equites, ac viginti millia virorum peditum, subnervavitque omnes equos currum, exceptis centum quadrigis, quas reservavit sibi.

Supervenit autem et Syrus Damascenus, ut auxilium præberet Adadezer regi Soba: sed et hujus percussit David viginti duo millia virorum.

Et posuit milites in Damasco, ut Syria quoque serviret sibi, et offerret munera. Adjuvitque eum Dominus in cunctis, ad quæ perrexerat.

Tulit quoque David pharetras aureas, quas habuerant servi Adadezer, et attulit eas in Jerusalem.

Necnon de Thebath et Chun, urbibus Adadezer, æris plurimum, de quo fecit Salomon mare æreum, et columnas, et vasa ænea.

Quod cum audisset Thou rex Emath percussisse videlicet David omnem exercitum Adadezer regis Soba, misit Aduram filium suum ad regem David, ut postularet ab eo pacem, et congratularetur ei, eo quod expugnasset et percussisset Adadezer: adversarius quippe erat Thou Adadezer.

Sed et omnia vasa aurea, et argentea, et ænea consecravit David rex Domino, cum argento et auro quod tulerat ex universis gentibus, tam de Idumæa, et Moab, et filiis Ammon, quam de Philisthim et Amalec.

Abisai vero filius Sarviæ percussit Edom in valle Salinarum, decem et octo millia.

Et constituit in Edom præsidium, ut serviret Idumæa David:

Salvavitque Dominus David in cunctis ad quæ perrexerat.

Regnavit ergo David super universum Israel, et faciebat judicium atque justitiam cuncto populo suo.

Porro Joab filius Sarviæ erat super exercitum, et Josaphat filius Abilud a commentariis.

Sadoc autem filius Abitob, et Ahimelec filius Abiathar, sacerdotes: et Susa, scriba.

Banaias vero filius Joiadæ super legiones Chere-
thi, et Pheleti,

Porro filii David primi ad manum regis.

[Cap. XIX.] Accidit autem, ut moreretur Naas rex filiorum Ammon et regnaret filius ejus pro eo:

Dixitque David: Faciam misericordiam cum Anon filio Naas: præstitit enim mihi pater ejus gratiam.

Misitque David nuntios ad consolandum eum super morte patris sui.

Qui cum pervenissent in terram filiorum Ammon, ut consolarentur Anon, dixerunt principes filiorum Ammon ad Anon:

Tu forsitan putas, quod David honoris causa in patrem tuum miserit qui consolentur te: nec animadvertis, quod ut explorent, et investigent, et scrutentur terram tuam, venerint ad te servi ejus?

Igitur Anon pueros David decalvavit, et rasit, et præcidit tunicas eorum a natibus usque ad pedes, et dimisit eos.

Qui cum abiissent, et hoc mandassent David, misit in occursum eorum (grandem enim contumeliam sustinuerant) et præcepit ut manerent in Jericho, donec cresceret barba eorum, et tunc reverterentur.

Videntes autem filii Ammon, quod injuriam fecisset David, tam Anon, quam reliquus populus, miserunt mille talenta argenti, ut conducerent sibi de Mesopotamia, et de Syria Maacha, et de Soba, currus et equites.

Conduxeruntque triginta duo millia currum, et regem Maacha cum populo ejus. Qui cum venissent, castrametati sunt e regione Medaba.

Filii quoque Ammon congregati de urbibus suis venerunt ad bellum.

Quod cum audisset David, misit Joab, et omnem exercitum virorum fortium:

Egressique filii Ammon, direxerunt aciem juxta portam civitatis: reges autem, qui ad auxilium ejus venerant, separatim in agro steterunt.

Igitur Joab intelligens bellum ex adverso et post tergum contra se fieri, elegit viros fortissimos de universo Israel, et perrexit contra Syrum.

Reliquam autem partem populi dedit sub manu Abisai fratris sui, et perrexerunt contra filios Ammon.

Dixitque: Si vicerit me Syrus, auxilio eris mihi; si autem superaverint te filii Ammon, ero tibi in præsidium,

Confortare, et agamus viriliter pro populo nostro, et pro urbibus Dei nostri. Dominus autem, quod in conspectu suo bonum est, faciet.

Perrexit ergo Joab, et populus qui cum eo erat, contra Syrum ad prælium: et fugavit eos.

Porro filii Ammon videntes quod fugisset Syrus, ipsi quoque fugerunt Abisai fratrem ejus, et ingressi sunt civitatem:

Leversusque et etiam Joab in Jerusalem.

Videns autem Syrus quod cecidisset coram Israel, misit nuntios, et adduxit Syrum, qui erat trans fluvium:

Sophach autem princeps militiæ Adadezer, erat dux eorum.

Quod cum nuntiatum esset David, congregavit universum Israel, et transivit Jordanem, irruitque in eos, et direxit ex adverso aciem, illis contra pugnantibus.

Fugit autem Syrus Israel:

Et interfecit David de Syris septem millia currum, et quadraginta milia peditum, et Sophach exercitus principem.

Videntes autem servi Adadezer, se ab Israel esse superatos, transfugerunt ad David, et servierunt ei

¹ Ita mss. Latini codices. In Hebræo legimus hic Adazezer cum *Res* in medio; cum in libris Sa-

muel legatur *Adadezer* cum *Daleth*. Consule annotationes nostras. MART.

noluitque ultra Syria auxilium præbere filiis Ammon.

(Cap. XX.) Factum est autem post anni circum, eo tempore, quo solent reges ad bella procedere, congregavit Joab exercitum, et robur militiæ, et vastavit terram filiorum Ammon, perrexitque, et obsedit Rabba :

Porro David manebat in Jerusalem, quando Joab percussit Rabba, et destruxit eam.

Tulit autem David coronam Melchom de capite ejus, et invenit in ea auri pondo talentum, et pretiosissimas gemmas, fecitque sibi inde diadema : manubias quoque urbis plurimas tulit :

Populum autem, qui erat in ea, eduxit ; et fecit super eos tribulas, et trabas, et ferrata carpenta transire ; ita ut dissecarentur, et contererentur :

Sic fecit David cunctis urbibus filiorum Ammon, et reversus est cum omni populo suo in Jerusalem.

Post hæc initum est bellum in Gazer adversum Philisthæos : in quo percussit Sobbochai Usathites, Saphai de genere Raphaim, et humiliavit eos.

Aliud quoque bellum gestum est adversus Philisthæos, in quo percussit Adeodatus filius Saltus¹ Leemites fratrem Goliath Geththæi, cujus hastæ lignum erat quasi liciatorium textentium.

Sed et aliud bellum accidit in Geth, in quo fuit homo longissimus, senos habens digitos, id est, simul viginti quatuor ; qui et ipse de Rapha fuerat stirpe generatus.

Hic blasphemavit Israel : et percussit eum Jonathan filius Samaa fratris David.

Hi sunt filii Rapha in Geth, qui ceciderunt in manu David et servorum ejus,

[Cap. XXI.] Consurrexit autem Satan contra Israel : et incitavit David, ut numeraret Israel.

Dixitque David ad Joab, et ad principes populi : Ite, et numerate Israel a Bersabee usque Dan : et afferte mihi numerum ut sciam.

Responditque Joab : Augeat Dominus populum suum centuplum, quam sunt : nonne, domine mi rex, omnes servi tui sunt ? quare hoc quærit dominus meus, quod in peccatum reputetur Israel ?

Sed sermo regis magis prævaluit : egressusque est Joab : et circumivit universum Israel ; et reversus est Jerusalem :

Deditque David numerum eorum, quos circumierat, et inventus est omnis Israel numerus : mille millia et centum millia virorum educentium gladium :

De Juda autem trecenta² septuaginta millia bel-latorum :

Nam Levi et Benjamin non numeravit : eo quod Joab invitatus exsequeretur regis imperium.

Displicuit autem Deo quod jussum erat ; et percussit Israel.

Dixitque David ad Deum : Peccavi nimis ut hoc facerem : obsecro aufer iniquitatem servi tui, quia insipienter egi.

Et locutus est Dominus ad Gad Videntem David, dicens³ : Vade, et loquere ad David, et dic ei :

¹ Canon Memmianus hoc modo legit in sacro contextu, habens in latere marginali variantes istas lectiones, *alibi Bethlemites, alibi Helemites*. Notat vero falsus Hieronymus in quæst. Hebraicis hujus loci, quomodo comma præsens in Hebræo legatur. « In quo percussit Adeodatus. In Hebræo inquit, scribitur Eleanam filius Jair Leemites frater. Jair, vigilans, in Regum scribitur Hur filius Jare quod interpretatur Saltus : in Regum scribitur Bethlemites. in Paralipomenon, Leemites frater, » etc. Vide Samuelis II cap. XXI, vers 19. Advertat lector diversas esse lectiones *Qu. Hebraicarum* in mss. ac in editis libris, de quibus, si vita comes fuerit, propriis locis dicturi sumus. MART.

² Hunc numerum retinent exemplaria Canonis. ac mss. omnes Latini codices, quos inspeximus,

A Hæc dicit Dominus : Trium tibi optionem do : unum quod volueris, elige et faciam tibi.

Cumque venisset Gad ad David, dixit ei : Hæc dixit Dominus : Elige quod volueris :

Aut tribus annis famem : aut tribus mensibus fugere te hostes tuos, et gladium eorum non posse evadere : aut tribus diebus gladium Domini, et mortem (*Al. pestilentiam*³) versari in terra, et angelum Domini interficere in universis finibus Israel :

Nunc igitur vide quid respondeam ei, qui misit me.

Et dixit David ad Gad ; Ex omni parte me angustiae premunt : sed melius mihi est, incidam in manus Domini, quia multae sunt miserationes ejus, quam in manus hominum.

Misit ergo Dominus pestilentiam in Israel : et ceciderunt de Israel septuaginta millia virorum.

Misit quoque angelum in Jerusalem, ut percuteret eam :

Cumque percuteretur, vidit Dominus, et misertus est super magnitudine mali :

Et imperavit angelo, qui percutiebat : Sufficit, jam cesset manus tua.

Porro angelus Domini stabat juxta aream Ornan⁴ Jebusæi.

Levansque David oculos suos, vidit angelum Domini stante inter terram et cælum, et evaginatam gladium in manu ejus, et versum contra Jerusalem :

Et ceciderunt, tam ipse quam majores nata vestiti ciliciis, proni in terram.

Dixitque David ad Deum : Nonne ego sum, qui jussi ut numeraretur populus ? Ego, qui peccavi : ego, qui malum feci : iste grex quid commovit ? Domine Deus meus, vertatur, obsecro, manus tua in me et in domum patris mei : populus autem tuus non percutiatur.

C Angelus autem Domini præcepit Gad, ut diceret David ut ascenderet, extrueretque altare Domino Deo in area Ornan Jebusæi.

Ascendit ergo David juxta sermonem Gad, quem locutus ei fuerat ex nomine Domini.

Porro Ornan cum suspexisse, et vidisse t angelum, quatuorque filii ejus cum eo, absconderunt se : nam eo tempore terebat in area triticum.

Igitur cum veniret David ad Ornan, conspexit eum Ornan, et processit ei obviam de area, et adoravit illum pronus in terram.

Dixitque ei David : Da mihi locum areæ tuæ ut ædificem in ea altare Domino : ita ut quantum valet argenti, accipias, et cesset plaga a populo.

Dixit autem Ornan ad David : Tolle, et faciat dominus meus rex quodcunque et placet : sed et boves do in holocaustum, et tribulas in ligna, et triticum in sacrificium : omnia libens præbebo.

Dixitque ei rex David : Nequaquam ita fiet, sed argentum dabo quantum valet : neque enim tibi auferre debeo, et sic offerre Domino holocausta gratuita.

Editi legunt juxta Hebræum, *quadringenta septuaginta millia*. Arabs vero intepres auctiorem habet numerum, nempe, *quingenta septuaginta millia*. Dissonantias hujusmodi, quæ occurrunt in libris Regum ac Paralipomenon, conciliare nititur auctor *Quæst. Hebraicarum*, cujus jam sæpe meminimus. MART.

³ Editi legunt *pestilentiam*. Verbum Hebraicum דָּבַר *deber*, sive *dever* et *mortem*, et *pestem* significat. MART.

⁴ Memmianus Canon scriptum bis habet in corpore *Areuna*, in margine *Ornan*. MART.

— Videsis quæ ad II Samuel. sub finem hoc de nomine, quod ibi *Areuna* dicitur, adnotata sunt.

Dedit ergo David Ornan pro loco siclos auri justissimi ponderis sexcentos.

Et ædificavit ibi altare Domino: obtulitque holocausta, et pacifica, et invocavit Dominum, et exaudivit eum in igne de cælo super altare holocausti.

Præcepitque Dominus angelo; et convertit gladium suum in vaginam.

Protinus ergo David, videns quod exaudisset eum Dominus in area Ornan Jebusæi, immolavit ibi victimas.

Tabernaculum autem Domini, quod fecerat Moses in deserto, et altare holocaustorum, ea tempestate erat in excelso Gabæon.

Et non prævaluit David ire ad altare, ut ibi obsecraret Deum: nimio enim fuerat timore perterritus, videns gladium angeli Domini.

(Cap. XXII.) Dixitque David: Hæc est domus Dei, et hoc altare in holocaustum Israel.

Et præcepit ut congregarentur omnes proselyti de terra Israel, et constituit ex eis latomos ad cædendos lapides et poliendos, ut ædificaretur domus Dei.

Ferrum quoque plurimum ad clavos januarum, et ad commissuras atque juncturas præparavit David: et æris pondus innumerabile:

Ligna quoque cedrina non poterant æstimari, quæ Sidonii et Tyrii deportaverant ad David.

Et dixit David: Salomon filius meus puer parvulus est et delicatus; domus autem, quam ædificari volo Domino, talis esse debet, ut in cunctis regionibus nominetur; præparabo ergo ei necessaria.

Et ob hanc causam ante mortem suam omnes paravit impensas.

Vocavitque Salomonem filium suum, et præcepit ei ut ædificaret domum Domino Deo Israel.

Dixitque David ad Salomonem: Fili mi, voluntatis meæ fuit ut ædificarem domum nomini Domini Dei mei, sed factus est sermo Domini ad me dicens: Multum sanguinem effudisti, et plurima bella bellasti: non poteris ædificare domum nomini meo, tanto effuso sanguine coram me.

Filius qui nascetur tibi erit vir quietissimus: faciam enim cum requiescere ab omnibus inimicis suis per circuitum: et ob hanc causam Pacificus vocabitur: et pacem et otium dabo in Israel cunctis diebus ejus.

Ipsæ ædificabit domum nomini meo, et ipse erit mihi in filium, et ego ero ei in patrem: firmaboque solium regni ejus super Israel in æternum.

Nunc ergo, fili mi, sit Dominus tecum, et prospere, et ædifica domum Domino Deo tuo, sicut locutus est de te.

Det quoque tibi Dominus prudentiam et sensum, ut regere possis Israel, et custodire legem Domini Dei tui.

Tunc enim proficere poteris, si custodieris mandata et judicia quæ præcepit Dominus Mosi, ut doceret Israel:

Confortare, et viriliter age, ne timeas, neque paveas.

Ecce ego in paupertatula mea præparavi impensas domus Domini, auri talenta centum millia, et argenti mille millia talentorum: æris vero et ferri non est pondus, vincitur enim numerus magnitudine: ligna et lapides præparavi ad universa impendia.

Habes quoque plurimos artifices, latomos, et cæmentarios, artificesque lignorum, et omnium artium ad faciendum opus prudentissimos, in auro, et argento, et ære et ferro, cujus non est numerus.

Surge igitur, et fac, et erit Dominus tecum.

¹ Nonnulli mss. etiam Martiano inspecti, viginti habent pro triginta: sed et paulo inferius hoc ipso

Præcepit quoque David cunctis principibus Israel, ut adjuvarent Salomonem filium suum.

Cernitis, inquiens, quod Dominus Deus vester vobiscum sit, et dederit vobis requiem per circuitum, et tradiderit omnes in manu vestra, et subjecta sit terra coram Domino et coram populo ejus,

Præbete igitur corda vestra et animas vestras, ut quæretis Dominum Deum vestrum:

Et consurgite, et ædificate sanctuarium Domino Deo, ut introducatur arca fœderis Domini, et vasa Domino consecrata, in domum quæ ædificatur nomini Domini.

[Cap. XXIII] Igitur David senex et plenus dierum regem constituit Salomonem filium suum super Israel.

Et congregavit omnes principes Israel, et Sacerdotes atque Levitas.

Numeratique sunt Levitæ a triginta¹ annis, et supra: et inventa sunt triginta octo millia virorum.

Ex his electi sunt, et distributi in ministerium domus Domini, viginti quatuor millia: præpositorum autem et judicum sex millia.

Porro quatuor millia janitores, et totidem psaltæ canentes Domino in organis, quæ fecerat ad canendum.

Et distribuit eos David per vices filiorum Levi, Gerson videlicet, et Gaath, et Merari.

Filii Gerson: Leedan, et Semei.

Filii Leedan: princeps Jahiel, et Zethan, et Joel, tres.

Filii Semei: Salomith, et Osiel, et Aran, tres: isti principes familiarum Leedan.

Porro filii Semei, Leeth, et Ziza, et Jans, et Baria: isti filii Semei, quatuor.

Erat autem Leeth prior, Ziza secundus.

Porro Jaus et Barianon habuerunt filios plurimos, et idcirco in una familia, unaque domo computati sunt.

Filii Caath: Amram, et Isaar, Hebron, et Oziel, quatuor.

Filii Amram: Aaron et Moses.

Separatusque est Aaron: ut ministraret in Sancto sanctorum, ipse et filii ejus in sempiternum, et adoleret incensum Domino secundum ritum suum, ac benediceret nomini ejus in perpetuum.

Mosi quoque hominis Dei filii annumerati sunt in tribu Levi.

Filii Mosi: Gersom, et Eliezer.

Filii Gersom: Subuel primus.

Fuerunt autem filii Eliezer: Roobia primus: et non erant Eliezer filii alii.

Porro filii Roobia multiplicati sunt nimis.

Filii Isaar: Salomith, primus.

Filii Hebron: Jeriau primus, Amarias secundus, Jaziel tertius, Jecmaam quartus.

Filii Oziel: Micha primus, Jesia secundus.

Filii Merari: Mooli, et Musi.

Filii Mooli: Eleazar, et Cis.

Mortuus est autem Eleazar, et non habuit filios, sed filias: acceperuntque eas filii Cis fratres earum.

Filii Musi: Mooli, et Eder, et Jerimoth, tres.

Hi filii Levi in cognationibus et familiis suis principes per vices, et numerum capitum singulorum qui faciebant opera ministerii domus Domini a viginti annis et supra.

Dixit enim David: Requiem dedit Dominus Deus Israel populo suo, et habitationem Jerusalem usque in æternum.

Nec erit officii Levitarum ut ultra portent tabernaculum, et omnia vasa ejus ad ministrandum.

capitulo, supputabitur numerus filiorum Levi a viginti annis et supra.

Juxta præcepta quoque David novissima, supputabitur numerus filiorum Levi a viginti annis et supra.

Et erunt sub manu filiorum Aaron in cultum domus Domini, in vestibulis, et in exedris, et in loco purificationis, et in sanctuario, et in universis operibus ministerii templi Domini.

Sacerdotes autem, super panes propositionis, et ad similitudinem sacrificium, et ad legana azyma, et sarraginem, et ad ferventem similitudinem¹, et super omne pondus atque mensuram.

Levitæ vero, ut stent mane ad confitendum et canendum Domino: similiterque ad vesperam, tam in oblatione holocaustorum Domini, quam in sabbatis et kalendis, et solemnitatibus reliquis, juxta numerum et cæremonias uniuscujusque rei, jugiter coram Domino.

Et custodiant observationes tabernaculi fœderis, et ritum sanctuarii, et observationem filiorum Aaron fratrum suorum, ut ministrent in domo Domini.

(Cap. XXIV.) Porro filiis Aaron hæc partitiones erant:

Filii Aaron: Nadab, et Abiu, et Eleazar, et Ithamar.

Mortui sunt autem Nadab et Abiu ante patrem suum absque liberis, sacerdotioque functus est Eleazar, et Ithamar.

Et divisit eos David, id est, Sadoe de filiis Eleazar, et Ahimelech de filiis Ithamar, secundum vices suas et ministerium,

Inventique sunt multo plures filii Eleazar in principibus viris, quam filii Ithamar.

Divisit autem eis, hoc est, filiis Eleazar, principes per familias sedecim: et filiis Ithamar per familias et domos suas octo.

Porro divisit utrasque inter se familias sortibus: erant enim principes sanctuarii, et principes Dei, tam de filiis Eleazar, quam de filiis Ithamar.

Descripsitque eos Semeias filius Nathanael scriba Levites, coram rege et principibus, et Sadoch sacerdote, et Ahimelech filio Abiathar, principibus quoque familiarum sacerdotium et Leviticarum: unam domum, quæ cæteris præerat, Eleazar: et alteram domum, quæ sub se habebat cæteros, Ithamar.

Exivit autem sors prima Jojarib,
 Secunda Jedeiæ,
 Tertia Harim,
 Quarta Seorim,
 Quinta Melchia,
 Sexta Maiman,
 Septima Accos,
 Octava Abia,
 Nona Jesue,
 Decima Sechenia,
 Undecima Eliasib,
 Duodecima Jacim,
 Tertiadecima Hoppa
 Quartadecima Isbaab,
 Quintadecima Belga,
 Sextadecima Emmer,
 Septimadecima Ezir,
 Octavadecima Aphses,
 Nonadecima Phetheia,
 Vigesima Jezecel,

¹ Hebræus ולכרבת velammurbaketh, quod ad torrendum interpretatur falsus Hieronymus, dicens: « Quod in quibusdam codicibus habetur, ad ferventem similitudinem, et in quibusdam ad ferventem tantummodo, error est. In Hebræo non habetur in hoc loco similitudo, quia similitudo paulo jam superius nominata: sed ad torrendum, in Hebræo ponitur, ut subaudias spicas. Primitiæ enim spicarum quando deferrebantur, torrebantur, et grana comedebantur.

A Vigesima prima Jachin,
 Vigesima secunda Gamul,
 Vigesima tertia Dalaiou,
 Vigesima quarta Maazian.

Hæc vices eorum secundum ministeria sua, ut ingrediantur domum Domini, et juxta ritum suum sub manu Aaron patris eorum: sicut præcepit Dominus Deus Israel,

Porro filiorum Levi, qui reliqui fuerant, de filiis Amram erat Subael, et de filiis Subael, Jedeia.

de filiis quoque Roobæ princeps Jesias.
 Isaari vero filius Salemoth, filiusque Salemoth Jaath:

Filiusque ejus Jeriau, Amarias secundus, Jaziel tertius, Jecmaan quartus.

Filius Oziel, Micba: filius Micba, Samir.

Frater Micba, Jesia: filiusque Jesiæ Zacharias.

Filii Merari, Mooli et Musi.

Filius Oziau, Benno.

B Filius quoque Merari, Oziau et Soem et Zachur et Hebri.

Porro Mooli filius Eleazar, qui non habebat liberos.

Filius vero Cis, Jerameel.

Filii Musi, Mooli, Eder et Jerimoth.

Isti filii Levi secundum domos familiarum suarum.

Miseruntque ei ipsi sortes contra fratres suos filios Aaron, coram David rege, et Sadoe, et Ahimelech et principibus familiarum sacerdotium et Leviticarum, tam majores, quam minores. Omnes sors æqualiter dividebat,

[Cap. XXV.] Igitur David et magistratus exercitus segregaverunt in ministerium filios Asaph, et Eman, et Idithun: qui prophetarent in citharis, et psalteriis, et cymbalis, secundum numerum suum dedicato sibi officio servientes:

C De filiis Asaph: Zachur, et Joseph, et Nathania, et Asarela, filii Asaph: sub manu Asaph: prophetantis juxta regem.

Porro Idithun: filii Idithun Godolias, Sori, Jeseias, et Asabias, et Mathathias, sex sub manu patris sui Idithun, qui cithara prophetabat super contentes et laudantes Dominum.

Eman quoque: filii Eman, Bocciau, Nathania, Oziel, Subuel, et Jerimoth, Ananias, Anani, Ehabtha, Geddelthi, et Romemthiezer, et Jesbacassa, Mellothi, Othir: Mazieth:

Omnes isti filii Eman videntis regis in sermonibus Dei, ut exaltaret cornu: deditque Deus Eman filios quatuordecim, et filias tres.

Universi sub manu patris sui ad cantandum in templo Domini distributi erant, in cymbalis, et psalteriis, et citharis in ministeria domus Domini juxta regem: Asaph videlicet, et Idithun, et Eman.

D Fuit autem numerus eorum cum fratribus suis, qui erudiebant canticum Domini, cuncti doctores, ducenti octoginta octo.

Miseruntque sortes per vices suas, ex æquo tam major quam minor, doctus pariter, et indoctus.

Egressaque est sors prima Joseph, qui erat de Asaph

Secunda Godoliæ, ipsi et filiis, et fratribus ejus duodecim.

Tertia Zachur, filiis et fratribus ejus duodecim.

Quod genus cibi vulgo graneas vocant. » Subjungit quoque statim: » In quibusdam codicibus habetur super omne pondus et mensuram: sed in Hebræo in hoc loco pondus non habetur, sed mensura tantum gemina nominatim posita, » etc. Hæc quidem ille: nos vero fidem omnium mss. exemplariorum sequi satius esse duximus, quam huic scriptori adherere. MART

Quarta Isari, filiis et fratribus ejus duodecim.
Quinta Nathanæ, filiis et fratribus ejus duodecim.

Sexta Bocciau, filiis et fratribus ejus duodecim.
Septima Israëla, filiis et fratribus ejus duodecim.
Octava Jesaiæ, filiis et fratribus ejus duodecim.
Nona Mathaniæ, filiis et fratribus ejus duodecim.
Decima Semeiæ, filiis et fratribus ejus duodecim.

Undecima Azareel, filiis et fratribus ejus duodecim.

Duodecima Asabiæ, filiis et fratribus ejus duodecim.

Tertiadecima Subael, filiis et fratribus ejus duodecim.

Quartadecima Mathathiæ, filiis et fratribus ejus duodecim.

Quintadecima Jerimoth, filiis et fratribus ejus duodecim.

Sextadecima Ananiæ, filiis et fratribus ejus duodecim.

Septimadecima Jesbacassæ, filiis et fratribus ejus duodecim.

Octavadecima Anani, filiis et fratribus ejus duodecim.

Nonadecima Mellothi, filiis et fratribus ejus duodecim.

Vigesima Eliatha, filiis et fratribus ejus duodecim.

Vigesimaprima Olbir, filiis et fratribus ejus duodecim.

Vigesimasecunda Geddelthi, filiis et fratribus ejus duodecim.

Vigesimatertia Mazieth, filiis et fratribus ejus duodecim.

Vigesimaquarta Romemthiezer, filiis et fratribus ejus duodecim.

[Cap. XXVI.] Divisiones autem janitorum : de Coritis Meselemia, filius Core, de filiis Asaph.

Filii Meselemiæ : Zacharias primogenitus, Jadiel secundus, Zabadias tertius, Jathanael quartus, Elam quintus, Johanan sextus, Elioenai septimus.

Filii autem Obedom : Semeias primogenitus, Jozabad secundus. Joaa tertius, Saohar quartus, Nathanaei quintus, Ammiel sextus, Issachar septimus, Phollathi octavus : quia benedixit illi Dominus.

Semei autem filio ejus nati sunt filii, præfecti familiarum suarum : erant enim viri fortissimi.

Filii ergo Semeiæ ; Othni, et Raphael, et Obed, Elzabad, fratres ejus viri fortissimi : Eliu quoque et Samachias.

Omnes hi de filiis Obedom : ipsi, et filii, et fratres eorum fortissimi ad ministrandum, sexaginta duo de Obedom.

Porro Meselemiæ filii, et fratres eorum robustissimi, decem et octo.

De Hosa autem, id est de filiis Merari. Semri princeps (non enim habuerat primogenitum, et idcirco posuerat eum pater ejus in principem) Helctas secundus, Tabelias tertius. Zacharias quartus, Omnes hi filii, et fratres Hosa, tredecim.

Hi divisi sunt in janitores, ut semper principes custodiarum, sicut et fratres eorum, ministrarent in domo Domini.

Missæ sunt autem sortes ex æquo, et parvis, et magnis, per familias suas in unamquamque portarum.

Cecidit ergo sors orientalis, Selemiæ. Porro Zachariæ filio ejus, viro prudentissimo, et erudito, sortito obtigit plaga septentrionalis.

Obedom vero et filius ejus ad austrum : in qua parte domus erat seniorum concilium.

Sophimet Hosa ad occidentem, juxta portam quæ ducit ad viam ascensionis : custodia contra custodiam.

Ad orientem vero Levitæ sex : et ad aquilonem

quatuor per diem, atque ad meridiem similiter in die quatuor : et ubi erat concilium, bini et bini.

In cellulis quoque janitorum ad occidentem quatuor in via : binique per cellulas.

Hæ sunt divisiones janitorum, filiorum Core et Merari :

Porro Athias erat super thesauros domus Dei, et vasa sanctorum.

Filii Ledan, filii Gersonni : de Ledan principes familiarum, Ledan, et Gersonni, Jeieli.

Filii Jeieli : Zethan, et Joel fratres ejus, super thesauros domus Domini.

Anramitis, et Isaaritis, et Hebronitis, et Ozielitis.

Subael autem filius Gersom, filii Mosi præpositus thesauris.

Fratres quoque ejus Eliezer, cujus filius Rahabia, et hujus filius Isaias, et hujus filius Joram, hujus quoque filius Zechri : sed et hujus filius Selemith.

Ipse Selemith, et fratres ejus, super thesauros sanctorum quæ sanctificavit David rex, et principes familiarum, et tribuni, et centuriones, et duces exercitus, de bellis et manubiis præliorum, quæ consecraverant ad instaurationem et supellectilem templi Domini.

Hæc autem universa sanctificavit Samuel Videns et Saul filius Cis, et Abner filius Ner, et Joab filius Sarviæ : omnes, qui sanctificaverant ea per manum Selemith, et fratrum ejus.

Isaaritis vero præerat Choneias, et filii ejus, ad opera forinsecus super Israel, ad docendum et judicandum eos.

Porro de Hebronitis Asabias, et fratres ejus viri fortissimi, mille septingenti, præerant Israeli trans Jordanem contra occidentem, in cunctis operibus Domini, et in ministerium regis.

Hebronitarum autem princeps fuit Jeria, secundum familias et cognationes eorum.

Quadragesimo anno regni David recensiti sunt, et inventi viri fortissimi in Jazer Galaad, fratresque ejus robustioris ætatis, duo millia septingenti principes familiarum,

Præposuit autem eos David rex Rubenitis, et Gadditis, et dimidiæ tribui Manasse, in omne ministerium Dei et regis.

[Cap. XXVII.] Filii autem Israel secundum numerum suum, principes familiarum, tribuni, et centuriones, et præfecti qui ministrabant regi juxta turmas suas, ingredienti et egredientes per singulos menses in anno, viginti quatuor millibus singuli præerant.

Primæ turmæ in primo mense Jesboam præerat filius Zabdiel, et sub eo viginti quatuor millia.

De filiis Phares, princeps cunctorum principum in exercitu mense primo.

Secundi mensis habebat turmam Dudi Ahobites et post se alterum nomine Mecellotæ, qui regebat partem exercitus viginti quatuor millium.

Dux quoque turmæ tertiæ in mense tertio, erat Banaias filius Joiadæ sacerdos : et in divisione sua viginti quatuor millia.

Ipse est Banaias fortissimus inter triginta, et super triginta, præerat autem turmæ ipsius Amizabad filius ejus.

Quartus, mense quarto, Asael frater Joab, et Zabadias filius ejus post eum : et in turma ejus viginti quatuor millia.

Quintus, mense quinto, princeps Samaoth Jezarites ; et in turma ejus viginti quatuor millia.

Sextus, mense sexto, Hira filius Acces Thecutes : et in turma ejus viginti quatuor millia.

Septimus, mense septimo, Helles Phallonites de filiis Ephraim : et in turma ejus viginti quatuor millia.

Octavus, mense octavo, Sobochai Usathithes de stirpe Zarai ; et in turma ejus viginti quatuor millia.

Nonus, mense nono, Abiezer Anathothites de filiis Jemini: et in turma ejus viginti quatuor millia.

Decimus, mense decimo, Marai, et ipse Netophathites de stirpe Zarai: et in turma ejus viginti quatuor millia.

Undecimus, mense undecimo, Banaias Pharahtonites de filiis Ephraim: et in turma ejus viginti quatuor millia.

Duodecimus, mense duodecimo, Holdai Nethophathites, de stirpe Gothoniel: et in turma ejus viginti quatuor millia.

Porro tribubus præerant Israel, Rubenitis, dux Eliezer filius Zechri:

Simeonitis, dux Saphatias filius Maacha:

Levitis, Asabias filius Camuel:

Aaronitis, Sadoc:

Juda, Eliu frater David:

Issachar, Aniri filius Michael:

Zabulonitis, Jesimaias filius Abdiæ:

Nephtalitibus, Jerimoth filius Ozriel:

Filiis Ephraim, Osee filius Ozazin:

Dimidiæ tribui Manasse, Joel filius Phadaia:

Et dimidiæ tribui Manasse in Galaad, Jaddo filius Zachariæ:

Benjamin autem, Jasiel filius Abner.

Bon vero, Ezriel filius Jeroam:

Hi principes filiorum Israel.

Noluit autem David numerare eos a viginti annis inferius: quia dixerat Dominus, ut multiplicaret Israel quasi stellas cœli.

Joab filius Sarviæ cœperat numerare, nec complevit: quia super hoc ira irruerat in Israel: et idcirco numerus eorum qui fuerant recensiti, non est relatus in fastos regis David.

Super thesauros autem regis fuit Azmoth filius Adiel. His autem thesauris, qui erant in urbibus, et in vicis, et in turribus, præsidebat Jonathan filius Ozia.

Operi autem rustico, et agricolis qui exercebant terram, præerat Ezri filius Chelub:

Vinearumque cultoribus, Semeias Ramathites: cellis autem vinariis Zabdia Saphonites¹.

Nam super oliveta et ficeta, quæ erant in campis, Balanan Gaderites:

Super apothecas autem olei, Joas.

Porro armentis, quæ pascebantur in Saron, præpositus fuit Setrai Saronites:

Et super boves in vallibus, Saphat filius Adli:

Super camelos vero Ubil Ismaelites:

Et super asinos, Jadias Meronathites.

Super oves quoque Jaziz Agareus (Al. Agareus).

Omni hi, principes substantiæ regis David.

Jonathan autem patruus David, consiliarius, vir prudens et litteratus:

Ipse et Jaiel filius Achamoni erant cum filiis regis:

Ahitophel etiam consiliarius regis, et Chusai Arachites amicus regis.

Post Ahitophel fuit Joiada filius Bananiæ, et Abiathar.

Princeps autem exercitus regis erat Joab.

(Cap. XXVIII.) Convocavit igitur David omnes principes Israel, duces tribuum, et præpositos turmarum, qui ministrabant regi, tribunos quoque et centuriones, et qui præerant substantiæ et possessionibus regis, filiosque suos cum eunuchis, et potentes, et robustissimos quoque in exercitu Jerusalem.

¹ Sic Regius atque Colbertinus Aniciensis prima manu: alii cum editis legunt *Zabdius Aphonites*, quod errore librorum fluxisse videtur qui litteram ultimam *Zabdius* cum initio sequentis *Aphonites* copulare debebant. In Hebræo hodierno scriptum est זבדי השכמי *Zabdi Assiphmi*, quibusdam litteris mutatis et permixtis. MART.

Cumque surrexisset rex, et stetisset, ait: Audite me, fratres mei, et populus meus. Cogitavi ut ædificarem domum, in qua requiesceret arca fœderis Domini, et scabellum pedum Dei nostri: et ad ædificandum, omnia præparavi.

Deus autem dixit mihi: Non ædificabis domum nomini meo, eo quod sis vir bellator et sanguinem fuderis.

Sed elegit Dominus Deus Israel me de universa domo patris mei, ut essem rex super Israel in sempiternum; de Juda enim elegit principes:

Porro de domo Juda, domum patris mei: et de filiis patris mei, placuit ei ut me eligeret regem super cunctum Israel.

Sed et de filiis meis (filios enim mihi multos dedit Dominus) elegit Salomonem filium meum, ut sederet in throno regni Domini super Israel.

Dixitque mihi: Salomon filius tuus ædificabit domum meam, et atria mea: ipsum enim elegi mihi in filium, et ego ero ei in patrem.

Et firmabo regnum ejus usque in æternum, si perseveravit facere præcepta mea, et judicia, sicut et hodie.

Nunc ergo coram universo cœtu Israel, audiente Domino Deo nostro, custodite et perquirite cuncta mandata Domini Dei nostri: ut possideatis terram bonam, et relinquatis eam filiis vestris post vos usque in sempiternum.

Tu autem, Salomon fili mi, scito Deum patris tui, et servito ei corde perfecto et animo voluntario.

Omnia enim corda scrutatur Dominus, et universas mentium cogitationes intelligit.

Si quæsieris eum, invenies: si autem dereliqueris eum, projiciet te in æternum.

Nunc ergo quia elegit te Dominus ut ædificares domum sanctuarii, confortare et perfice.

Dedit autem David Salomoni filio suo descriptionem porticus, et templi, et cellariorum et cœnaculi, et cubiculorum in adytis, et domus propitiæ.

Necnon et omnium quæ cogitaverit atriorum, et exedrarum per circuitum in thesauros domus Domini, et in thesauros sanctorum.

Divisionumque sacerdotalium, et Leviticarum, in omnia opera domus Domini, et in universa vasa ministerii templi Domini.

Aurum in pondere per singula vasa ministerii. Argenti quoque pondus pro vasorum et operum diversitate.

Sed et ad candelabra aurea, et ad lucernarum aurum pro mensura uniuscujusque candelabri et lucernarum.

Similiter et in candelabris argenteis, et in lucernis eorum, pro diversitate mensuræ, pondus argenti tradit.

Aurum quoque dedit in mensas propositionis pro diversitate mensarum: similiter et argentum in alias mensas argenteas.

Ad fuscinulas quoque, et phialas, et thuribula ex auro purissimo, et leunculos aureos², pro qualitate mensuræ pondus distribuit in leunculum et leunculum.

Similiter et in leones argenteos diversum argenti pondus separavit.

Altari autem, in quo adoletur incensum, aurum purissimum dedit: ut ex ipso fieret similitudo quadrigæ cherubim, extendentium alas, et velantium arcam fœderis Domini.

² Legitur vero in Hebraico exemplari כפיר, quod nomen Chaldaicæ potius originis, quam Hebrææ, ubi apud Esdras bis occurrit c. 2 et 8 ab ipso vulgato interprete in *Craterem* vertitur. At enim Hieronymus levi unius litterulæ י in פ quæ sola magnitudine differunt, mutatione, legit כפיר, et *leuculos* interpretatur.

Omnia inquit, venerunt scripta manum Domini ad me, ut intelligerem universa opera exemplaris.

Dixit quoque David Salomoni filio suo : Viriliter age, et confortare, et fac : ne timeas, et ne paveas :

Dominus enim Deus meus tecum erit, et non dimittet te, nec derelinquet, donec perficias omne opus ministerii domus Domini.

Ecce divisiones sacerdotum et Levitarum, in omne ministerium domus Domini assistunt tibi, et parati sunt, et noverunt tam principes quam populus facere omnia præcepta tua.

[Cap. XXIX.] Locutusque est David rex ad omnem ecclesiam, Salomonem filium meum unum elegit Deus, adhuc puerum, et tenellum : opus autem grande est, noque enim homini præparatur habitatio, sed Deo.

Ego autem totis viribus meis præparavi impensas domus Dei mei. Aurum ad vasa aurea, et argentum in argentea, æs in ænea, ferrum in ferrea, ligna, ad lignea; lapides onychinos, et quasi stibinos, et diversorem colorum, omnem pretiosum lapidem, et marmor Parium abundantissime.

Et super hæc, quæ obtuli in domum Dei mei de peculio meo aurum et argentum, do in templum Dei mei exceptis his, quæ præparavit in ædem sanctam.

Tria millia talenta auri de auro Ophir, et septem millia talentorum argenti probatissimi, ad deaurandos parietes templi.

Et ubicunque opus est aurum de auro, et ubicunque opus est argentum de argento, opera fiant per manus artificum :

Et si quis sponte offert, impleat manum suam hodie, et offerat quod voluerit Domino.

Polliciti sunt itaque principes familiarum, et proceres tribuum Israel, tribuni quoque, et centuriones, et principes possessionum regis.

Dederuntque in opera domus Dei auri talenta quinque millia, et solidos decem millia, argenti talenta decem millia, et æris talenta decem et octo millia; ferri quoque centum millia talentorum.

Et apud quemcunque inventi sunt lapides, dederunt in thesaurum domus Domini, per manum Jeiel Gersonitis.

Lætatusque est populus, cum vota sponte promitterent : quia corde toto offerebant ea Domino.

Sed et David rex lætatus est gaudio magno, et benedixit Domino coram universa multitudine, et ait :

Benedictus es, Domine Deus Israel patris nostri ab æterno in æternum.

Tua est, Domine, magnificentia, et potentia, et gloria, atque victoria, et tibi laus.

Cuncta enim quæ in cælo sunt, et in terra, tua sunt, tuum, Domine, regnum. et tu es super omnes principes.

Tuæ divitiæ, et tua est gloria, tu dominaris omnium, in manu tua virtus et potentia, in manu tua magnitudo et imperium omnium.

Nunc igitur, Deus noster, confitemur tibi, et laudamus nomen tuum inclytum.

Quis ego, et quis populus meus, ut possimus hæc tibi universa promittere?

Tua sunt omnia, et quæ de manu tua accepimus, dedimus tibi.

Peregrini enim sumus coram te, et advenæ, sicut omnes patres nostri.

Dies nostri quasi umbra super terram, et nulla est mora.

Domine Deus noster, omnis hæc copia, quam paravimus ut ædificaretur domus nomini sancto tuo, de manu tua est, et tua sunt omnia.

Scio, Deus meus, quod probes corda, et simplicitatem diligas, unde et ego in simplicitate cordis mei lætus obtuli universa hæc.

Et populum tuum, qui hic repertus est, vidi cum ingenti gaudio tibi offerre donaria.

Domine Deus Abraham, et Isaac, et Israel, patrum nostrorum, custodi in æternum hanc voluntatem cordis eorum, et semper in venerationem tui mens ista permaneat.

Salomoni quoque filio meo da cor perfectum, ut custodiat mandata tua, testimonia tua, et cæremónias tuas, et faciat universa, et ædificet ædem, cujus impensas paravi.

Præcepit autem David universæ Ecclesiæ : Benedicite Domino Deo nostro.

Et benedixit omnis Ecclesia Domino Deo patrum suorum, et inclinaverunt se, et adoraverunt Deum, et deinde regem.

Immolaveruntque victimas Domino, et obtulerunt holocausta die sequenti, tauros mille, arietes mille, agnos mille cum libaminibus suis, et universo ritu abundantissime in omnem Israel :

Et comederunt, et biberunt coram Domino in die illo cum grandi lætitia.

Et uuxerunt secundo Salomonem filium David.

Unxerunt autem Domino in principem, et Sadoc in pontificem.

Seditque Salomon super solium Domini in regem pro David patre suo, et cunctis placuit, et paruit illi omnis Israel.

Sed et universi principes, et potentes, et cuncti filii regis David dederunt manum, et subjecti fuerunt Salomoni regi.

Magnificavit ergo Dominus Salomonem super omnem Israel, et dedit illi gloriam regni, qualem nullus habuit ante eum rex Israel.

Igitur David filius Issi regnavit super universum Israel. Et dies, quibus regnavit super Israel, fuerunt quadraginta anni :

In Hebron regnavit septem annis, et in Jerusalem annis triginta tribus,

Et mortuus est in senectute bona, plenus dierum, et divitiis, et gloria. Regnavitque Salomon filius ejus pro eo.

Gesta autem David regis priora, et novissima, scripta sunt in libro Samuel Videntis, et in libro Nathan prophetæ, atque in volumine Gad Videntis, universique regni ejus, et fortitudinis, et temporum, quæ transierunt sub eo, sive in Israel, sive in cunctis regnis terrarum.

[Lib. II. — Cap. I.] Confortatus est ergo Salomon filius David in regno suo, et Dominus Deus ejus¹ erat cum eo, et magnificavit eum, in excelsum.

Præcepitque Salomon universo Israeli, tribunis, et centurionibus, et ducibus, et iudicibus omnis Israel, et principibus familiarum.

Et abiit cum universa multitudine in excelsum Gabaon, ubi erat tabernaculum fœderis Dei, quod fecit Moses famulus Dei in solitudine.

Arcam autem Dei adduxerat David de Cariath-larim, in locum quem paraverat ei, et ubi fixerat illi tabernaculum, hoc est in Jerusalem.

Altare quoque æneum, quod fabricatus fuerat Bezeleel filius Uri filii Ur, ibi erat coram tabernaculo Domini, quod et requisivit Salomon, et omnis ecclesia.

Ascenditque Salomon ad altare æneum, coram tabernaculo fœderis Domini, et obtulit in eo mille hostias.

Ecce autem in ipsa nocte apparuit ei Deus dicens : Postula quod vis, ut dem tibi.

¹ In mss. codicibus omissa sunt duo hæc verba *Deus ejus*, quæ tamen leguntur in Hebræorum voluminibus. MART.

Dixitque Salomon Deo : Tu fecisti cum David A patre meo misericordiam magnam, et constituisti me regem pro eo.

Nunc igitur, Domine Deus, impleatur sermo tuus quem pollicitus es David patri meo :

Tu enim me fecisti regem super populum tuum multum, qui tam innumerabilis est, quam pulvis terræ.

Da mihi sapientiam et intelligentiam, ut egrediar coram populo tuo, et ingrediar :

Quis enim potest hunc populum tuum digne, qui tam grandis est, judicare ?

Dixit autem Deus ad Salomonem : Quia hoc magis placuit cordi tuo, et non postulasti divitias, et substantiam, et gloriam, neque animam eorum qui te oderant, sed nec dies vitæ plurimos, petisti autem sapientiam et scientiam, ut judicare possis populum meum, super quem constitui te regem : Sapientia et scientia data sunt tibi :

Divitias autem, et substantiam, et gloriam dabo B tibi :

Ita ut nullus in regibus, nec ante te, nec post te fuerit similis tui.

Venit ergo Salomon ab Excelso Gabaon in Jerusalem coram tabernaculo fœderis, et regnavit super Israel.

Congregavitque sibi currus et equites, et facti sunt ei mille quadringenti currus, et duodecim millia equitum; et fecit eos esse in urbibus quadrigarum, et cum rege in Jerusalem.

Præbuitque rex argentum et aurum in Jerusalem quasi lapides, et cedros quasi sycomoros, quæ nascuntur in campestribus multitudine magna.

Adducebantur autem ei equi de Ægypto et de Coa, a negotiatoribus regis, qui ibant, et coebebant pretio, quadrigam equorum sexcenti argenteis, et equum centum quinquaginta.

Similiter de universis regnis Hetthæorum, et a regibus Syriæ, emptio celebrabatur.

(Cap. II.) Decrevit autem Salomon ædificare domum nomini Domini, et palatium sibi.

Et numeravit septuaginta millia virorum portantium humeris, et octoginta millia qui cæderent lapides in montibus, præpositosque eorum tria millia sexcentos.

Misit quoque ad Hiram regem Tyri, dicens : Sicut egisti cum David patre meo, et misisti ei ligna cedrina ut ædificaret sibi domum, in qua et habitavit : sic fac mecum, ut ædificem domum nomini Domini Dei mei, et consecrem eam ad adolendum incensum coram illo, et fumiganda aromata, et ad propositionem panum sempiternam, et ad holocaustomata mane et vespere, sabbatis quoque, et neomeniis et solemnitatibus Domini Dei nostri in sempiternum, quæ mandata sunt Israeli.

Domus autem, quam ædificare cupio, magna est, magnus est enim Deus noster super omnes deos.

Quis ergo poterit prævalere, ut ædificet ei dignam domum ?

Si cælum et cæli cælorum capere eum non queunt, quantus ego sum, ut possim ædificare ei domum ?

Sed ad hoc tantum, ut adoleatur incensum coram illo.

Mitte igitur mihi virum eruditum, qui noverit operari in auro, et argento, ære, ferro, purpura, coccino, et hyacintho, et qui sciat sculperæ cælaturas¹, cum his artificibus, quos mecum habeo in Judæa et Jerusalem, quos præparavit David pater meus.

Sed et ligna cedrina mitte mihi, et arcen thina,

et pinea, de Libano, scio enim quod servi tui noverint cædere ligna de Libano.

Et erunt servi mei cum servis tuis, ut parentur mihi ligna plurima.

Domus enim, quam cupio ædificare, magna est nimis, et inclyta.

Præterea operariis, qui cæsuri sunt ligna, servis tuis dabo in cibaria tritici coros viginti millia, et hordei coros totidem, et vini viginti millia metretas, olei quoque sata viginti millia.

Dixit autem Hiram rex Tyri per litteras, quas miserat Salomoni :

Quia dilexit Dominus populum suum, idcirco te regnare fecit super eum.

Et addidit dicens : Benedictus Dominus Deus Israel, qui fecit cælum et terram, qui dedit David rege filium sapientem et eruditum et sensatum atque prudentem, ut ædificaret domum Domino, et palatium sibi.

Misi ergo tibi virum prudentem et scientissimum Hiram, patrem meum, filium mulieris de filiabus Dan, cujus pater Tyrius fuit, qui novit operari in auro, et argento, ære, et ferro, et marmore, et lignis, in purpura quoque, et hyacintho, et bysso, et coccino, et qui scit cælare omnem sculpturam, et adinvenire prudenter quodcumque in opere necessarium est, cum artificibus tuis et cum artificibus domini mei David patris tui.

Triticum ergo, et hordeum, et oleum, et vinum, quæ pollicitus es, domine mi, mitte servis tuis.

Nos autem cædemus ligna de Libano, quot necessaria habueris, et applicabimus ea ratibus per mare in Joppe; tuum erit transferre ea in Jerusalem.

Numeravit igitur Salomon omnes viros proselytos, qui erant in terra Israel, post dinumerationem, quam dinumeravit David pater ejus et inventi sunt centum quinquaginta millia, et tria millia sexcenti.

Fecitque ex eis septuaginta millia, qui humeris onera portarent, et octoginta millia, qui lapides in montibus cæderent, tria millia autem et sexcentos propositos operum populi.

(Cap. III.) Et cœpit Salomon ædificare domum Domini in Jerusalem in monte Moria, qui demonstratus fuerat David patri ejus, in loco quem paraverat David in arca Ornam Jebusæi.

Cœpit autem ædificare mense secundo, anno quarto regni sui.

Et hæc sunt fundamenta, quæ jecit Salomon, ut ædificaret domum Dei longitudinis cubitos in mensura prima sexaginta latitudinis cubitos viginti.

Porticum vero ante frontem, quæ tendebatur in longum juxta mensuram latitudinis domus, cubitorum viginti, porro altitudo centum viginti cubitorum erat, et deauravit eam intrinsecus auro mundissimo.

Domum quoque majorem textit tabulis ligneis abiegnis, et laminas auri obrizi affixit per totum : sculpsitque in ea palmas, et quasi catenulas se invicem complectentes.

Stravit quoque pavementum templi pretiosissimo marmore, decore multo.

Porro aurum erat probatissimum, de cujus laminis textit domum, et trabes ejus, et postes, et parietes, et ostia, et cælavit cherubim in parietibus.

Fecit quoque domum Sancti sanctorum; longitudinem juxta latitudinem domus, cubitorum viginti, et latitudinem similiter viginti cubitorum, et laminis aureis textit eam, quasi talentis sexcentis.

Sed et clavos fecit aureos, ita ut singuli clavi

¹ Canon Memmianus eum aliquot mss., *sculperæ cælatas*. De Canone Carcassonensi nihil deinceps

dicetur, quia non perfecimus ejusdem collationem nisi ad secundum librum Paralipomenon. MART.

siclos quinquagenos appenderent: cœnacula quoque texti auro.

Fecit etiam in domo Sancti sanctorum cherubim duos, opere statuario: et texti ees auro.

Alæ cherubim viginti cubitis extendebantur: ita ut una ala haberet cubitos quinque, et tangeret parietem domus: et altera quinque cubitos habens, alam tangeret alterius cherub.

Similiter cherub alterius ala quinque habebat cubitos, et tangebatur parietem: et ala ejus altera quinque cubitorum alam cherub alterius contingebat.

Igitur alæ utriusque cherubim expansæ erant, et extendebantur per cubitos viginti, ipsi autem stabant erectis pedibus et facies eorum versæ erant ad exteriorem domum.

Fecit quoque velum ex hyacintho, purpura, cocco, et bysso: et intextuit ei cherubim.

Ante fores etiam templi durs columnas, quæ triginta et quinque cubitos habebant altitudinis:

Porro capita earum quinque cubitorum. Necnon et quasi catenulas in oraculo, et superposuit eas capitibus columnarum: malogranata etiam centum, quæ catenulis interposuit.

Ipsas quoque columnas posuit in vestibulo templi, unam a dextris, et alteram a sinistris: eam quæ a dextris erat, vocavit Jahin, et quæ ad lævam, Booz.

[Cap. IV.] Fecit quoque altare æneum viginti cubitorum longitudinis, et viginti cubitorum latitudinis, et decem cubitorum altitudinis.

Mare etiam fusile decem cubitis a labio usque ad labium, rotundum, per circuitum: quinque cubitos habebat altitudinis, et funiculus triginta cubitorum ambiabat gyrum ejus.

Similitudo quoque boum erat subter illud, et decem cubitis quædam extrinsecus cœlaturæ, quasi duobus versibus alvum maris circumibant. Boves autem erant fusiles:

Et ipsum mare super duodecim boves impositum erat, quorum tres respiciebant ad aquilonem, et alii tres ad occidentem: porro tres alii meridiem, et tres qui reliqui erant, orientem, mare habentes superpositum: posteriora autem boum erant intrinsecus sub mari.

Porro vastitas ejus habebat mensuram palmi, et erat labium illius quasi labium calicis, vel repandi lilii: capiebatque mensuræ tria millia metretas.

Fecit quoque conchas decem: et posuit quinque a dextris, et quinque a sinistris, ut lavarent in eis omnia quæ in holocaustum oblaturi erant:

Porro in mari sacerdotes lavabantur.

Fecit autem et candelabra aurea decem, secundum speciem qua jussa erant fieri: et posuit ea in templo, quinque a dextris, et quinque a sinistris:

Necnon et mensas decem: posuitque eas in templo, quinque a dextris, et quinque a sinistris:

Phialas quoque aureas centum.

Fecit etiam atrium sacerdotum, et basilicam grandem: et ostia in basilica, quæ texti ære.

Porro mare posuit in latere dextro contra orientem ad meridiem.

Fecit autem Hiram lebetes, et creagras, et phialas: et complevit omne opus regis in domo Dei:

Hoc est, columnas duas, et epistylia, et capita, et quasi quædam retiacula, quæ capita tegerent super epistylia.

Malogranata quoque quadraginta, et retiacula duo, ita ut bini ordines malogranatorum singulis retiaculis jungerentur, quæ protegerent epistylia et capita columnarum.

Bases etiam fecit, et conchas, quas superposuit basibus.

Mare unum, boves quoque duodecim sub mari.

Et lebetas, et creagras, et phialas. Omnia vasa fecit Salomoni Hiram pater ejus in domo Domini ex ære mundissimo.

A In regione Jordanis fudit ea rex in argillosa terra, inter Sohot et Saredatha.

Erat autem multitudo vasorum innumerabilis, ita ut ignoraretur pondus æris.

Fecitque Salomon omnia vasa domus Dei, et altare aureum, et mensas, et super eas panes propositionis:

Candelabra quoque cum lucernis suis, ut lucerent ante oraculum juxta ritum, ex auro purissimo:

Et florentia quædam, et lucernas, et forcipes aureos: omnia de auro mundissimo facta sunt.

Thymiamateria quoque, et thuribula, et phialas, et mortariola, ex auro purissimo.

Et ostia cœlavit templi interioris, id est, in Sancto sanctorum; et ostia templi forinsecus aurea.

Sicque completum est omne opus, quod fecit Salomon in domo Domini.

[Cap. V.] Intulit igitur Salomon omnia quæ voverat David pater suus, argentum, et aurum, et universa vasa in thesauris domus Dei.

Post quæ congregavit majores natu Israel, et cunctos principes tribuum, et capita familiarum de filiis Israel in Jerusalem, ut adducerent arcam fœderis Domini de civitate David, quæ est Sion.

Venerunt igitur ad regem omnes viri Israel in die solemnem mensis septimi.

Cumque venissent cuncti seniorum Israel portaverunt Levitæ arcam, et intulerunt eam, et omnem paraturam tabernaculi.

Porro vasa sanctuarii, quæ erant in tabernaculo, portaverunt sacerdotes cum Levitis.

Rex autem Salomon, et universus cœtus Israel, et omnes qui fuerant congregati ante arcam, immobilabant arietes, et boves absque ullo numero: tanta enim erat multitudo victimarum.

Et intulerunt sacerdotes arcam fœderis Domini in locum suum, id est ad oraculum templi, in Sancta sanctorum subter alas cherubim: ita ut cherubim expanderent alas suas super locum in quo posita erat arca, et ipsam arcam tegerent cum vectibus ejus.

Vectium autem, quibus portabatur arca, quia paululum longiores erant, capita parebant ante oraculum: si vero quis paululum fuisset extrinsecus, eos videre non poterat.

Fuit itaque arca ibi usque in præsentem diem: Nihilque erat aliud in arca, nisi duæ tabulæ, quas posuerat Moses in Horeb, quando legem dedit Dominus filiis Israel egredientibus ex Ægypto.

Egressis autem sacerdotibus de sanctuario: omnes enim sacerdotes, qui ibi potuerant inveniri, sanctificati sunt:

Nec adhuc in illo tempore vices, et ministeriorum ordo inter eos divisus erat.

Tam Levitæ quam cantores, id est, et qui sub Asaph erant, et qui sub Eman, et qui sub Idithun, filii, et fratres eorum, vestiti byssinis, cymbalis, et psalteriis et citharis concrepabant, stantes ad orientalem plagam altaris, et cum eis sacerdotes centum viginti canentes tubis.

Igitur cunctis pariter, et tubis, et voce, et cymbalis, et organis, et diversi generis musicorum concinentibus, et vocem in sublime tollentibus, longe sonitus audiebatur;

Ita ut eum Dominum laudare cœpissent et dicere: Confitemini Domino quoniam bonus, quoniam in æternum misericordia ejus, impleretur domus Dei nube, nec possent sacerdotes stare, et ministrare propter caliginem.

Compleverat enim gloria Domini domum Dei.

[Cap. VI.] Tunc Salomon ait: Dominus pollicitus est ut habitaret in caligine: ego autem ædificavi domum nomini ejus, ut habitaret ibi in perpetuum.

Et convertit rex faciem suam, et benedixit universæ multitudini Israel, nam omnis turba stabat intenta, et ait:

Benedictus Dominus Deus Israel, qui quod locutus est David patri meo, opere complevit, dicens :

A die, qua eduxi populum meum de terra Ægypti, non elegi civitatem de cunctis tribubus Israel, ut ædificaretur in ea domus nomini meo :

Neque elegi quemquam alium virum, ut esset dux in populo meo Israel ;

Sed elegi Jerusalem, ut sit nomen meum in ea, et elegi David ut constituerem eam super populum meum Israel :

Cumque fuisset voluntatis David patris mei, ut ædificaret domum nomini Domini Dei Israel, dixit Dominus ad eum : Quia hæc fuit voluntas tua, ut ædificares domum nomini meo, bene quidem fecisti voluntatem habere hujuscemodi : sed non tu ædificabis domum : verum filius tuus qui egredietur de lumbis tuis, ipse ædificabit domum nomini meo.

Complevit ergo Dominus sermonem suum, quem locutus fuerat : et ego surrexi pro David patre meo, et sedi super thronum Israel, sicut locutus est Dominus : et ædificavi domum nomini Domini Dei Israel.

Et posui in ea arcam, in qua est pactum Domini, quod pepigit cum filiis Israel.

Stetit ergo coram altari Domini ex adverso universæ multitudinis Israel, et extendit manus suas.

Siquidem fecerat Salomon basim æneam, et posuerat eam in medio basilicæ, habentem quinque cubitos latitudinis, et quinque cubitos altitudinis, et tres cubitos altitudinis.

Stetitque super eam : et deinceps flexis genibus contra universam multitudinem Israel, et palmis in cælum levatis ait :

Domine Deus Israel, non est similis tui Deus in cælo et in terra : qui custodis pactum et misericordiam cum servis tuis, qui ambulant coram te in toto corde suo :

Qui præstitisti servo tuo David patri meo quæcunque locutus fueras ei : et quæ ore promiseras, opere complesti, sicut et præsens tempus probat.

Nunc ergo, Domine Deus Israel, imple servo tuo patri meo David quæcunque locutus es, dicens : Non deficiet ex te vir coram me, qui sedeat super thronum Israel : ita tamen si custodierint filii tui vias suas, et ambulaverint in lege mea, sicut et tu ambulasti coram me.

Et nunc, Domine Deus Israel, firmetur sermo tuus, quem locutus es servo tuo David.

Ergone credibile est ut habitet Deus cum hominibus super terram ? Si cælum et cæli cælorum non te capiunt, quanto magis domus ista, quam ædificavi ?

Sed ad hoc tantum facta est, ut respicias orationem servi tui, et obsecrationem ejus Domine Deus meus : et audias preces, quas fundit famulus tuus coram te, ut aperias oculos tuos super domum istam diebus et noctibus, super locum in quo pollicitus es ut invocaretur, nomen tuum, et exaudires orationem, quam servus tuus orat in eo : et exaudias preces famuli tui et populi tui Israel.

Quicumque oraverit in loco isto, exaudi de habitaculo tuo, id est de cælis, et propitiare.

Si peccaverit quispiam in proximum suum, et jurare contra eum paratus venerit, seque maledicto constrinxerit coram altari in domo ista : tu audies de cælo, et facies judicium servorum tuorum : ita ut reddas iniquo viam suam in caput proprium, et ulciscaris justum, retribuens ei secundum justitiam suam.

Si superatus fuerit populus tuus Israel ab inimicis (peccabunt enim tibi), et conversi egerint penitentiam, et obsecraverint nomen tuum, et fuerint deprecati in loco isto, tu exaudi de cælo, et propitiare peccato populi tui Israel, et reduc eos in terram quam dedisti eis et patribus eorum.

Si, clauso cælo, pluvia non fluxerit propter pec-

cata populi, et deprecati te fuerint in loco isto, et confessi nomine tuo, et conversi a peccatis suis, cum eos afflixeris, exaudi de cælo, Domine, et dimitte peccata servis tuis et populi tui Israel, et doce eos viam bonam, per quam ingredientur : et da pluviam terræ, quam dedisti populo tuo ad possidendum.

Fames si orta fuerit in terra, et pestilentia, ærugo, et aurugo, et locusta, et bruchus, et hostes, vastatis regionibus, portas obsederint civitatis, omnisque plaga et infirmitas presserit : si quis de populo tuo Israel fuerit deprecatus, cognoscens plagam et infirmitatem suam, et expandit manus suas in domo hac, tu exaudi de cælo, de sublimi scilicet habitaculo tuo, et propitiare, et redde unicuique secundum vias suas, quas nosti eum habere in corde suo :

Tu enim solus nosti corda filiorum hominum. Ut timeant te, et ambulent in vii tuis cunctis diebus quibus vivunt super faciem terræ, quam dedisti patribus nostris.

Externum quoque, qui non est de populo tuo Israel, si venerit de terra longinqua, propter nomen tuum magnum, et propter manum tuam robustam, et brachium tuum extentum, et oraverit in loco isto, tu exaudies de cælo firmissimo habitaculo tuo, et facies cuncta, pro quibus invocaverit te ille peregrinus : ut sciant omnes populi terræ nomen tuum. et timeant te sicut populus tuus Israel, et cognoscant quia nomen tuum invocatum est super domum hanc, quam ædificavi.

Si egressus fuerit populus tuus ad bellum contra adversarios suos per viam in qua miseris eos, adorabunt te contra viam, in qua civitas hæc est, quam elegisti, et domus, quam ædificavi nomini tuo : tu exaudies de cælo preces eorum, et obsecrationem, et ulciscaris.

Si autem peccaverint tibi (neque enim est homo qui non peccet) et iratus fueris eis, et tradideris hostibus, et captivos eos duxerint in terram longinquam, vel certe quæ juxta est, et conversi in corde suo, in terra, ad quam captivi ducti fuerant, egerint penitentiam, et deprecati te fuerint in terra captivitatis suæ, dicentes : Peccavimus, inique egimus, injuste gessimus : et reversi fuerint ad te in toto corde suo, et in tota anima sua, in terra captivitatis suæ, ad quam ducti sunt, adorabunt te contra viam terræ suæ, quam dedisti patribus eorum et urbis, quam elegisti, et domus quam ædificavi nomini tuo :

Tu exaudies de cælo, hoc est de firmo habitaculo tuo, preces eorum, et facias judicium, et dimittas populo tuo, quamvis peccatori :

Tu es enim Deus meus : aperiantur, quæso, oculi tui, et aures tuæ intentæ sint ad orationem quæ fit in loco isto.

Nunc igitur consurge, Domine Deus, in requiem tuam, tu et arca fortitudinis tuæ :

Sacerdotes tui, Domine Deus, induantur salutem, et sancti tui lætentur in bonis.

Domine Deus, ne averteris faciem christi tui : memento misericordiarum David servi tui.

[Cap. VII.] Cumque complisset Salomon fundens preces, ignis descendit de cælo, et devoravit holocausta et victimas : et majestas Domini implevit domum.

Nec poterant sacerdotes ingredi templum Domini, eo quod implesset majestas Domini templum Domini.

Sed et omnes filii Israel videbant descendentem ignem, et gloriam Domini super domum :

Et corruentes proni in terram super pavimentum stratum lapide, adoraverunt et laudaverunt Dominum : Quoniam bonus, quoniam in æternum misericordia ejus.

Rex autem, et omnis populus, immolabant victimas coram Domino.

Mactavit igitur rex Salomon hostias, boum viginti duo millia, arietum centum viginti millia : et dedicavit domum Dei rex, et universus populus.

Sacerdotes autem stabant in officiis suis : et Levitæ in organis carminum Domini, quæ fecit David rex ad laudandum Dominum : Quoniam in æternum misericordia ejus, hymnos David canentes per manus suas.

Porro sacerdotes canebant tubis ante eos, cunctusque Israel stabat.

Sanctificavit quoque Salomon medium atrii ante templum Domini obtulerat enim ibi holocausta et adipem pacificorum ; quia altare æneum, quod fecerat, non poterat sustinere holocausta et sacrificia et adipem.

Fecit ergo Salomon solemnitatem in tempore illo septem diebus, et omnis Israel cum eo, ecclesia magna valde, ab introitu Emath usque ad torrentem Ægypti.

Fecitque die octavo collectam, eo quod dedicasset altare septem diebus, et solemnitatem celebrasset diebus septem.

Igitur in die vicesimo tertio mensis septimi dimisit populos ad tabernacula sua, lætantes atque gaudentes super bono quod fecerat Dominus Davidi, et Salomoni, et Israeli populo suo.

Complevitque Salomon domum Domini, et domum regis, et omnia quæ disposuerat in corde suo, ut faceret in domo Domini, et in domo sua, et prosperatus est.

Apparuit autem ei Dominus nocte, et ait : Audivi orationem tuam, et elegi locum istum mihi in domum sacrificii.

Si clausero cælum, et pluvia non fluxerit, et mandavero et præcepero locustæ, ut devoret terram, et misero pestilentiam in populum meum :

Conversus autem populus meus, super quos invocatum est nomen meum, deprecatus me fuerit, et exquisierit faciem meam, et egerit pœnitentiam a viis suis pessimis :

Et ego exaudiam de cœlo, et propitius ero peccatis eorum, et sanabo terram eorum,

Oculi quoque mei erunt aperti, et aures meæ erectæ ad orationem ejus, qui in loco isto oraverit.

Elegi enim, et sanctificavi locum istum ut sit nomen meum ibi in sempiternum, et permaneant oculi mei, et cor meum ibi cunctis diebus.

Tu quoque si ambulaveris coram me, sicut ambulavit David pater tuus, et feceris juxta omnia quæ præcepi tibi : et justitias meas judiciumque servaveris :

Suscitabo thronum regni tui, sicut pollicitus sum David patri tuo, dicens : Non auferetur de stirpe tua vir, qui sit princeps in Israel.

Si autem aversi fueritis, et dereliqueritis justitias meas, et præcepta mea, quæ proposui vobis, et abeuntes servieritis diis alienis, et adoraveritis eos, evellam vos de terra mea, quam dedi vobis :

Et domum hanc, quam sanctificavi nomini meo, projiciam a facie mea, et tradam eam in parabolam, et in exemplum cunctis populis.

Et domus ista erit in proverbium universis transeuntibus, et dicent stupentes : Quare fecit Dominus sic terræ huic et domui huic ?

Respondebuntque : Quia dereliquerunt Dominum Deum patrum suorum, qui eduxit eos de terra Ægypti, et apprehenderunt deos alienos, et adoraverunt eos, atque coluerunt :

Idcirco venerunt super eos universa hæc mala,

[Cap. VIII.] Expletis autem viginti annis, postquam ædificavit Salomon domum Domini et domum suam : civitates, quos dederat Hiram Salomoni, ædificavit, et habitare ibi fecit filios Israel.

Abiit quoque in Emat Suba, et obtinuit eam.

Et ædificavit Palmiram in deserto, et alias civitates munitissimas ædificavit in Emath.

Exstruxitque Bethoron superiorem, et Bethoron

A inferiorem, civitates muratas habentes portas, et vectes et seras :

Balaath etiam et omnes urbes firmissimas, quæ fuerunt Salomonis, cunctosque urbes quadrigarum, et urbes equitum : omnia quæ voluit Salomon atque disposuit, ædificavit in Jerusalem, et in Libano, et in universa terra potestatis suæ.

Omnem populum, qui derelictus fuerat de Hethæis, Amorrhæis, et Pharezæis, et Evæis, et Jebusæis, qui non erant de stirpe Israel : de filiis eorum, et de posteris, quos non interfecerant filii Israel, subjugavit Salomon in tributarios, usque in diem hanc.

Porro de filiis Israel non posuit, ut servirent operibus regis ; ipsi enim erant viri bellatores, et duces primi, et principes quadrigarum et equitum ejus.

Omnes autem principes exercitus regis Salomonis fuerunt ducenti quinquaginta, qui erudiebant populum.

B Filiam vero Pharaonis transtulit de civitate David, in domum quam ædificaverat ei. Dixit enim :

Non habitabit uxor mea in domo David regis Israel eo quod sanctificata sit : quia ingressa est eam arca, Domini.

Tunc obtulit Salomon holocausta Domini super altare Domini, quod exstruxerat ante porticum, ut per singulos dies offerretur in ea juxta præceptum Mosi in Sabbatis et in kalendis, et in festis diebus, ter per annum, id est, in solemnitate Azymorum, et in solemnitate Hebdomadarum, et in solemnitate Tabernaculorum.

Et constituit juxta dispositionem David patris sui officia sacerdotum in ministeriis suis :

Et Levitas in ordine suo, ut laudarent et ministrarent coram sacerdotibus, juxta ritum uniuscujusque diei :

Et janitores in divisionibus suis per portam et portam : sic enim præceperat David homo Dei.

C Neo prætergressi sunt de mandatis regis, tam sacerdotes quam Levitæ, ex omnibus quæ præceperat, et in custodiis thesaurorum.

Omnes impensas præparatas habuit Salomon, ex eo die quo fundavit domum Domini, usque in diem quo perfecit eam.

Tunc abiit Salomon in Asiongaber, et in Ailath ad oram maris Rubri, quæ est terra Edom.

Misit autem ei Huram per manus servorum suorum naves, et nautas gnaros maris, et abierunt cum servis Salomonis in Ophir, tuleruntque inde quadringenta quinquaginta talenta auri, et attulerunt ad regem Salomonem.

[Cap. IX.] Regina quoque Saba, cum audisset famam Salomonis, venit ut tentaret eum in enigmatibus, in Jerusalem, cum magnis opibus, et camelis qui portabant aromata, et auri plurium, gemmasque pretiosas.

Cumque venisset ad Salomonem, locuta est ei quæcunque erant in corde suo.

D Et exposuit ei Salomon omnia quæ proposuerat : nec quidquam fuit, quod ei non perspicuum fecerit.

Quod postquam vidit, sapientiam scilicet Salomonis et domum quam ædificaverat, nec non cibaria mensæ ejus, et habitacula servorum, et officia ministrorum ejus, et vestimenta eorum pint cernas quoque et vestes eorum, victimas quas immolabat in domo Domini : non erat præ stupore ultra in ea spiritus.

Dixitque ad regem : Verus sermo quem audivi in terra mea de virtutibus et sapientia tua.

Non credebam narrantibus, donec ipsa venissem, et vidissent oculi mei, et probassem, vix medietatem sapientiæ tuæ mihi fuisse narratam : vicisti famam virtutibus tuis.

Beati viri tui, et beati servi tui : hi qui assistunt coram te in omni tempore, et audiunt sapientiam tuam.

Sit Dominus Deus tuus benedictus, qui voluit te

ordinare super thronum suum, regem Domini Dei A
tui.

Quia diligit Deus Israel, et vult servare eum in æternum, idcirco posuit te super eum regem, ut facias judicia atque justitiam.

Dedit autem regi centum viginti talenta auri, et aromata multa nimis, et gemmas pretiosissimas :

Non fuerunt aromata talia ut hæc quæ dedit regina Saba regi Salomonis.

Sed et servi Huram cum servis Salomonis attulerunt aurum de Ophir, et ligna thyina, et gemmas pretiosissimas : de quibus fecit rex, de lignis scilicet thyinis, gradus in domo Domini, et in domo regia, citharas quoque, et psalteria cantoribus :

Nunquam visa sunt in terra Juda ligna talia.

Rex autem Salomon dedit reginæ Saba cuncta quæ voluit et quæ postulavit, multo plura quam attulerat ad eum :

Quæ reversa, abiit in terram suam cum servis suis.

Erat autem pondus auri, quod afferebatur Salomoni per annos singulos, sexcenta sexaginta sex talenta auri : excepta ea summa quam legati diversarum gentium, et negotiatores afferre consueverant, omnesque reges Arabiæ, et satrapæ terrarum, qui comportabant aurum et argentum Salomoni.

Fecit igitur rex Salomon ducentas hastas aureas de summa sexcentorum aureorum, qui in hastis singulis expendebantur.

Trecenta quoque scuta aurea trecentorum aureorum, quibus tegebantur scuta singula ;

Posuitque ea rex in armentario quod erat consitum nemore.

Fecit quoque rex solium eburneum grande, et vestivit illud auro mundissimo. Sexque gradus, quibus ascendebatur ad solium, et scabellum aureum, et brachiola duo altrinsecus, et duos leones stantes juxta brachiola : sed et alios duodecim leunculos stantes super sex gradus ex utraque parte :

Non fuit tale solium in universis regnis.

Omnia quoque vasa convivii regis erant aurea, et vasa domus saltus Libani ex auro purissimo,

Argentum enim in diebus illis pro nihilo reputabatur.

Siquidem naves regis ibant in Tharsis cum servis Huram, semel in annis tribus, et deferebant inde aurum et argentum, et ebur, et simias, et pavos.

Magnificatus est igitur Salomon super omnes reges terræ divitiis et gloria.

Omnesque reges terrarum desiderabant videre faciem Salomonis, ut audirent sapientiam quam dederat Deus in corde ejus.

Et deferebant ei munera, vasa argentea, et aurea, et vestes, et arma, et aromata, equos, et mulos, per singulos annos.

Habuit quoque Salomon quadraginta millia equorum in stabulis, et curruum equitumque duodecim millia, constituitque eos in urbibus quadrigarum, et ubi erat rex in Jerusalem.

Exercuit etiam potestatem super cunctos reges, a flumine Euphrate usque ad terram Philistinorum, et usque ad terminos Ægypti.

Tantumque copiam præbuit argenti in Jerusalem quasi lapidum ; et cedrorum tantam multitudinem velut sycomorum, quæ gigauntur in campibus.

Adducebantur autem ei equi de Ægypto, cunctisque regionibus.

¹ Biblia quædam impressa annis 1478, 1489 et 1521, tum alia secutis temporibus, et præsertim Nivelliana Parisiis 1575, denique et mss. quidam codices, teste P. Calmeto, subjungunt hic pericopem e III Regnum cap. XII, 20, derivatam : *Factum est autem cum audisset omnis Israel quod reversus*

Reliqua autem operum Salomonis priorum et novissimorum, scripta sunt in verbis Nathan prophætæ, et in libris Abiæ Silonitis, in visione quoque Jaddo Videntis, contra Jeroboam filium Nabat.

Regnavit autem Salomon in Jerusalem super omnem Israel quadraginta annis.

Dormivitque cum patribus suis, et sepelierunt eum in civitate David : regnavitque pro eo Roboam filius ejus.

[Cap. X.] Profectus est autem Roboam in Sichem : illuc enim cunctus Israel convenerat, ut constituerent eum regem.

Quod cum audisset Jeroboam filius Nabat, qui erat in Ægypto (fugerat quippe illuc ante Salomonem), statim reversus est.

Vocaveruntque eum, et venit cum universo Israel, et locuti sunt Roboam, dicentes :

Pater tuus durissimo jugo nos pressit, tu leviora impera patre tuo, qui nobis gravem imposuit servitutem, et paululum de onere subleva, ut serviamus tibi.

Qui ait : Post tres dies revertimini ad me.

Cumque abisset populus, iniit consilium cum senibus, qui steterant coram patre ejus Salomone dum adhuc viveret, dicens : Quid datis consilii, ut respondeam populo ?

Qui dixerunt ei : Si placueris populo huic, et lenieris eos verbis clementibus, servient tibi omni tempore.

At ille reliquit consilium senum, et cum juvenibus tractare cœpit, qui cum eo nutriti fuerant, et erant in comitatu illius.

Dixitque ad eos : Quid vobis videtur ? vel respondere quid debeo populo huic, qui dixit mihi : Subleva jugum quod imposuit nobis pater tuus ?

At illi responderunt ut juvenes, et nutriti cum eo in deliciis, atque dixerunt :

Sic loqueris populo, qui dixit tibi : Pater tuus aggravavit jugum nostrum, tu subleva, et sic respondebis ei.

Minimus digitus meus grossior est lumbis patris mei. Pater meus imposuit vobis jugum grave, et ego majus pondus apponam : pater meus cecidit vos flagellis, ego vero cædam vos scorpionibus.

Venit ergo Jeroboam, et universus populus, ad Roboam die tertio, sicut præceperat eis.

Responditque rex dura, derelicto consilio seniorum : locutusque est juxta juvenum voluntatem. Pater meus grave vobis imposuit jugum, quod ego gravius faciam : pater meus cecidit vos flagellis, ego vero cædam vos scorpionibus.

Et non acquievit populi precibus : erat enim voluntatis Dei, ut compleretur sermo ejus, quem locutus fuerat per manum Abiæ Silonitis ad Jeroboam filium Nabat.

Populus autem universus, rege duriora dicente, sic locutus est ad eum :

Non est nobis pars in David, neque hæreditas in filio Isai, Revertete in tabernacula tua Israel, tu autem pasce domum tuam David.

Et abiit Israel in tabernacula sua.

Super filios autem Israel, qui habitabant in civitatibus Juda, regnavit Roboam.

Misitque rex Roboam Aduram, qui præerat tributis, et lapidaverunt eum filii Israel, et mortuus est.

Porro rex Roboam curram festinavit ascendere, et fugit in Jerusalem.

Recessitque Israel a domo David, usque ad diem hanc ¹.

esset Jeroboam, miserunt et vocaverunt eum congregato cœlu, et constituerunt eum regem super omnem Israel, nec secutus est quisquis domum David, præter domum Juda solam. Quæ et Lyranus in suo legit exemplari : tametsi originales textus ea plane ignorent.

(Cap. XI.) Venit autem Roboam in Jerusalem, et convocavit universam domum Juda et Benjamin, centum octoginta millia electorum atque bellantium, ut dimicaret contra Israel, et converteret ad se regnum suum.

Factusque est sermo Domini ad Semeiam hominem Dei, dicens: Loquere ad Roboam filium Salomonis regem Juda, et ad universum Israel, qui est in Juda et Benjamin:

Hæc dicit Dominus: Non ascendetis, neque pugnabitis contra fratres vestros: revertatur unusquisque in domum suam, quia mea hoc gestum est voluntate.

Qui cum audissent sermonem Domini, reversi sunt, nec perrexerunt contra Jeroboam.

Habitavit autem Roboam in Jerusalem, et ædificavit civitates muratas in Juda. Extruxitque Beth-Leam, et Etam, et Thecue, Bethsur quoque, et Socho, et Odollam, necnon et Geth, et Maresa, et Ziph, sed et Aduraim, et Lachis, et Azeca, Sarsa quoque, et Ajalon, et Hebron, quæ erant in Juda et Benjamin, civitates munitissimas.

Cumque clausisset eas muris, posuit in eis principes, ciborumque horrea, hoc est olei et vini.

Sed et in singulis urbibus fecit armentaria scutorum et hastarum, firmavitque eas multa diligentia, et imperavit super Judam et Benjamin.

Sacerdotes autem et Levitæ, qui erant in universo Israel, venerunt ad eum de cunctis sedibus suis, relinquentes suburbana et possessiones suas, et transeuntes ad Judam et Jerusalem: eo quod abjecisset eos Jeroboam, et posteri ejus, ne sacerdotio Domini fungerentur.

Qui constituit sibi sacerdotes excelsorum, et demoniorum, vitulorumque quos fecerat.

Sed et de cunctis tribubus Israel, quicumque dederant cor suum ut quærerent Dominum Deum Israel venerunt Jerusalem ad immolandum victimas suas coram Domino Deo patrum suorum.

Et roboraverunt regnum Juda, et confirmaverunt Roboam filium Salomonis per tres annos: ambulaverunt enim in viis David et Salomonis, annis tantum tribus.

Duxit autem Roboam uxorem Maalath, filiam Jerimuth, filii David: Abia quoque filiam Ellab filii Isai: quæ peperit ei filios, Jeus, et Somoriam, et Zoom.

Post hanc quoque accepit Maacha filiam Absalom, quæ peperit ei Abia, et Kthai, et Ziza, et Salomith.

Amavit autem Roboam Maacha filiam Absalom, super omnes uxores suas, et concubinas.

Nam uxores decem et octo duxerat, concubinas autem sexaginta: et genuit viginti octo filios, et sexaginta filias.

Constituit vero in capite Abiam filium Maacha, ducem super fratres suos: ipsum enim regem facere cogitabat, quæ sapientior fuit, et potentior super omnes filios ejus;

Et in cunctis finibus Juda, et Benjamin, et in universis civitatibus muratis: præbuitque eis escas plurimas et multas petivit uxores.

(Cap. XII.) Cumque roboratum fuisset regnum Roboam et confortatum, dereliquit legem Domini, et omnis Israel eum eo.

Anno autem quinto regni Roboam, ascendit Sesach rex Ægypti in Jerusalem (quia peccaverant Domino) cum mille ducentis curribus, et sexaginta millibus equitum: nec erat numerus vulgi quod ve-

nerat cum eo ex Ægypto, Libyes scilicet, et Troglodytæ, et Æthiopes. Cepitque civitates munitissimas in Juda, et venit usque ad Jerusalem.

Semeias autem propheta ingressus est ad Roboam, et principes Juda, qui congregati fuerant in Jerusalem, fugientes Sesac, dixitque ad eos:

Hæc dicit Dominus: Vos reliquistis me, et ego reliqui vos in manu Sesac:

Consternatique principes Israel et rex dixerunt: Justus est Dominus.

Cumque vidisset Dominus quod humiliati essent, factus est sermo Domini ad Semeiam, dicens:

Quia humiliati sunt, non disperdam eos, daboque eis paucillum auxilii, et non stillabit furor meus super Jerusalem per manum Sesac.

Verumtamen servient ei, ut sciant distantiam servitutis meæ et servitutis regni terrarum.

Recessit itaque Sesac rex Ægypti ab Jerusalem, sublatis thesauris domus Domini et domus regis omniaque secum tulit, et clypeos aureos, quos fecerat Salomon.

Pro quibus fecit rex æneos, et tradidit illos principibus scutariorum, qui custodiebant vestibulum palatii.

Cumque introiret rex domum Domini, veniebant scutarii, et tollebant eos, iterumque referebant ad armentarium suum.

Verumtamen quia humiliati sunt, aversa est ab eis ira Domini, nec delati sunt penitus: siquidem in Juda inventa sunt opera bona.

Confortatus est igitur rex Roboam in Jerusalem, atque regnavit: quadraginta autem et unius anni erat cum regnare cœpisset, et decem et septem annis regnavit in Jerusalem, urbe quam elegit Dominus ut confirmaret nomen suum ibi, de cunctis tribubus Israel;

Nomen autem matris ejus Naama Ammanitis.

Fecit autem malum et non præparavit cor suum ut quæreret Dominum.

Opera vero Roboam prima et novissima scripta sunt in libris Semeiæ prophetæ, et Addo Videntis, et diligenter exposita;

Pugnaveruntque adversum se Roboam et Jeroboam cunctis diebus.

Et dormivit Roboam cum patribus suis, sepultusque est in civitate David. Et regnavit Abia filius ejus pro eo.

(Cap. XIII.) Anno octavo decimo regis Jeroboam, regnavit Abia super Judam. Tribus annis regnavit in Jerusalem, nomenque matris ejus Michais, filia Uriel de Gabaa;

Et erat bellum inter Abia et Jeroboam:

Cumque iniisset Abia certamen, et haberet bellicosissimos viros, et electorum quadringenta millia¹, Jeroboam instruxit e contra aciem octingenta millia virorum, qui et ipsi electi erant, et ad bella fortissimi.

Stetit ergo Abia super montem Someron, qui erat in Ephraim, et ait:

Audi, Jeroboam, et omnis Israel: Num ignoratis quod Dominus Deus Israel dederit regnum David super Israel in sempiternum, ipsi et filiis ejus in pactum salis?

Et surrexit Jeroboam filius Nabat, servus Salomonis filii David: et rebellavit contra Dominum suum.

Congregatique sunt ad eum viri vanissimi, et

¹ Laudat Martianæus tres mss. codices, in quibus *quadraginta millia* pro *quadringenta millia* legitur, et subsequenti versu *octoginta* pro *octingenta*. Ita vero et vestitiore editiones præferunt, ut est, Veneta an. 1478, et alia an. 1489, tum altera Notimbergensis 1521, Basil., Froben. 1558, Paris. Rob. Steph. 1546, et aliæ piures. Verum Aebæus tex-

tus, Septuaginta, Josephus, atque emendatiore alia Latinæ editiones pari consensu *quadringenta millia* Abiæ, et *octingenta millia* Jeroboamo tribuunt. Quod et inferiori contextui consonat, ubi *quingenta millia virorum fortium*, ex Jeroboami exercitu dicuntur cecidisse.

filiis Belial : et prævaluerunt contra Roboam filium Salomonis :

Porro Roboam erat rudis, et corde pavido, nec potuit resistere eis.

Nunc ergo vos dicitis quod resistere possitis regno Domini, quod possidet per filios David, habitisque grandem populi multitudinem, atque vitulos aureos, quos fecit vobis Jereboam in deos.

Et ejecistis sacerdotes Domini, filios Aaron, atque Levitas : et fecistis vobis sacerdotes sicut omnes populi terrarum : quicumque venerit, et initiaverit manum suam in tauro, in bobus, et in arietibus septem, sit sacerdos eorum qui non sunt dii.

Noster autem Dominus Deus est quem non relinquimus :

Sacerdotesque ministrant Domino de filiis Aaron, et Levitæ sunt in ordine suo :

Holocausta quoque offerunt Domino per singulos dies mane et vespere, et thymiama juxta legis præcepta confectum, et proponuntur panes in mensa mundissima ;

Estque apud nos candelabrum aureum, et lucernæ ejus, ut accendantur semper ad vesperam :

Nos quippe custodimus præcepta Domini Dei nostri, quem vos reliquistis.

Ergo in exercitu nostro dux Deus est, et sacerdotes ejus, qui clangunt tubis, et resonant contra vos :

Filii Israel, nolite pugnare contra Dominum Deum patrum vestrorum, quia non vobis expedit.

Hæc illo loquente, Jeroboam retro moliebatur insidias.

Cumque ex adverso hostium staret, ignorantem Judam suo ambiebat exercitu.

Respicensque Judas vidit instare bellum et ex adverso et post tergum, et clamavit ad Dominum : ut sacerdotes tubis canere cœperunt.

Omnesque viri Juda vociferati sunt : et ecce illis clamantibus, perterruit Deus Jeroboam, et omnem Israel, qui stabat ex adverso Abia et Juda.

Fugeruntque filii Israel Judam, et tradidit eos Deus in manu eorum.

Percussit ergo eos Abia, et populus ejus, plaga magna : et corruerunt vulnerati ex Israel quingenta millia virorum, fortium.

Humiliatique sunt filii Israel in tempore illo, et vehementissime confortati filii Juda, eo quod sperassent in Domino Deo patrum suorum.

Persecutus est autem Abia fugientem Jeroboam, et cepit civitates ejus, Beth-El, et filias ejus, et Jesana cum filiabus suis, Ephron quoque et filias ejus :

Nec valuit ultra resistere Jeroboam in diebus Abia : quem percussit Dominus, et mortuus est.

Igitur Abia, confortato imperio suo, accepit uxores quatuordecim : procreavitque viginti duos filios, et sedecim filias.

Reliqua autem sermonum Abia, viarumque et operum ejus, scripta sunt diligentissime in libro prophetæ Addo.

(Cap. XIV.) Dormivit autem Abia cum patribus suis, et sepelierunt eum in civitate David :

Regnavitque Asa filius ejus pro eo, in cujus diebus quievit terra annis decem.

Fecit autem Asa quod bonum et placitum erat in conspectu Dei sui, et subvertit altaria peregrini cultus, et excelsa, et confregit statuas, lucosque succidit.

Ac præcepit Judæ ut quæreret Dominum Deum patrum suorum, et faceret legem, et universa mandata :

Et abstulit de cunctis urbibus Juda, aras, et fana, et regnavit in pace.

Ædificavit quoque urbes munitas in Juda, quia quietus erat, et nulla temporibus ejus bella surrexerant, pacem Domino largiente.

Dixit autem Judæ : Ædificemus civitates istas, et vallemus muris, et roboremus turribus, et portis, et seris, donec a bellis quieta sunt omnia, eo quod quæsierimus Dominum Deum patrum nostrorum, et dederit nobis pacem per gyrum.

Ædificaverunt igitur, et nullum in extruendo impedimentum fuit.

Habuit autem Asa in exercitu suo portantium scuta et hastas de Juda trecenta millia, de Benjamin vero scutariorum et sagittariorum ducenta octoginta millia, omnes isti viri fortissimi.

Egressus est autem contra eos Zala Æthiops cum exercitu suo, decies contra millia, et curribus trecentis : et venit usque Maresa.

Porro Asa perrexit obviam ei, et instruxit aciem ad bellum in valle Sephata, quæ est juxta Maresa, et invocavit Dominum Deum, et ait :

Domine, non est apud te ulla distantia, utrum in paucis auxiliieris, an in pluribus : adjuva nos, Domine Deus noster : in te enim, et in tuo nomine habentes fiduciam, venimus contra hanc multitudinem. Domine, Deus noster tu es, non prævaleat contra te homo.

Exterruit itaque Dominus Æthiopes coram Asa et Juda : fugeruntque Æthiopes. Et persecutus est eos Asa, et populus qui cum eo, erat, usque Gerara, et ruerunt Æthiopes usque ad internecionem, quia, Domino cædente, contriti sunt, et exercitu illius præliante.

Tulerunt ergo spolia multa, et percusserunt civitates omnes per circuitum Geraræ ; grandis quippe cunctos terror invaserat : et diripuerunt urbes, et multam prædam asportaverunt.

Sed et caulas ovium destruentes, tulerunt pecorum infinitam multitudinem, et camelorum : reversique sunt Jerusalem.

(Cap. XV.) Azarias autem filius Obed, facto in se spiritu Dei, egressus est in occursum Asa, et dixit ei : Audite me Asa, et omnis Juda, et Benjamin : Dominus vobiscum, quia fuistis cum eo. Si quæsieritis eum, invenietis : si autem dereliqueritis eum, derelinquet vos.

Transibunt autem multi dies in Israel absque Deo vero, et absque sacerdote doctore, et absque lege.

Cumque reversi fuerint in angustia sua ad Dominum Deum Israel : et quæsierint eum, reperient eum.

In tempore illo non erit pax egredienti et ingredienti, sed terrores undique in cunctis habitatoribus terrarum : pugnabit enim gens contra gentem, et civitas contra civitatem, quia Dominus conturbabit eos in omni angustia.

Vos ergo confortamini, et non dissolvantur manus vestræ : erit enim merces operi vestro.

Quod cum audisset Asa, verba scilicet et prophetiam Obed prophetæ, confortatus est, et abstulit idola de omni terra Juda, et de Benjamin, et ex urbibus, quas ceperat, montis Ephraim, et dedicavit altare Domini quod erat ante porticum Domini.

Congregavitque universum Judam et Benjamin, et advenas cum eis de Ephraim, et de Manasse, et de Simeon : plures enim ad eum confugerant ex Israel, videntes quod Dominus Deus illius esset cum eo.

Cumque venissent in Jerusalem mense tertio, et anno quintodecimo regni Asa, immolaverunt Domino in die illa, de manubiis et præda quam adduxerant, boves septingentos et arietes septem millia.

Et intravit ex more ad corroborandum fœdus, ut quærerent Dominum Deum patrum suorum in toto corde et in tota anima sua.

Si quis autem, inquit, non quæsierit Dominum Deum Israel, moriatur a minimo usque ad maximum, a viro usque ad mulierem.

Juraveruntque Domino voco magna in jubilo, et in clangore tubæ, et in sonitu buccinarum, omnes qui erant in Juda cum execratione: in omni enim corde suo juraverunt, et in tota voluntate quæsierunt eum, et invenerunt: præstititque eis Dominus requiem per circuitum.

Sed et Maacha matrem Asa regis ex Augusto deposuit imperio, eo quod fecisset in luco simulacrum Priapi: quod omne contrivit, et in frustra comminuens combussit in torrente Cedron.

Excelsa autem derelicta sunt in Israel: attamen cor Asa erat perfectum cunctis diebus ejus.

Eaque quæ voverat pater suus, et ipse, intulit in domum Domini, argentum et aurum, vasorumque diversam suppellectilem.

Bellum vero non fuit usque ad tricesimum quintum annum regni Asa.

[Cap. XVI.] Anno autem tricesimo sexto regni ejus, ascendit Baasa rex Israel in Judam, et muro circumdabat Rama, ut nullus posset tuto egredi et ingredi de regno Asa.

Protulit ergo Asa argentum et aurum de thesauris domus Domini, et de thesauris regis, misitque ad Benadad regem Syriæ, qui habitabat in Damasco, dicens:

Fœdus inter me et te est, pater quoque meus et pater tuus habuere concordiam: quam ob rem misi tibi argentum et aurum, ut rupto fœdere, quod habes cum, Baasa rege Israel, facias eum a me recedere.

Quo comperto, Benadad misit principes exercituum suorum ad urbes Israel; qui percusserunt Aon et Dan, et Abelmaim, et universas urbes Nephthali muratas.

Quod cum audisset Baasa, desiit ædificare Rama, et intermisit opus suum.

Porro Asa rex assumpsit universum Judam, et tulerunt lapides de Rama, et ligna quæ ædificationi præparaverat Baasa, ædificavitque ex eis Gabaa et Maspha.

In tempore illo venit Anani propheta ad Asa regem Juda, et dixit ei: Quia habuisti fiduciam in rege Syriæ, et non in Domino Deo tuo, idcirco evasit Syriæ regis exercitus de manu tua.

Nonne Æthiopes et Libyes multo plures erant quadrigis et equibus, et multitudine nimia: quos, cum Domino credidisses, tradidit in manu tua?

Oculi enim Domini contemplantur universam terram, et præbent fortitudinem his qui corde perfecto credunt in eum.

Stulte igitur egisti, et propter hoc ex præsentis tempore contra te bella consurgent.

Iratuque Asa adversus Videntem, jussit eum mitti in nervum:

Valde quippe super hoc fuerat indignatus:

Et interlecit de populo in tempore illo plurimos.

Opera autem Asa prima et novissima scripta sunt in libro regum Juda et Israel,

Ægrotavit etiam Asa anno tricesimo nono regni sui, dolore pedum vehementissimo, et nec in infirmitate sua quæsit Dominum, sed magis in medicorum arte confisus est.

Dormivitque cum patribus suis: et mortuus est anno quadragesimo primo regni sui.

Et sepelierunt eum in sepulcro suo, quod foderat sibi in civitate David; posueruntque eum super lectulum suum, plenum aromatibus et unguentis metricis, quæ erant pigmentariorum arte confecta, et combusserunt super eo ambitione nimia.

[Cap. XVII.] Regnavit autem Josaphat filius ejus pro eo, et invaluit contra Israel.

Constituitque militum numeros in cunctis urbibus Juda, quæ erant vallatæ muris. Præsidiaque dispo-

suit in terra Juda, et in civitatibus Ephraim, quas ceperat Asa pater ejus.

Et fuit Dominus cum Josaphat, quia ambulavit in viis David patris sui primis: et non speravit in Baalim, sed in Deo patris sui, et perrexit in præceptis illius, et non juxta peccata Israel.

Confirmavitque Dominus regnum in manu ejus, et dedit omnis Juda munera Josaphat: factæque sunt ei infinitæ divitiæ, et multa gloria.

Cumque sumpsisset cor ejus audaciam propter vias Domini, etiam excelsa et lucos de Juda abstulit.

Tertio autem anno regni sui, misit de principibus suis Benail, et Obdiam, et Zachariam, et Nathanael, et Michæam, ut docerent in civitatibus Juda:

Et cum eis Levitas, Semeiam, et Nathaniam, et Zabadiam, Asael quoque et Semiramoth, et Jonathan, Adoniam, et Thobiam, et Thobadoniam, Levitas, et cum eis Elisama et Joram sacerdotes.

Docebantque in Juda, habentes librum legis Domini, et circumibant cunctas urbes Juda, atque erudiebant populum.

Itaque factus est pavor Domini super omnia regna terrarum, quæ erant per gyrum Juda, nec audebant bellare contra Josaphat.

Sed et Philisthæi Josaphat munera deferebant, et vectigal argenti, Arabes quoque adducebant pecora, arietum septem millia septingentos, et hircorum totidem.

Crevit ergo Josaphat, et magnificatus est usque in sublime: atque ædificavit in Juda domos ad instar turrium, urbesque muratas. Et multa opera paravit in urbibus Juda.

Viri quoque bellatores, et robusti erant in Jerusalem, quorum iste est numerus per domos atque familias singulorum.

In Juda principes exercitus, Ednas dux, et cum eo robustissimorum trecenta millia.

Post hunc Johanan princeps, et cum eo ducenta octoginta millia.

Post istum quoque Amasias filius Zechri, consecratus Domino, et cum eo ducenta millia virorum fortium.

Hunc sequebatur robustus ad prælia Eliada, et cum eo tenentium arcum et clypeum ducenta millia.

Post istum etiam Jozabad, et cum eo centum octoginta millia expeditorum militum.

Illi omnes erant ad manum regis, exceptis aliis, quos posuerat in urbibus muratis et in universo Juda.

[Cap. XVIII.] Fuit ergo Josaphat dives et inclytus multum, et affinitate conjunctus est Ahab.

Descenditque post annos ad eum in Samariam.

Ad cujus adventum mactavit Ahab arietes et boves plurimos, et populo qui venerat cum eo: persuasitque illi, ut ascenderet in Ramoth Galaad.

Dixitque Ahab rex Israel ad Josaphat regem Juda: Veni mecum in Ramoth Galaad.

Cui ille respondit: Ut ego, et tu: sicut populus tuus, sic et populus meus: tecumque erimus in bello.

Dixitque Josaphat ad regem Israel: Consule, obsecro, impræsentiarum sermonem Domini.

Congregavitque rex Israel prophetarum quadringentos viros, et dixit ad eos: In Ramoth Galaad ad bellandum ire debemus, an quiescere?

At illi, Ascende, inquiunt, et tradet Deus in manu regis.

Dixitque Josaphat: Numquid non est hic propheta Domini, ut ab illo etiam requiramus?

Et ait rex Israel ad Josaphat: Est vir unus a quo possum squærere Domini voluntatem, sed ego odi

¹ Dicuntur veteres quidam Latini codices addere *et novissimis*, qui videtur tamen scribarum error, ob subsequendum vocum, *et non*, occursum.

eum, quia non prophetat mihi bonum, sed malum A
omni tempore:

Est autem Michæas filius Jemla.

Dixitque Josaphat: Ne loquaris, rex, hoc modo.
Vocavit ergo rex Israel unum de eunuchis, et dixit ei: Voca mihi cito Michæam filium Jemla.

Porro rex Israel, et Josaphat rex Juda, uterque sedebat in solio suo, vestiti cultu regio:

Sedebant autem in area juxta portam Samariæ, omnesque prophetæ vaticinabantur coram eis.

Sedecias vero filius Chanaana fecit sibi cornua ferrea, et ait: Hæc dicit Dominus: His ventilabis Syriam, donec conteras eam.

Omnesque prophetæ similiter prophetabant, atque dicebant: Ascende in Ramoth Galaad, et prosperaberis, et tradet eos Dominus in manu regis.

Nuntius autem, qui ierat ad vocandum Michæam, ait illi:

En verba omnium prophetarum uno ore bona regi annuntiant; quæso ergo te ut et sermo tuus ab eis non dissentiat, loquarisque prospera. B

Cui respondit Michæas: Vivit Dominus, quia quodcumque dixerit Deus meus, hoc loquar.

Venit ergo ad regem. Cui rex ait: Michæa, ire debemus in Ramoth Galaad ab bellandum, an quiescere?

Cui ille respondit: Ascendite cuncta enim prospere venient, et tradentur hostes in manus vestras.

Dixitque rex: Iterum atque iterum te adjuro, ut non mihi loquaris, nisi quod verum est, in nomine Domini.

At ille ait: Vidi universum Israel dispersum in montibus, sicut oves absque pastore, et dixit Dominus: Non habent isti dominos: revertatur unusquisque in domum suam in pace,

Et ait rex Israel ad Josaphat: Nonne dixi tibi, quod non prophetaret iste mihi quidquam boni, sed ea quæ mala sunt?

At ille, Idcirco, ait, audite verbum Domini; Vidi C
Dominum sedentem in solio suo, et omnem exercitum cæli assistentem ei a dextris et sinistris.

Et dixit Dominus: Quis decipiet Ahab regem Israel, ut ascendat et corruat in Ramoth Galaad? Cumque diceret unus hoc modo, et alter alio: processit spiritus, et stetit coram Domino, et ait: Ego decipiam eum. Cui Dominus: In quo, inquit, decipies?

At ille respondit: Egrediar, et ero spiritus mendax in ore omnium prophetarum ejus.

Dixitque Dominus: Decipies, et prævalebis, egredere, et fac ita.

Nunc igitur, ecce Dominus dedit spiritum mendacii in ore omnium prophetarum tuorum, et Dominus locutus est de te mala.

Accessit autem Sedecias filius Chanaana, et percussit Michæam maxillam, et ait:

Per quam viam transivit Spiritus Domini a me, ut loqueretur tibi?

Dixitque Michæas: Tu ipse videbis in die illo, quando ingressus fueris cubiculum de cubiculo, ut abscondaris.

Præcepit autem rex Israel, dicens: Tollite Michæam, et ducite eum ad Amnon principem civitatis, et ad Joas filium Amelech.

Et dicetis: Hæc dicit rex, mittite hunc in carcerem, et date ei panis modicum. et aquæ pauxillum, donec revertar in pace.

Dixitque Michæas: Si reversus fueris in pace, non est locutus Dominus in me. Et ait: Audite, populi omnes.

Igitur ascenderunt rex Israel et Josaphat rex Juda in Ramoth Galaad.

Dixitque rex Israel ad Josaphat: Mutabo habitum, et sic ad pugnandum vadam, tu autem induere vestibus tuis.

Mutatoque rex Israel habitu, venit ad bellum.

Rex autem Syriæ præceperat ducibus equitatus sui, dicens: Ne pugnetis contra minimum, aut contra maximum, nisi contra solum regem Israel.

Itaque cum vidissent principes equitatus Josaphat, dixerunt: Rex Israel iste est.

Et circumdederunt eum dimicantes:

At ille clamavit ad Dominum, et auxiliatus est ei, atque avertit eos ab illo.

Cum enim vidissent duces equitatus, quod non esset rex Israel, reliquerunt eum.

Accidit autem ut unus e populo sagittam in incertum jaceret, et percuteret regem Israel inter cervicem et scapulas.

At ille aurigæ suo ait: Convertite manum tuam, et educ me de acie, quia vulneratus sum.

Et finita est pugna in die illo:

Porro rex Israel stabat in curru suo contra Syres usque ad vesperam, et mortuus est, occidente sole.

[Cap. XIX.] Reversus est autem Josaphat rex Juda in domum suam pacifice in Jerusalem.

Cui occurrit Jeu filius Anani Videns, et ait ad eum: Impio præbes auxilium, et his qui oderunt Dominum, amicitia jungeris, et idcirco iram quidem Domini merebaris; sed bona opera inventa sunt in te, eo quod abstuleris lucos de terra Juda, et præparaveris cor tuum, ut requireres Deum.

Habitavit ergo Josaphat in Jerusalem.

Rursumque egressus est ad populum de Bersabee usque ad montem Ephraim, et revocavit eos ad Dominum Deum patrum suorum.

Constituitque iudices terræ in cunctis civitatibus Juda munitis per singula loca.

Et præcipiens iudicibus. Videte, ait, quid facitis: non enim hominis exercetis iudicium, sed Domini, et quodcumque judicaveritis, in vos redundabit.

Sit timor Domini vobiscum, et cum diligentia cuncta facite: non est enim apud Dominum Deum nostrum iniquitas, nec personarum acceptio, nec cupido munerum.

In Jerusalem quoque constituit Josaphat Levitas, et sacerdotes, et principes familiarum ex Israel, ut iudicium et causam Domini judicarent habitatoribus ejus¹.

Præcepitque eis, dicens: Sic ageris in timore Domini fideliter et corde perfecto.

Omnem causam, quæ venerit ad vos, fratrum vestrorum, qui habitant in urbibus suis inter cognationem et cognationem, ubicunque quæstio est de lege, de mandato, de cæremoniis, de justificationibus: ostendite eis, ut non peccent in Dominum, et ne veniat ira super vos et super fratres vestros: D
Sic ergo ageris, et non peccabitis.

Amarias autem sacerdos et pontifex vester, in his, quæ ad Dominum pertinent, præsidebit.

Porro Zabadias filius Ismael, qui est dux in domo Juda, super ea opera erit, quæ ad regis officium pertinent: habebitisque magistros Levitas coram vobis:

Confortamini, et agite diligenter, et erit Dominus vobiscum in bonis.

[Cap. XX.] Post hæc congregati sunt filii Moab, et filii Ammon, et cum eis de Ammonitis², ad Josaphat, ut pugnarent contra eum.

¹ Pro habitatoribus ejus, præfert Hebræum exemplar וְיֹשְׁבֵי יְרוּשָׁלַם, quod est, et reversi sunt (sive habitaverunt Jerusalem. Quod vero Hieronymus post Septuaginta eo verterit sensu, una causa est, quod pro יֹשְׁבֵי perquam simili scriptura legerit יֹשְׁבֵי,

sive *iod* ultimum pro *vau*, quæ sola magnitudine distant, acceperit; hoc nempe *habitatores* nomen significat, Græc., κατοικοῦντας.

² Mss. plerique omnes, *Ammanitis*, quod et Martianus notat. Sed alii multo aliter, præcipue editi,

Veneruntque nuntii, et indicaverunt Josaphat, dicentes : Venit contra te multitudo magna, de his locis quæ trans mare sunt, et de Syria, et ecce consistunt in Asasonthamar, quæ est Engaddi.

Josaphat autem timore perterritus, totum se contulit ad rogandum Dominum, et prædicavit jejunium universo Juda.

Congregatusque est Juda ad deprecandum Dominum; sed et omnes de urbibus suis venerunt ad obsecrandum eum.

Cumque stetisset Josaphat in medio cœtu Juda, et Jerusalem, in domo Domini ante atrium novum, ait : Domine Deus patrum nostrorum, tu es Deus in cœlo, et dominaris cunctis regnis gentium.

In manu tua est fortitudo et potentia, nec quisquam tibi potest resistere.

Nonne tu, Deus noster, interfecisti omnes habitatores terræ hujus coram populo tuo Israel, et dedisti eam semini Abraham amici tui in sempiternum?

Habitaveruntque in ea, et extruxerunt in illa sanctuarium nomini tuo, dicentes :

Si irruerint super nos mala, gladius judicii, pestilentia, et fames, stabimus coram domo hac in conspectu tuo, in qua invocatum est nomen tuum, et clamabimus ad te in tribulationibus nostris, et exaudies, salvosque facies.

Nunc igitur ecce filii Ammon, et Moab, et mons Seir, per quos non concessisti Israeli, ut transiret quando egrediebatur de Ægypto, sed declinaverunt ab eis, et non interfecerunt illos.

E contrario agunt et nituntur ejicere nos de possessione, quam tradidisti nobis, Deus noster, ergo non judicabis eos?

In nobis quidem non est tanta fortitudo, ut possimus huic multitudini resistere, quæ irruit super nos. Sed cum ignoremus quid agere debeamus, hoc solum habemus residui, ut oculos nostros dirigamus ad te.

Omnis vero Juda stabat coram Domino, cum pærvulis, et uxoribus et liberis suis :

Erat autem Jaziel filius Zachariæ, filii Banaiæ, filii Jeiel, filii Mathaniæ, levites de filiis Asaph, super quem factus est Spiritus Domini in medio turbæ, et ait :

Attendite, omnis Juda, et qui habitatis in Jerusalem, et tu, rex Josaphat : Hæc dicit Dominus vobis : Nolite timere, nec paveatis hanc multitudinem : non est enim vestra pugna, sed Dei.

Cras descendetis contra eos : ascensuri enim sunt per clivum nomine Sis, et invenietis illos in summitate torrentis, qui est contra solitudinem Jeruel.

Non eritis vos qui dimicabitis, sed tantummodo confidenter state, et videbitis auxilium Domini super vos.

Juda et Jerusalem, nolite timere, nec paveatis : cras egrediemini contra eos, et Dominus erit vobiscum.

Josaphat ergo, et Juda, et omnes habitatores Jerusalem, ceciderunt proni in terra coram Domino, et adoraverunt eum.

Porro Levitæ de filiis Caath, de filiis Core, laudabant Dominum Deum Israel voce magna, in excelsum.

Cumque mane surrexissent, egressi sunt per desertum Thecæ : profectisque eis, stans Josaphat in medio eorum, dixit :

Audite me, Juda, et omnes habitatores Jerusalem : credite in Domino Deo vestro, et securi eritis :

et quos magno numero laudat Menochius, libri, pro eo præferunt *Idumæi*. Quam tamen lectionem in iis, quos ipse consuluit P. Calmetus, non in textu, sed margini appositam testatur. Consule auctorem *Quæstion. Hebraicæ*, in hunc librum.

† Editi libri cum aliquot ms., *regis Juda*. Canon

A credite prophetis ejus, et cuncta evenient prospera.

Deditque consilium populo, et statuit cantores Domini, ut laudarent eum in turmis suis, et antecederent exercitum, ac voce consona dicerent :

Confitemini Domino, quoniam in æternum misericordia ejus.

Cumque cœpissent laudes canere, vertit Dominus insidias eorum in semetipsos, filiorum scilicet Ammon, et Moab, et montis Seir, qui egressi fuerant, ut pugnarent contra Judam, et percussi sunt.

Namque filii Ammon, et Moab consurrexerunt adversum habitatores montis Seir, ut interficerent et delerent eos : cumque hoc opere perpetrassent, etiam in semetipsos versi, mutuis concidere vulneribus.

Porro Juda cum venisset ad speculam, quæ respicit ad solitudinem, vidit procul omnem late regionem plenam cadaveribus, nec superesse quemquam, qui necem potuisset evadere.

B Venit ergo Josaphat, et omnis populus cum eo, ad detrahenda spolia mortuorum : inveneruntque inter cadavera variam supellectilem, vestes quoque, et vasa pretiosissima, et diripuerunt, ita ut omnia portare non possent, nec per tres dies spolia auferre præ prædæ magnitudine.

Die autem quarto congregati sunt in valle Benedictionis; etenim quoniam ibi benedixerant Domino, vocaverunt locum illum vallis Benedictionis usque in præsentem diem.

Reversusque est omnis vir Juda, et habitatores Jerusalem, et Josaphat ante eos, in Jerusalem cum lætitia magna, eo quod dedisset eis Dominus gaudium de inimicis suis.

Ingressique sunt Jerusalem cum psalteriis, et citharis, et tubis, in domum Domini.

Irruit autem pavor Domini, super univers regna terrarum, cum audissent quod pugnasset Dominus contra inimicos Israel.

C Quievitque regnum Josaphat, et præbuit ei Deus pacem per circuitum.

Regnavit igitur Josaphat super Judam, et erat triginta quinque annorum cum regnare cœpisset : Viginti autem et quinque annis regnavit in Jerusalem.

Nomen matris ejus Azuba, filia Selabi.

Et ambulavit in via patris sui Asa, nec declinavit ab ea, faciens quæ placita erant coram Domino.

Verumtamen excelsa non abstulit, et adhuc populus non direxerat cor suum ad Dominum Deum patrum suorum.

Reliqua autem gestorum Josaphat priorum et novissimorum, scripta sunt in verbis Jæu filii Anani, quæ digessit in libro regum Israel.

Post hæc iniit amicitias Josaphat rex Juda cum Ohozia rege Israel, cujus opera fuerunt impiissima.

Et particeps fuit, ut facerent naves, quæ irent in Tharsis : feceruntque classem in Asiongaber.

D Prophetavit autem Eliezer filius Dodau de Maresa ad Josaphat, dicens ; Quia habuisti fœdus cum Ohozia, percussit Dominus opera tua, contritæque sunt naves, nec potuerunt ire in Tharsis.

(Cap. XXI.) Dormivit autem Josaphat cum patribus suis, et sepultus est cum eis in civitate David.

Regnavitque Joram filius ejus pro eo. Qui habuit fratres, filios Josaphat, Azariam, et Jaiel, et Zachariam, et Azariam, et Michael, et Saphatiam, omnes hi, filii Josaphat regis Israel †.

Deditque eis pater suas multa munera argenti, et auri, et pensationes, cum civitatibus munitissi-

Memmianus legit in contextu, *regis Juda*, in margine vero, *Israel*. Plures antiquioresque Latini mss. consonant Hebræorum codicibus, ubi legimus nomen *Israel*, tam in excusis quam in mss. מלך ישראל *melek Israel*. In hanc difficultatem consulat qui voluerit volumina Criticorum sacrorum. MART:

mis in Juda : regnum autem tradidit Joram, eo quod esset primogenitus.

Surrexit ergo Joram super regnum patris sui : cumque se confirmasset, occidit omnes fratres suos gladio, et quosdam de principibus Israel.

Viginta duorum annorum erat Joram cum regnare cœpisset, et octo annis regnavit in Jerusalem.

Ambulavitque in viis regum Israel, sicut egerat domus Ahab : filia quippe Ahab erat uxor ejus, et fecit malum in conspectu Domini,

Noluit autem Dominus disperdere domum David, propter pactum quod inierat cum eo, et quia promiserat ut daret lucernam, et filiis ejus omni tempore.

In diebus illis rebellavit Edom, ne esset subditus Judæ, et constituit sibi regem.

Cumque transisset Joram cum principibus suis, et cuncto equitatu qui erat secum, surrexit nocte, et percussit Edom, qui se circumdederat, et omnes duces equitatus ejus.

Attamen rebellavit Edom, ne esset sub ditione Juda, usque ad hanc diem.

Eo tempore et Lobna recessit, ne esset sub manu illius.

Dereliquerat enim Dominum Deum patrum suorum : insuper et excelsa fabricatus est in urbibus Juda, et fornicari fecit habitatores Jerusalem, et prævaricari Judam.

Allatæ sunt autem ei litteræ ab Elia propheta, in quibus scriptum erat :

Hæc dicit Dominus Deus David patris tui : Quoniam non ambulasti in viis Josaphat patris tui, et in viis Asa regis Juda, sed incessisti per iter regum Israel, et fornicari fecisti Judam, et habitatores Jerusalem, imitatus fornicationem domus Ahab, insuper et fratres tuos, domum patris tui, meliores te, occidisti, ecce Dominus percutiet te plaga magna, cum populo tuo, et filiis, et uxoribus tuis, unversaque substantia tua.

Tu autem ægrotabis pessimo languore uteri, donec egrediantur vitalia tua paulatim per dies singulos.

Suscitavit ergo Dominus contra Joram spiritum Philistinorum, et Arabum, qui confines sunt Æthiopiis. Et ascenderunt in terram Juda, et vastaverunt eam, diripueruntque cunctam substantiam, quæ inventa est in domo regis.

Insuper et filios ejus, et uxores : nec remansit ei filius, nisi Joahaz, qui minimus natus erat.

Et super hæc omnia percussit eum Dominus alvi languore insanabili.

Cumque diei succederet dies, et temporum spatia volverentur, duorum annorum expletus est circulus : et sic longa consumptus tabe, ita ut egeret etiam viscera sua, languore pariter et vita caruit.

Mortuusque est in infirmitate pessima, et non fecit ei populus secundum morem combustionis, exsequias, sicut fecerat majoribus ejus.

Triginta duorum annorum fuit, cum regnare cœpisset, et octo annis regnavit in Jerusalem.

Ambulavitque non recte, et sepelierunt eum in civitate David : verum tamen non in sepulcro regum.

(Cap. XXII.) Constituerunt autem habitatores Jerusalem Ohoziam filium ejus minimum, regem pro eo :

Omnes enim majores natus, qui ante eum fuerant, interfecerant latrones Arabum, qui irruerant in castra.

Regnavitque Ohozias filius Joram regis Juda.

Quadragesima duorum annorum erat Ohozias cum regnare cœpisset, et uno anno regnavit in Jerusalem, et nomen matris ejus Athalia filia Amri.

A Sed et ipse ingressus est per vias domus Ahab : mater enim ejus impulit eum, ut impie ageret.

Fecit igitur malum in conspectu Domini, sicut domus Ahab : ipsi enim fuerunt ei consiliarii post mortem patris sui, in interitum ejus.

Ambulavitque in consiliis eorum. Et perrexit cum Joram filio Ahab rege Israel, in bellum contra Azael regem Syriæ in Ramoth Galaad :

Vulneraveruntque Syri Joram. Qui reversus est, ut curaretur in Jezrael : multas enim plagas acceperat in supradicto certamine.

Igitur Ohozias filius Joram rex Juda, descendit ut inviseret Joram filium Ahab in Jezrael ægro-tantem.

Voluntatis quippe fuit Dei adversus Ohoziam, ut veniret ad Joram :

Et cum venisset, et egrederetur cum eo adversum Jeu filium Namsi, quem unxit Dominus, ut dele-ret domum Ahab.

B Cum ergo subverteret Jeu domum Ahab, invenit principes Juda, et filios fratrum Ohoziæ, qui ministrabant ei, et interfecit illos.

Ipsamque perquirens Ohoziam, comprehendit latitantem in Samaria : adductumque ad se, occidit, et sepelierunt eum : eo quod esset filius Josaphat, qui quæsierat Dominum in toto corde suo. Nec erat ultra spes aliqua, ut de stirpe quis regnaret Ohoziæ.

Siquidem Athalia mater ejus, videns quod mortuus esset filius suus, surrexit, et interfecit omnem stirpem regiam domus Joram.

Porro Josabeth filia regis tulit Joas filium Ohoziæ, et furata est eum de medio filiorum regis, cum interficerentur : absconditque eum cum nutrice sua in cubiculo lectulorum :

Josabeth autem, quæ absconderat eum, erat filia regis Joram uxor Joiadæ pontificis, soror Ohoziæ, et idcirco Athalia non interfecit eum.

C Fuit ergo cum eis in domo Dei absconditus sex annis, quibus regnavit Athalia super terram.

(Cap. XXIII.) Anno autem septimo confortatus Joiada, assumpsit centuriones, Azariam videlicet filium Jeroham, et Ismael filium Johanam, Azariam quoque filium Obed ¹, et Maasiam filium Adaiæ, et Elisaphat filium Zechri : et iniit cum eis fœdus.

Qui circumeuntes Judam, congregaverunt Levitas de cunctis urbibus Juda, et principes familiarum Israel, veneruntque in Jerusalem.

Iniit ergo omnis multitudo pactum in domo Dei cum rege, dixitque ad eos Joiada :

Ecce filius regis regnabit, sicut locutus est Dominus super filios David.

Iste est ergo sermo quem facietis :

Tertia pars vestrum, qui veniunt ad Sabbatum, sacerdotum et Levitarum et janitorum, erit in portis :

Tertia vero pars ad domum regis :

Et tertia ad portam, quæ appellatur Fundamenti : Omne vero reliquum vulgus sit in atrii domus Domini.

Nec quisquam alius ingrediatur domum Domini, nisi sacerdotes, et qui ministrant de Levitis : ipsi tantummodo ingrediantur, quia sanctificati sunt ; et omne reliquum vulgus observet custodias Domini.

Levitæ autem circumdent regem, habentes singuli arma sua (et si quis alius ingressus fuerit templum, interficiatur), sintque cum rege et intrante et egrediente.

Fecerunt ergo Levitæ, et universus Juda, juxta omnia quæ præceperat Joiada pontifex, et assumpserunt singuli viros qui sub se erant, et veniebant

¹ Intactum reliquimus nomen istud *Obed*, quod ita scriptum reperiretur in editis libris, in ms. Colbertino Aniciensi ac in textu Hebraico. Cæteri mss. codices legunt *Oded* eum duplici & juxta primum

versiculum superioris capituli decimi quinti, in quo nomen *ודד* *Oded* occurrit ; et Azarias filius etiam *Oded* dicitur. MART.

per ordinem Sabbati, cum his qui impleverant Sabbatum, et egressuri erant.

Siquidem Joiada pontifex non dimiserat abire turmas, quæ sibi per singulas hebdomadas succedere consueverant.

Deditque Joiada sacerdos centurionibus lanceas, clypeosque et peltas regis David, quas consecraverat in domo Domini.

Constituitque omnem populum tenentium pugiones, a parte templi dextra, usque ad partem templi sinistram, coram altari et templo, per circuitum regis.

Et eduxerunt filium regis, et imposuerunt ei diademam, et testimonium, dederuntque in manu ejus tenendam legem¹, et constituerunt eum regem:

Unxit quoque illum Joiada pontifex et filii ejus: imprecatique sunt, atque dixerunt: Vivat rex.

Quod cum audisset Athalia, vocem scilicet currentium atque laudantium regem, ingressa est ad populum in templum Domini.

Cumque vidisset regem stantem super gradum in introitu et principes turmasque circa eum, omnemque populum terræ gaudentem, atque clangentem tubis, et diversi generis organis concinentem, vocemque laudantium, scidit vestimenta sua, et ait: Insidiæ, insidiæ.

Egressus autem Joiada pontifex ad centuriones et principes exercitus, dixit eis: Educite illam extra septa templi, et interficiatur foris gladio.

Præcepitque sacerdos, ne occideretur in domo Domini.

Et imposuerunt cervicibus ejus manus:

Cumque intrasset portam equorum domus regis, interfecerunt eam ibi.

Pepigit autem Joiada fœdus inter se, universumque populum, et regem, ut esset populus Domini.

Itaque ingressus est omnis populus domum Baal, et destruxerunt eam: et altaria ac simulacra illius confregerunt:

Mathan quoque sacerdotem Baal interfecerunt ante aras.

Constituit autem Joiada præpositos in domo Domini sub manibus sacerdotum et Levitarum, quos distribuit David in domo Domini, ut offerrent holocausta Domino, sicut scriptum est in lege Mosi, in gaudio et canticis, juxta dispositionem David.

Constituit quoque janitores, in portis domus Domini, ut non ingrederetur eam immundus in omni re.

Assumpsitque centuriones, et fortissimos viros ac principes populi, et omne vulgus terræ, et fecerunt descendere regem de domo Domini, et introire per medium portæ superioris in domum regis, et collocaverunt eum in solio regali.

Lætatusque est omnis populus terræ, et urbs quievit: porro Athalia interfecta est gladio.

(Cap. XXIV.) Septem annorum erat Joas cum regnare cœpisset, et quadraginta annis regnavit in Jerusalem: nomen matris ejus Sebia de Bersabee.

Fecitque quod bonum est coram Domino cunctis diebus Joiadæ sacerdotis.

Accepit autem ei Joiada uxores duas, e quibus genuit filios et filias.

Post quæ placuit Joas, ut instauraret domum Domini. Congregavitque sacerdotes, et Levitas, et dixit eis:

Egredimini ad civitates Juda, et colliget de universo Israel pecuniam ad sarta tecta templi Dei vestri, per singulos annos, festinatoque hoc facite.

Porro Levitæ egere negligentius.

¹ Verba istæc, *dederuntque in manu ejus tenendam legem*, neque Hebræus textus, neque Græcus, neque demum veteres aliæ Versiones habent. Ac liceat fortasse suspicari (siquidem *testimonii* nomine significari hic vulgo putant legis præcepta, ut Hebræi

A Vocavitque rex Joiadam principem et dixit ei: Quare tibi non fuit curæ, ut cogeres Levitas inferre de Juda et Jerusalem pecuniam, quæ constituta est a Mose servo Domini, ut inferret eam omnis multitudo Israel in tabernaculum testimonii?

Athalia enim impiissima, et filii ejus, destruxerant domum Dei, et de universis, quæ sanctificata fuerant templo Domini, ornaverant sanum Baalim.

Præcepit ergo rex, et fecerunt arcam; posueruntque eam juxta portam domus Domini forinsecus.

Et prædicatum est in Juda et Jerusalem, ut deferrent singuli pretium Domino, quod constituit Moses servus Dei super omnem Israel in deserto.

Lætatique sunt cuncti principes, et omnis populus: et ingressi contulerunt in arcam Domini, atque miserunt ita ut impleretur.

Cumque tempus esset ut deferrent arcam coram rege per manus Levitarum (videbant enim multam pecuniam), ingrediebatur scriba regis, et quem

B primus sacerdos constituerat: effundebantque pecuniam quæ erat in arca: porro arcam reportabant ad locum suum, sicque faciebant per singulos dies, et congregata est infinita pecunia.

Quam dederunt rex et Joiada his qui præerant operibus domus Domini.

At illi conducebant ex ea cæsores lapidum, et artifices operum singulorum, ut instaurarent domum Domini; fabros quoque ferri et æris, ut quod cadere cœperat, fulciretur.

Egeruntque hi qui operabantur industrie, et abducebatur parietum cicatrix per manus eorum, ac suscitaverunt domum Domini in statum pristinum, et firmiter eam stare fecerunt.

Cumque complerent omnia opera, detulerunt coram rege et Joiada reliquam partem pecuniæ: de qua facta sunt vasa templi in ministerium, et ad holocausta, phialæ quoque, et cætera vasa aurea et argentea:

C Et offerebantur holocausta in domo Domini jugiter cunctis diebus Joiadæ.

Senit autem Joiada plenus dierum, et mortuus est, cum centum triginta esset annorum.

Sepelieruntque eum in civitate David cum regibus, eo quod fecisset bonum cum Israel et cum domo ejus.

Postquam autem obiit Joiada, ingressi sunt principes Juda, et adoraverunt regem, qui delinitus obsequiis eorum, acquievit eis.

Et dereliquerunt templum Domini Dei patrum suorum, servieruntque lucis et sculptilibus, et facta est ira contra Judam et Jerusalem propter hoc peccatum.

Mittebatque eis prophetas, ut reverterentur ad Dominum, quos protestantes filii audire nolebant.

Spiritus itaque Dei induit Zachariam filium Joiadæ sacerdotem, et stetit in conspectu populi, et dixit eis:

D Hæc dicit Dominus Deus: Quare transgredimini præceptum Domini, quod vobis non proderit, et dereliquistis Dominum, ut dereliqueret vos?

Qui congregati adversus eum, miserunt lapides juxta regis imperium in atrio domus Domini.

Et non est recordatus Joas rex misericordiæ, quam fecerat Joiada pater illius secum, sed interfecit filium ejus.

Qui cum moreretur, ait: Videat Dominus, et requirat:

Cumque evolutus esset annus, ascendit contra eum exercitus Syriæ: venitque in Judam et Jerusalem, et interfecit cunctos principes populi,

antumant phylacteria, parva ex membranis volumina ob oculos gerenda) totam hancce pericopem ejus esse nominis glossema ab studioso aliquo assutum: sunt enim et mss. nonnulli codices Latini, Calmeto teste, qui eam plane omittant.

atque universam prædam miserunt regi Damascum.

Et certe cum permodicus venisset numerus Syrorum, tradidit Dominus manibus eorum infinitam multitudinem, eo quod dereliquissent Dominum Deum patrum suorum :

In Joas quoque ignominiosa exercere judicia.

Et abeuntes dimiserunt eum in languoribus magnis :

Surrexerunt autem contra eum servi sui, in ultionem sanguinis filii Joiadæ sacerdotis, et occiderunt eum in lectulo suo, et mortuus est :

Sepelieruntque eum in civitate David, sed non in sepulcris regum.

Insidiati vero sunt ei Zabad filius Semmaath Ammonitidis, et Jozabad filius Semarith Moabitidis.

Porro filii ejus, ac summa pecuniæ quæ adunata fuerat sub eo, et instauratio domus Dei scripta sunt diligentius in libro Regum.

Regnavit autem Amasias filius ejus pro eo.

(Cap. XXV.) Viginti quinque annorum erat Amasias cum regnare cœpisset, et viginti novem annis regnavit in Jerusalem, nomen matris Joadam de Jerusalem.

Fecitque bonum in conspectu Domini : verumtamen non in corde perfecto.

Cumque roboratum sibi videret imperium, jugulavit servos, qui occiderant regem patrem suum, sed filios eorum non interfecit, sicut scriptum est in libro Legis Mosi, ubi præcepit Dominus, dicens :

Non occidentur patres pro filiis, neque filii pro patribus suis, sed unusquisque in suo peccato morietur.

Congregavit igitur Amasias Judam, et constituit eos per familias, tribunosque et centuriones in universo Juda et Benjamin :

Et recensuit a viginti annis et sursum, invenitque trecenta millia juvenum, qui egrederentur ad pugnam, et tenerent hastam et clypeum.

Mercede quoque conduxit de Israel centum millia robustorum, centum talentis argenti.

Venit autem homo Dei ad illum, et ait : O rex, ne egrediatur tecum exercitus Israel : non est enim Dominus cum Israel et cunctis filiis Ephraim :

Quod si putas in robore exercitus bella consistere, superari te faciet Deus ab hostibus : Dei quippe est et adjuvare, et in fugam convertere.

Dixitque Amasias ad hominem Dei : Quid ergo fiet de centum talentis quæ dedi militibus Israel : Et respondit ei homo Dei : Habet Dominus unde tibi dare possit multo his plura.

Separavit itaque Amasias exercitum, qui venerat ad eum ex Ephraim, ut reverteretur in locum suum :

At illi contra Judam vehementer irati, reversi sunt in regionem suam.

Porro Amasias confidenter eduxit populum suum, et abiit in vallem Salinarum, percussitque filios Seir decem millia.

Et alia decem millia ceperunt filii Juda, et adduxerunt ad præruptum cujusdam petreæ præcipitaveruntque eos de summo in præceps, qui universi crepuerunt.

At ille exercitus, quem miserat Amasias ne secum iret ad prælium, diffusus est in civitatibus Juda, a Samaria usque ad Bethoron, et interfectis tribus millibus, diripuit prædam magnam.

Amasias vero post cædem Idumæorum, et allatos deos filiorum Seir, statuit illos in deos sibi, et adorabat eos, et illis adolebat incensum.

Quamobrem iratus Dominus contra Amasiam, misit ad illum prophetam, qui diceret ei : Cur adorasti deos, qui non liberaverunt populum suum de manu tua ?

Cumque hæc ille loqueretur, respondit ei : Num consiliarius regis es? quiesce, ne interficiam te.

Discedensque propheta : Scio, inquit, quod cogitaverit Deus occidere te, quia fecisti hoc malum, et insuper non acquievisti consilio meo.

Igitur Amasias rex Juda, inuito pessimo consilio, misit ad Joas filium Joahaz filii Jeu, regem Israel, dicens : Veni, videamus nos mutuo.

At ille remisit nuntium, dicens : Carduus, qui est in Libano, misit ad cedrum Libani, dicens : Da filiam tum filio meo uxorem : et ecce bestię, quæ erant in silva Libani, transierunt, et conculcaverunt carduum.

Dixisti : Percussi Edom, et idcirco erigitur cor tuum in superbiam : sede in domo tua, cur malum adversum te provocas, ut cadas et tu, et Juda tecum ?

Noluit audire Amasias, eo quod Domini esset voluntas, ut traderetur in manibus hostium propter deos Edom.

Ascendit igitur Joas rex Israel, et mutuos sibi præbuere conspectus :

Amasias autem rex Juda erat in Beth-Sames Juda : Corruitque Juda coram Israel, et fugit in tabernacula sua.

Porro Amasiam regem Juda, filium Joas filii Joahaz, cepit Joas rex Israel in Beth-Sames, et adduxit in Jerusalem : destruxitque murum ejus a porta Ephraim usque ad portam Anguli, quadringentis cubitis.

Omne quoque aurum, et argentum, et universa vasa, quæ repererat in domo Dei, et apud Obeddom. In thesauris etiam domus regiæ, et filios obsidum reduxit Samariam.

Vixit autem Amasias filius Joas rex Juda, postquam mortuus est Joas filius Joahaz rex Israel, quindecim annis.

Reliqua autem sermonum Amasie priorum et novissimorum scripta sunt in libro Regum Juda et Israel.

Qui postquam recessit a Domino, tetenderunt ei insidias in Jerusalem.

Cumque fugisset Lachis, miserunt, et interfecerunt eum ibi.

Reportantesque super equos sepelierunt eum cum patribus suis in civitate David ¹.

(Cap. XXVI.) Omnis autem populus Juda filium ejus Oziam annorum sedecim constituit regem pro patre suo Amasia.

Ipse ædificavit Ailath, et restituit eam ditiori Juda, postquam dormivit rex cum patribus suis.

Sedecim annorum erat Ozias cum regnare cœpisset, et quinquaginta duobus annis regnavit in Jerusalem :

Nomen matris ejus Jechelia de Jerusalem.

Fecitque quod erat rectum in oculis Domini, juxta omnia quæ fecerat Amasias pater ejus. Et exquisivit Deum in diebus Zachariæ intelligentis et videntis Deum : cumque requireret Dominum, direxit eum in omnibus,

Denique egressus est, et pugnavit contra Philisthim, et destruxit murum Geth, et murum Jabniz, murumque Azoti :

Ædificavit quoque oppida in Azoto, et in Philisthim.

Et adjuvit eum Deus contra Philisthim, et contra Arabes, qui habitabant in Gurbaal, et contra Ammonitas.

Appendebantque Ammonitæ munera Oziam : et divulgatum est nomen ejus usque ad introitam Egypti propter crebras victorias.

Ædificavitque Ozias turres in Jerusalem super

¹ Hebræus non דָּוִד David hic habet sed יְדִידה *Juda*. Nihilosecius, veteres alii plerique omnes in-

terpretes, ac vulgati Latini libri David pari consensu præferunt.

portam Anguli et super portam Vallis, et reliquas in eodem muri latere, firmavitque eas.

Exstruxit etiam turres in solitudine, et fodit cisternas plurimas, eo quod haberet multa pecora, tam in campestribus quam in eremi vastitate :

Vineas quoque habuit et vinitores in montibus, et in Carmelo : erat quippe homo agriculturæ deditus.

Fuit autem exercitus bellatorum ejus, qui procedebant ad prælia, sub manu Jeiel scriba, Masiaque doctoris, et sub manu Ananiæ, qui erat de ducibus regis.

Omnisque numerus principum per familias virorum fortium duorum millium sexcentorum.

Et sub eis universus exercitus¹, trecentorum et septem millium quingentorum : qui erant apti ad bella, et pro rege contra adversarios dimicabant.

Præparavit quoque eis Ozias, id est, cuncto exercitui, clypeos, et hastas, et galeas, et loricas, arcusque et fundas ad jaciendos lapides.

Et fecit in Jerusalem diversi generis machinas, quas in turribus collocavit, et in angulis murorum ut mitterent sagittas et saxa grandia : egressumque est nomen ejus procul, eo quod auxiliaretur ei Dominus, et corroborasset illum.

Sed cum roboratus esset, elevatum est cor ejus in interitum suum, et neglexit Dominum Deum suum :

Ingressusque templum Domini, adolere voluit incensum super altare thymiamatis.

Statimque ingressus post eum Azarias sacerdos, et cum eo sacerdotes Domini octoginta, viri fortissimi, restiterunt regi, atque dixerunt :

Non est tui officii, Ozia, ut adoleas incensum Domino, sed sacerdotum, hoc est, filiorum Aaron, qui consecrati sunt ad hujuscemodi ministerium : egredere de sanctuario, ne contempseris ; quia non reputabitur tibi in gloriam hoc a Domino Deo.

Iratusque est Ozias, et tenens in manu thuribulum ut adoleret incensum, minabatur sacerdotibus.

Statimque orta est lepra in fronte ejus coram sacerdotibus in domo Domini super altare thymiamatis.

Cumque respexisset eum Azarias pontifex, et omnes reliqui sacerdotes, viderunt lepram in fronte ejus, et festinato expulerunt eum.

Sed et ipse perterritus, acceleravit egredi, eo quod sensisset illico plagam Domini.

Fuit igitur Ozias rex leprosus usque ad diem mortis suæ, et habitavit in domo separata plenus lepra, ob quam ejectus fuerat de domo Domini.

Porro Joatham filius ejus rexit domum regis, et judicabat populum terræ.

Reliqua autem sermonum Ozias priorum et novissimorum scripsit Isaias filius Amos, propheta,

Dormivitque Ozias cum patribus suis, et sepelierunt eum in agro regalium sepulcrorum, eo quod esset leprosus : regnavitque Joatham filius ejus pro eo.

(Cap. XXVII.) Viginti quinque annorum erat Joatham cum regnare cœpisset, et sedecim annis regnavit in Jerusalem :

Nomen matris ejus Jerusa filia Sadoc.

Fecitque quod rectum erat coram Domino, juxta omnia quæ fecerat Ozias pater suus, excepto quod non est ingressus templum Domini, et adhuc populus delinquebat.

Ipse ædificavit portam domus Domini excelsam, et in muro Ophel multo construxit.

Urbes quoque ædificavit in montibus Juda, et in saltibus castella et turres.

Ipse pugnavit contra regem filiorum Ammon, et vicit eos, dederuntque ei filii Ammon in tempore illo

centum talenta argenti, et decem millia coros tritici, ac totidem coros hordei : hæc ei præbuerunt filii Ammon, in anno secundo et tertio.

Corroboratusque est Joatham, eo quod diroxisset vias suas coram Domino Deo suo.

Reliqua autem sermonum Joatham et omnes pugnae ejus, et opera, scripta sunt in libro Regum Israel et Juda.

Viginti quinque annorum erat cum regnare cœpisset, et sedecim annis regnavit in Jerusalem.

Dormivitque Joatham cum patribus suis, et sepelierunt eum in civitate David, et regnavit Ahaz filius ejus pro eo.

(Cap. XXVIII.) Viginti annorum erat Ahaz cum regnare cœpisset : et sedecim annis regnavit in Jerusalem :

Non fecit rectum in conspectu Domini sicut David pater ejus : sed ambulavit in viis regum Israel, insuper et statuas fudit Baalim.

Ipse est, qui adolevit incensum in valle Benennom, et lustravit filios suos in igne, juxta ritum gentium quas interfecit Dominus in adventu filiorum Israel.

Sacrificabat quoque, et thymiana succendebat in excelsis, et in collibus, et sub omni ligno frondoso.

Tradiditque eum Dominus Deus ejus in manu regis Syriae, qui percussit eum, magnamque prædam cepit de ejus imperio, et adduxit in Damascum ;

Manibus quoque regis Israel traditus est, et percussus plaga grandi.

Occiditque Phacee, filius Romeliae, de Juda centum viginti millia in die uno, omnes viros bellatores eo quod reliquissent Dominum Deum patrum suorum.

Eodem tempore occidit Zechri, vir potens ex Ephraim, Maasiam filium regis, et Ezricam ducem domus ejus, Elcanam quoque secundum a rege.

Ceperuntque filii Israel de fratribus suis ducenta millia mulierum, puerorum, et puellarum, et infinitam prædam : pertuleruntque eam in Samariam.

Ea tempestate erat ibi propheta Domini, nomine Oded, qui egressus obviam exercitui venienti in Samariam, dixit eis :

Ecce iratus Dominus Deus patrum vestrorum contra Juda : tradidit eos in manibus vestris, et occidistis eos atrociter, ita ut ad cælum pertingeret vestra crudelitas.

Insuper filios Juda et Jerusalem vultis vobis subjicere in servos et ancillas : quod nequaquam factu opus est : peccastis enim super hoc Domino Deo vestro.

Sed audite consilium meum, et reducite captivos, quos adduxistis de fratribus vestris, quia magnus furor Domini imminet vobis.

Steterunt itaque viri de principibus filiorum Ephraim, Azarias filius Johanan, Barachias filius Mosollamoth, Ezechias filius Sellum, et Amaea filius Adali, contra eos qui veniebant de prælio, et dixerunt eis :

Non introducetis huc captivos, ne peccemus Domino. Quare vultis adjicere super peccata nostra, et vetera cumulare delicta ? grande quippe peccatum est, et ira furoris Domini imminet super Israel.

Dimiseruntque viri bellatores prædam, et universa quæ ceperant, coram principibus et omni multitudine.

Steteruntque viri quos supra memoravimus, et apprehendentes captivos, omnesque qui nudi erant vestierunt de spoliis.

Cumque vestissent eos, et calceassent, et refecissent cibo ac potu, unxissentque propter laborem, et adhibuissent eis curam : quicumque ambulare non poterant, et erant imbecillo corpore, imposuerunt

errores sunt antiquariorum seu veterum exscriptorum Latinorum. ΜΑΤ.

¹ Sic legit Canon Memmianus in corpore : pro trecentis vero in margine sexcentos notat, et pro septem millibus, VIII millia. Quæ variantes lectiones,

eos jumentis, et adduxerunt Jericho civitatem palmarum ad fratres eorum, ipsique reversi sunt Samariam.

Tempore illo misit rex Ahas ad regem Assyriorum, auxilium postulans.

Veneruntque Idumæi, et percusserunt multos ex Juda, et ceperunt prædam magnam.

Philisthim quoque diffusi sunt per urbes campestris. et ad meridiem Juda: ceperuntque Beth-Sames et Aialon, et Gaderoth, Socho quoque, et Thamnan, et Gamzo, cum viculis suis, et habitaverunt in eis.

Humiliaverat enim Dominus Judam propter Ahas regem Juda, eo quod nudasset eum auxilio, et contemptui habuisset Dominum.

Adduxitque contra eum Thelgath Phalnasar ¹, regem Assyriorum, qui et afflixit eum et, nullo resistente, vastavit.

Igitur Ahas. spoliata domo Domini, et domo regum ac principum, dedit regi Assyriorum munera, et tamen nihil ei profuit.

Insuper et in tempore angustiarum suarum auxit contemptum in Dominum, ipse per se rex Ahas immolavit diis Damasci victimas percussoribus suis, et dixit:

Di regum Syriæ auxiliantur eis, quos ego placabo hostiis, et aderunt mihi; cum e contrario ipsi fuerint ruinæ ei et universo Israel.

Direptis itaque Ahas omnibus vasis domus Dei, atque confractis, clausit januas templi Dei, et fecit sibi altaria in universis angulis Jerusalem.

In omnibus quoque urbibus Juda extruxit aras ad cremandum thus, atque ad iracundiam provocavit Dominum Deum patrum suorum.

Reliqua autem sermonum ejus et omnium operum priorum ² et novissimorum scripta sunt in libro Regum Juda et Israel.

Dormivitque Ahas cum patribus suis, et sepelierunt eum in civitate Jerusalem ³: neque enim receperunt eum in sepulcra regum Israel. Regnavitque Ezechias filius ejus pro eo.

(Cap. XXIX.) Igitur Ezechias regnare cepit, cum viginti quinque esset annorum, et viginti novem annis regnavit in Jerusalem:

Nomen matris ejus Abia, filia Zachariæ.

Fecitque quod erat placitum in conspectu Domini, juxta omnia quæ fecerat David pater ejus.

Ipse (Al. ipso) anno et mense primo regni sui aperuit valvas domus Domini, et instauravit eas.

Adduxitque sacerdotes atque Levitas, et congregavit eos in plateam orientalem.

Dixitque ad eos: Audite me, Levitæ, et sanctificamini, mundate domum Domini Dei patrum vestrorum, et auferte omnem immunditiam de sanctuario.

Peccaverunt patres nostri, et fecerunt malum in conspectu Domini Dei nostri, derelinquentes eum: everterunt facies suas a tabernaculo Domini et præbuerunt dorsum.

Cluserunt ostia, quæ erant in porticu, et extinxerunt lucernas, incensumque non adoleverunt et holocausta non obtulerunt in sanctuario Deo Israel.

Concitus est itaque furor Domini super Judam et Jerusalem, tradiditque eos in commotionem, et in interitum, et in sibilum, sicut ipsi cernitis oculis vestris.

En, corruerunt patres nostri gladiis, filii nostri,

et filiarum nostrarum, et conjuges captivæ ductæ sunt, propter hoc scelus.

Nunc ergo placet mihi ut ineamus fœdus cum Domino Deo Israel, et avertet a nobis furorem iræ suæ.

Filii mei ⁴, nolite negligere: vos elegit Dominus, ut stetis coram eo. et ministretis illi, colatisque eum, et cremetis ⁵ incensum.

Surrexerunt ergo Levitæ: Maath filius Amasai (Al. Amasiæ), et Joel filius Azariæ de filiis Caath:

Porro de filiis Merari, Cis filius Abdi (Al. Abdai), et Azarias filius Jaaleel (Al. Jalaleel).

De filiis autem Gerson, Joaa filius Zemina, et Eden filius Joaa.

At vero de filiis Elisaphan, Samri, et Jaiel.

De filiis quoque Asaph, Zacharias et Mathanias: Necnon de filiis Eman, Jaiel, et Semei:

Sed et de filiis Idithun, Semeias et Ozziel.

Congregaveruntque fratres suos, et sanctificati sunt, et ingressi sunt juxta mandatum regis et imperium Domini, ut expiarent domum Dei.

Sacerdotes quoque ingressi templum Domini ut sanctificarent illud, extulerunt omnem immunditiam, quam intro repererant in vestibulo domus Domini, quam tulerunt Levitæ, et asportaverunt ad torrentem Cedron foras.

Cœperunt autem prima die mensis primi mundare, et in die octavo ejusdem mensis ingressi sunt porticum templi Domini. expiaveruntque templum diebus octo, et in die sexta decima mensis ejusdem quod cœperant, impleverunt.

Ingressi quoque sunt ad Ezechiam regem, et dixerunt ei:

Sanctificavimus omnem domum Domini, et altare holocausti, vasaque ejus, necnon et mensam propositionis cum omnibus vasis suis, cunctamque templi suppellectilem, quam polluerat rex Ahas in regno suo, postquam prævaricatus est, et ecce exposita sunt omnia coram altare Domini.

Consurgensque diluculo Ezechias rex, adunavit omnes principes civitatis, et ascendit in domum Domini:

Obtuleruntque simul tauros septem, arietes septem, agnos septem, et hircos septem pro peccato, pro regno pro sanctuario, pro Juda.

Dixitque sacerdotibus filiis Aaron ut offerrent super altare Domini.

Mactaverunt igitur tauros et suscepit sacerdotes sanguinem, et fuderunt illum super altare:

Mactaverunt etiam arietes, et illorum sanguinem super altare fuderunt;

Immolaveruntque agnos, et fuderunt super altare sanguinem.

Applicueruntque hircos pro peccato, coram rege et universa multitudine, imposueruntque manus suas super eos: et immolaverunt illos sacerdotes, et asperserunt sanguinem eorum coram altare pro piaculo universi Israelis:

Pro omni quippe Israel præceperat rex ut holocaustum fieret, et pro peccato.

Constituit quoque Levitas in domo Domini cum cymbalis, et psalteriis, et citharis, secundum dispositionem David, et Gad Videntis regis, et Nathan prophetæ:

Siquidem Domini præceptum fuit per manum prophetarum ejus.

¹ Mss. Latini constanter legunt hic supra *Theglath Phalasar*, de quo dictum est sufficienter. MART.

² Latini alii libri addunt *suorum*.

³ Memmianus Canon retinet hoc loco variantem lectionem: nam in contextu ita habet, *in civitate David*: sed pro *David* notat in margine *Hierusalem*. LXX legunt, *in civitate David*, quod verum compro-

batur e vers. 20 cap. xvi lib. IV Regum. Hebræus, *sepelierunt eum in civitate in Jerusalem*. MART.

⁴ In mss. codicibus. *filiis mi*. Consequenter etiam legunt iidem mss. *filius Amasiæ*, et *filius Abdai*, non *filius Amasai*, aut *filius Abdi*. MART.

⁵ *lidem* hic *ei* pronomen interserunt.

Steteruntque Levitæ tenentes organa David, et sacerdotes tubas.

Et jussit Ezechias ut offerrent holocausta super altare :

Cumque offerrentur holocausta, cœperunt laudes canere Domino, et clangere tubis, atque in diversis organis, quæ David rex Israel¹ præparaverat, concrepare.

Omni autem turba adorante, cantores et ii qui tenebant tubas, erant in officio suo, donec completur holocaustum.

Cumque finita esset oblatio, incurvatus est rex, et omnes qui erant cum eo, et adoraverunt.

Præcepitque Ezechias et principes Levitis, ut laudarent Dominum sermonibus David, et Asaph Videntis : qui laudaverunt eum magna lætitia, et curvato genu adoraverunt.

Ezechias autem etiam hæc addidit : Impletis manus vestras Domino, accedito, et offerte victimas, et laudes in domo Domini.

Obtulit ergo universa multitudo hostias, et laudes, et holocausta, mente devota.

Porro numerus holocaustorum, quæ obtulit multitudo, hic fuit, tauros septuaginta, arietes centum, agnos ducentos.

Sanctificaveruntque Domino boves sexcentos, et oves tria millia.

Sacerdotes vero pauci erant nec poterant sufficere ut pelles holocaustorum detraherent : unde et Levitæ fratres eorum adjuverunt eos, donec impleretur opus, et sanctificarentur antistites :

Levitæ quippe faciliori ritu sanctificantur quam sacerdotes.

Fuerunt ergo holocausta plurima, adipēs pacificorum et libamina holocaustorum : et completus est cultus domus Domini.

Lætatusque est Ezechias, et omnis populus, eo quod ministerium Domini esset expletum. Derepente quippe hoc fieri placuerat.

(Cap. XXX.) Misit quoque Ezechias ad omnem Israel et Judam : scripsitque epistolas ad Ephraim et Manassen, ut venirent ad domum Domini in Jerusalem, et facerent Phase Domino Deo Israel.

Inito ergo consilio regis et principum, et universi cœtus Jerusalem, decreverunt ut facerent Phase mense secundo.

Non enim potuerant facere in tempore suo, quia sacerdotes, qui possent sufficere, sanctificati non fuerant, et populus nondum congregatus fuerat in Jerusalem.

Placuitque sermo regi et omni multitudini.

Et decreverunt ut mitterent nuntios in universum Israel, de Bersabee usque Dan, ut venirent, et facerent Phase Domino Deo Israel in Jerusalem : multi enim non fecerant sicut lege præscriptum est.

Perrexeruntque cursores cum epistolis ex regis imperio, et principum ejus, in universum Israel et Judam, juxta id, quod rex jusserat, prædicantes :

Filii Israel, revertimini ad Dominum Deum Abraham, et Isaac, et Israel : et revertetur ad reliquias, quæ effugerunt manum regis Assyriorum.

Nolite fieri sicut patres vestri et fratres, qui recesserunt a Domino Deo patrum suorum, qui tradidit eos in interitum, ut ipsi cernitis.

Nolite indurare cervices vestras, sicut patres vestri : tradite manus Domino, et venite ad sanctuarium ejus, quod sanctificavit in æternum :

Servite Domino Deo patrum vestrorum, et avertetur a vobis ira furoris ejus.

Si enim vos reversi fueritis ad Dominum : fratres

¹ Hebræus atque ipse Græcus textus tantum habent, *Organa David regis Israelis*, verbis quæ subsequuntur, *præparaverat concrepare*, prætermisissis. In pluribus autem mss. Martianæus *repererat* legit pro *præparaverat*.

vestri et filii habebunt misericordiam coram dominis suis, qui illos duxerunt captivos, et revertentur in terram hanc :

Pius enim et clemens est Dominus Deus vester, et non avertet faciem suam a vobis, si reversi fueritis ad eum.

Igitur cursores pergebant velociter de civitate in civitatem, per terram Ephraim et Manasse usque ad Zabulon, illis irridentibus et subsannantibus eos.

Attamen quidam viri ex Aser, et Manasse, et Zabulon, acquiescentes consilio venerunt Jerusalem.

In Juda vero facta est manus Domini, ut daret eis cor unum : ut facerent, juxta præceptum regis et principum, verbum Domini.

Congregatique sunt in Jerusalem populi multi, ut facerent solemnitatem azymorum, mense secundo;

Et surgentes destruxerunt altaria quæ erant in Jerusalem, atque universa, in quibus idolis adolebatur incensum, subvertentes, projecerunt in torrentem Cedron.

Immolaverunt autem Phase quarta decima die mensis secundi.

Sacerdotes quoque atque Levitæ tandem sanctificati obtulerunt holocausta in domo Domini :

Steteruntque in ordine suo, juxta dispositionem et legem Mosi hominis Dei : sacerdotes vero suscipiebant effundendum sanguinem de manibus Levitarum, eo quod multa turba sanctificata non esset : et idcirco Levitæ immolarent Phase his qui non occurrerant sanctificari Domino.

Magna etiam pars populi de Ephraim, et Manasse, et Issachar, et Zabulon, quæ sanctificata non fuerat, comedit Phase, non juxta quod scriptum est :

Et oravit pro eis Ezechias, dicens : Dominus bonus propitiabitur cunctis, qui in toto corde requirunt Dominum Deum patrum suorum : et non imputabit eis quod minus sanctificati sunt.

Quem exaudivit Dominus, et placatus est populo.

Feceruntque filii Israel, qui inventi sunt in Jerusalem, solemnitatem azymorum septem diebus in lætitia magna, laudantes Dominum per singulos dies :

Levitæ quoque et sacerdotes, per organa², quæ suo officio congruebant.

Et locutus est Ezechias ad cor omnium Levitarum, qui habebant intelligentiam bonam super Domino :

Et comederunt septem diebus solemnitatis, immolantes victimas pacificorum, et laudantes Dominum Deum patrum suorum.

Placuitque universæ multitudini, ut celebrarent etiam alios dies septem : quod et fecerunt cum ingenti gaudio.

Ezechias enim rex Juda præbuerat multitudini mille tauros, et septem millia ovium :

Principes vero dederunt populo tauros mille, et oves decem millia : sanctificata ergo est sacerdotum plurima multitudo.

Et hilaritate perfusa omnis turba Juda, tam sacerdotum et Levitarum quam universæ frequentiæ, quæ venerat ex Israel : proselytorum quoque de terra Israel, et habitantium in Juda.

Factaque est grandis celebritas in Jerusalem, qualis a diebus Salomonis filii David regis Israel in ea urbe non fuerat.

Surrexerunt autem sacerdotes atque Levitæ benedicentes populo : et exaudita est vox eorum : pervenitque oratio in habitaculum sanctum cœli.

(Cap. XXXI.) Cumque hæc fuissent rite celebrata, egressus est omnis Israel, qui inventus fuerat

² In Hebræo est, *in organis*, seu, *vasis fortitudinis Domini* : בְּגֵלֵי צֶדֶק לַיהוָה : strictius adhuc in Græco ἐν ὄργανοις τῷ Κυρίῳ. Videtur autem aliter in suo legisse exemplari Hieronymus.

in urbibus Juda, et frugerunt simulacra, succideruntque lucos, demoliti sunt excelsa, et altaria destruxerunt non solum de universo Juda et Benjamin, sed et de Ephraim quoque et Manasse, donec penitus everterent :

Reversique sunt omnes filii Israel in possessiones et civitates suas.

Ezechias autem constituit turmas sacerdotales et leviticis per divisiones suas, unumquemque in officio proprio, tam sacerdotum videlicet quam Levitarum, ad holocausta et pacifica, ut ministrarent et confiterentur, canerentque in portis castrorum Domini.

Pars autem regis erat, ut de propria ejus substantia offerretur holocaustum, mane semper et vespere, Sabbatis quoque et kalendis, et solemnitatibus cæteris, sicut scriptum est in lege Mosi.

Præcepit etiam populo habitantium in Jerusalem, ut darent partes sacerdotibus et Levitis, ut possent vacare legi Domini.

Quod cum percubisset in auribus multitudinis, plurimas obtulere primitias filii Israel frumenti, vini, et olei, mellis quoque, et omnium, quæ gignit humus, decimas obtulerunt.

Sed et filii Israel et Juda, qui habitabant in urbibus Juda, obtulerunt decimas boum et ovium, decimasque sanctorum, quæ voverant Domino Deo suo : atque universa portantes, fecerunt acervos plurimos.

Mense tertio cœperunt acervorum jacere fundamenta, et mense septimo compleverunt eos.

Cumque ingressi fuissent Ezechias et principes ejus, viderunt acervos, et benedixerunt Domino ac populo Israel.

Interrogavitque Ezechias sacerdotes et Levitas, cur ita jacerent acervi.

Respondit illi Azarias sacerdos primus de stirpe Sadoc, dicens :

Ex quo cœperunt offerri primitiæ in domo Domini, comedimus, et saturati sumus, remanseruntque plurima, eo quod benedixerit Dominus populo suo : reliquiarum autem copia est ista, quam cernis.

Præcepit igitur Ezechias, ut præpararent horrea in domo Domini.

Quod cum fecissent, intulerunt tam primitias, quam decimas, et quæcunque voverant, fideliter :

Fuit autem præfectus eorum Chonenias Levita, et Semei frater ejus, secundus.

Post quem Jaiel, et Azarias, et Naath, et Asael, et Jerimoth :

Jazabad quoque, et Eliel, et Jesmachias, et Maath, et Banaias, præpositi sub manibus Chonenias, et Semei fratris ejus, ex imperio Ezechias regis et Azarias pontificis domus Dei ad quos omnia pertinebant.

Core vero filius Jemua Levites et janitor orientalis portæ, præpositus erat iis quæ sponte offerbantur Domino, primitiisque et consecratis in Sancta sanctorum.

Et sub cura ejus Eden, et Benjamin, Jesue, et Semeias, Amarias quoque et Sechenias, in civitatibus sacerdotum, ut fideliter distribuerent fratribus suis partes, minoribus atque majoribus : exceptis maribus ab annis tribus et supra, cunctisque qui ingrediebantur templum Domini, et quidquid per singulos dies conducebat in ministerio, atque observationibus juxta divisiones suas, sacerdotibus per familias, et Levitis a vicesimo anno et supra, per ordines et turmas suas, universæque multitudini, tam uxoribus quam liberis eorum utriusque sexus, fideliter cibi, de his quæ sanctificata fuerant, præbebantur.

Sed et filiorum Aaron per agros et suburbana urbium singularum, dispositi erant viri, qui partes distribuerent universo sexui masculino de sacerdotibus et Levitis.

¹ Vitiose Latini quidam impressi libri *obumbrarent*.

A Fecit ergo Ezechias universa quæ diximus, in omni Juda : operatusque est bonum et rectum et verum, coram Domino Deo suo, in universa cultura ministerii domus Domini, juxta legem et cæremónicas, volens requirere Deum suum in toto corde suo : fecitque, et prosperatus est.

(Cap. XXXII.) Post quæ et hujuscemodi veritatem, venit Sennacherib rex Assyriorum, et ingressus Judam, obsedit civitates munitas, volens eas capere.

Quod cum vidiisset Ezechias, venisse scilicet Sennacherib, et totum belli impetum verti contra Jerusalem, inito cum principibus consilio virisque fortissimis, ut obturarent¹ capita fontium, qui erant extra urbem :

Et hoc omnium decernente sententia, congregavit plurimam multitudinem, et obturaverunt cunctos fontes, et rivum qui fluebat in medio terræ, dicentes :

B Ne veniant reges Assyriorum, et inveniant aquarum abundantiam.

Ædificavit quoque, agens industrie, omnem murum, qui fuerat dissipatus, et extruxit turres desuper, et forinsecus alterum murum : instauravitque Mello in civitate David, et fecit universi generis armaturam et clypeos :

Constituitque principes bellatorum in exercitu, et convocavit universos in platea portæ civitatis, ac locutus est ad cor eorum dicens :

Viriliter agite, et confortamini : nolite timere, nec paveatis regem Assyriorum, et universam multitudinem, quæ est cum eo.

Multo enim plures nobiscum sunt, quam cum illo.

Cum illo est brachium carneum, nobiscum Dominus Deus noster, qui auxiliator est noster, pugnatque pro nobis.

C Confortatusque est populus hujuscemodi verbis Ezechias regis Juda.

Quæ postquam gesta sunt, misit Sennacherib rex Assyriorum servos suos Jerusalem (ipse enim cum universo exercitu obsidebat Lachis) ad Ezechiam regem Juda, et ad omnem populum qui erat in urbe, dicens :

Hæc dicit Sennacherib rex Assyriorum : In quo habentes fiduciam sedetis obsessi in Jerusalem ?

Num Ezechias decipit vos, ut tradat morti in fame et in siti, affirmans quod Dominus Deus vester liberet vos de manu regis Assyriorum ?

Numquid non iste est Ezechias qui destruxit excelsa illius et altaria, et præcepit Juda et Jerusalem, dicens : Coram altari uno adorabitis, et in ipso comburetis incensum ?

An ignoratis quæ ego fecerim, et patres mei cunctis terrarum populis ?

D Numquid prævaluerunt dii gentium, omniumque terrarum, liberare regionem suam de manu mea ?

Quis est de universis diis gentium quas vastaverunt patres mei, qui potuerit eruere populum suum de manu mea, ut possit etiam Deus vester eruere vos de hac manu ?

Non vos ergo decipiat Ezechias, nec vana persuasione deludat, neque credatis ei. Si enim nullus potuit deus cunctarum gentium atque regnorum liberare populum suum de manu mea, et de manu patrum meorum, consequenter nec Deus vester poterit eruere vos de manu mea.

Sed et alia multa locuti sunt servi ejus, contra Dominum Deum, et contra Ezechiam servum ejus. Epistolas quoque scripsit plenas blasphemias in Dominum Deum Israel, et locutus est adversus eum :

Sicut dii gentium cæterarum non potuerunt liberare populum suum de manu mea : sic et Deus

Ezechias eruere non poterit populum suum de manu ista.

Insuper et clamore magno, lingua Judaica, contra populum qui sedebat, in muris Jerusalem, personabat, ut terreret eos, et caperet civitatem.

Locutusque est contra Deum Jerusalem, sicut adversum deos populorum terræ, opera manuum hominum.

Oraverunt igitur, Ezechias rex, et Isaias filius Amos propheta, adversum hanc blasphemiam, ac vociferati sunt usque in cælum.

Et misit Dominus angelum, qui percussit omnem virum robustum, et bellatorem, et principem exercitus regis Assyriorum: reversusque est cum ignominia in terram suam.

Cumque ingressus esset domum dei sui, filii qui egressi fuerant de utero ejus, interfecerunt eum gladio.

Salvavitque Dominus Ezechiam et habitatores Jerusalem de manu Sennacherib regis Assyriorum, et de manu omnium, et præstitit eis quietem per circuitum.

Multi etiam deferebant hostias et sacrificia Domino in Jerusalem, et munera Ezechias regi Juda; qui exaltatus est post hæc coram cunctis gentibus.

In diebus illis ægrotavit Ezechias usque ad mortem, et oravit Dominum: exaudivitque eum, et dedit ei signum.

Sed non juxta beneficia, quæ acceperat, retribuit, quia elevatum est cor ejus: et facta est contra eum ira et contra Judam et Jerusalem.

Humiliatusque est postea, eo quod exaltatum fuisset cor ejus, tam ipse, quam habitatores Jerusalem: et ideo non venit super eos ira Domini in diebus Ezechias.

Fuit autem Ezechias dives et inclutus valde, et thesauros sibi plurimos congregavit argenti et auri et lapidis pretiosi, aromatum, et armorum universi generis, et vasorum magni pretii.

Apothecas quoque frumenti, vini, et olei, et præsepia omnium jumentorum, caulasque pecorum:

Et urbes ædificavit sibi: habebat quippe greges ovium et armentorum innumerabiles, eo quod dedisset ei Dominus substantiam multam nimis.

Ipse est Ezechias, qui obturavit superiorem fontem aquarum Gion, et avertit eas subter ad occidentem urbis David: in omnibus operibus suis fecit prospere quæ voluit.

Attamen in legatione principum Babylonis, qui missi fuerant ad eum, ut interrogarent de portento quod acciderat super terram, dereliquit eum Deus, ut tentaretur et nota fierent omnia quæ erant in corde ejus.

Reliqua autem sermonum Ezechias, et misericordiarum ejus, scripta sunt in visione Isaie filii Amos propheta, et in libro Regum Juda et Israel.

Dormivitque Ezechias, cum patribus suis, et sepelierunt eum super sepulcra filiorum David, et celebravit ejus exsequias universus Juda, et omnes habitatores Jerusalem: regnavitque Manasse filius ejus pro eo.

(Cap. XXXIII.) Duodecim annorum erat Manasses cum regnare cœpisset, et quinquaginta quinque annis regnavit in Jerusalem.

Fecit autem malum coram Domino, juxta abominaciones gentium, quas subvertit Dominus coram filiis Israel:

Et conversus instauravit excelsa, quæ demolitus fuerat Ezechias pater ejus.

Construxitque aras Baalim, et fecit lucos, et adoravit omnem militiam cœli, et coluit eam.

Ædificavit quoque altaria in domo Domini, de qua dixerat Dominus: In Jerusalem erit nomen meum in æternum.

Ædificavit autem ea cuncto exercitui cœli, in duobus atriis domus Domini.

A Transireque fecit filios suos per ignem in valle Benenom:

Observabat somnia, sectabatur auguria, maleficis artibus inserviebat, habebat secum magos et incantatores:

Multaque mala operatus est coram Domino, ut irritaret eum.

Sculptile quoque et conflatile signum posuit in domo Dei, de qua locutus est Deus ad David, et ad Salomonem filium ejus, dicens:

In domo hac et (*Al. tac. et*) in Jerusalem, quam elegi de cunctis tribubus Israel, ponam nomen meum in sempiternum.

Et moveri non faciam pedem Israel de terra quam tradidi patribus eorum: ita duntaxat si custodierint facere quæ præcepi eis, cunctamque legem et cæremonias atque judicia per manum Mosi.

B Igitur Manasses seduxit Judam, et habitatores Jerusalem, ut facerent malum super omnes gentes quas subverterat Dominus a facie filiorum Israel.

Locutusque est Dominus ad eum, et ad populum illius, et attendere noluerunt.

Idcirco superinduxit eis principes exercitus regis Assyriorum: ceperuntque Manassen, et vinctum catenis atque compedibus duxerunt in Babylonem.

Qui postquam coangustatus est, oravit Dominum Deum suum: et egit pœnitentiam valde coram Deo patrum suorum.

Deprecatusque est eum, et obsecravit intento, et exaudivit orationem ejus.

Reduxitque eum Jerusalem in regnum suum, et cognovit Manasses quod Dominus ipse est (*Al. esset*) Deus.

Post hæc ædificavit murum extra civitatem David, ad occidentem Gion in convalle ab introitu portæ piscium per circuitum usque ad Ophel, et exaltavit illum vehementer.

C Constituitque principes exercitus in cunctis civitatibus Juda munitis:

Et abstulit deos alienos, et simulacrum de domo Domini:

Aras quoque, quas fecerat in monte domus Domini, et in Jerusalem, et projecit omnia extra urbem.

Porro instauravit altare Domini, et immolavit super illud victimas, et pacifica, et laudem.

Præcepitque Judæ, ut serviret Domino Deo Israel.

Attamen adhuc populus immolabat in excelsis Domino Deo suo.

Reliqua autem gestorum Manasse, et obsecratio ejus ad Deum suum: verba quoque Videntium, qui loquebantur ad eum in nomine Domini Dei Israel, continentur in sermonibus regum Israel.

Oratio quoque ejus et exauditio, et cuncta peccata atque contemptus, loca etiam in quibus ædificavit excelsa, et fecit lucos et stalias, antequam ageret pœnitentiam, scripta sunt in sermonibus Ozai.

D Dormivit ergo Manasses cum patribus suis, et sepelierunt eum in domo sua: regnavitque pro eo filius ejus Amon.

Viginti duorum annorum erat Amon cum regnare cœpisset, et duobus annis regnavit in Jerusalem.

Fecitque malum in conspectu Domini, sicut fecerat Manasses pater ejus:

Et cunctis idolis, quæ Manasses fuerat fabricatus, immolavit atque servivit.

Et non est reveritus faciem Domini, sicut reveritus est Manasses pater ejus: et multo majora deliquit.

Cumque conjurassent adversus eum servi sui, interfecerunt eum in domo sua.

Porro reliqua populi multitudo, cæsis iis, qui Amon percusserant, constituit regem Josiam filium ejus pro eo.

(Cap. XXXIV.) Octo annorum erat Josias cum

regnare cœpisset, et triginta et uno anno regnavit A in Jerusalem.

Fecitque quod erat rectum in conspectu Domini, et ambulavit in viis David patris sui: non declinavit neque ad dextram, neque ad sinistram.

Octavo autem anno regni sui, cum ad adhuc esset puer, cœpit quærere Deum patris sui David:

Et duodecimo anno, postquam¹ cœperat, mundavit Judam et Jerusalem ab excelsis, et lucis, simulacrisque sculptilibus.

Destrueruntque coram eo aras Baalim: et simulacra, quæ superposita fuerant, demoliti sunt:

Lucos etiam, et sculptilia succidit atque comminuit:

Et super tumulos eorum, qui eis immolare consueverant, fragmenta dispersit.

Ossa præterea sacerdotum combussit in altaribus idolorum, mundavitque Judam et Jerusalem.

Sed et in urbibus Manasse, et Ephraim, et Simeon usque Nephthali, cuncta subvertit.

Cumque altaria dissipasset, et lucos, et sculptilia contrivisset in frusta, cunctaque delubra demolitus esset de universa terra Israel, reversus est Jerusalem.

Igitur anno octavo decimo regni sui, mundata jam terra, et templo Domini, misit Saphan filium Eseliæ, et Maasiam principem civitatis, et Joa filium Joahaz a Commentariis, ut instaurarent domum Domini Dei sui.

Qui venerunt ad Helciam sacerdotem magnum:

Acceptamque ab eo pecuniam, quæ illata fuerat in domum Domini, et quam congregaverant Levitæ, et janitores de Manasse, et Ephraim, et universis reliquiis Israel, ab omni quoque Juda, et Benjamin, et habitatoribus Jerusalem, tradiderunt in manibus eorum qui præerant operariis in domo Domini, ut instaurarent templum, et infirma quæque sarcirent.

At illi dederunt eam artificibus et cæmentariis, ut emerent lapides de lapidinis², et ligna ad commissuras ædificii, et ad contignationem domorum, quas destruxerant reges Juda. Qui fideliter cuncta faciebant.

Erant autem præpositi operantium, Jaath et Abdias de filiis Merari, Zacharias et Mosollam de filiis Caath, qui urgebant opus: omnes Levitæ scientes organis canere.

Super eos vero, qui ad varios usus onera portabant, erant scribæ, et magistri de Levitis janitores.

Cumque efferrent pecuniam, quæ illata fuerat in templum Domini, reperit Helcias sacerdos librum legis Domini per manum Mosi.

Et ait ad Saphan scribam: Librum legis inveni in domo Domini: et tradidit ei.

At ille intulit volumen ad regem, et nuntiavit ei dicens: Omnia quæ dedisti in manu servorum tuorum, ecce complentur.

Argentum quod repertum est in domo Domini, conflaverunt datumque est præfectis artificum, et diversa opera fabricantium.

Præterea tradidit mihi Helcias sacerdos hunc librum.

Quem cum, rege præsentem, recitasset, audissetque ille verba legis, scidit vestimenta sua: et præcepit Helciæ, et Anicam filio Saphan, et Abdon filio Micha, Saphan quoque scribæ, et Asiæ servo regis, dicens:

Ite, et orate Dominum pro me, et pro reliquiis Israel et Juda, super universis sermonibus libri istius, qui repertus est:

¹ Vulgati interserunt, quod et subaudiendum est, verbum *regnare*. Ad veterum tamen ms. et Hebr. contextus fidem illud Martianæus expunxit. Verum Hebræus non illud modo verbum retinet, sed et præcedens *postquam*, atque alio fere sensu habet. *Duodecimo anno cœpit mundare Judam*, etc. Videtur

Magnus enim furor Domini stillavit super nos, eo quod non custodierint patres nostri verba Domini, ut facerent omnia quæ scripta sunt in isto volumine.

Abiit ergo Helcias, et hi qui simul a rege missi fuerant, ad Oldam prophetidem (*Al. propheten*), uxorem Sellum filii Thecuat, filii Hasra custodis vestium: quæ habitabat in Jerusalem in Secunda: et locuti sunt ei verba, quæ supra narravimus.

At illa respondit eis: Hæc dicit Dominus Deus Israel: Dicitis viro qui misit vos ad me:

Hæc dicit Dominus: Ecce ego inducam mala super locum istum, et super habitatores ejus, cunctaque maledicta quæ scripta sunt in libro hoc, quem legerunt coram rege Juda. Quia dereliquerunt me, et sacrificaverunt diis alienis, ut me ad iracundiam provocarent in cunctis operibus manuum suarum.

Idcirco stillabit furor meus super locum istum, et non exstinguetur.

B Ad regem autem Juda, qui misit vos pro Domino deprecando, sic loquimini.

Hæc dicit Dominus Deus Israel: Quoniam audisti verba voluminis, atque emollitum est cor tuum, et humiliatus es in conspectu Dei, super his quæ dicta sunt contra locum hunc, et habitatores Jerusalem, reveritusque faciem meam, scidisti vestimenta tua, et flevisisti coram me: ego quoque exaudivi te, dicit Dominus,

Jam enim colligam te ad patres tuos, et infereris in sepulcrum tuum in pace: nec videbunt oculi tui omne malum quod ego inducturus sum super locum istum et super habitatores ejus.

Retulerunt itaque regi cuncta quæ dixerat.

At ille, convocatis universis majoribus natu Juda et Jerusalem, ascendit in domum Domini, unaque omnes viri Juda et habitatores Jerusalem, sacerdotes et Levitæ, et cunctus populus a minimo usque ad maximum.

C Quibus audientibus in domo Domini, legit rex omnia verba voluminis:

Et stans in tribunali suo, percussit fœdus, coram Domino, ut ambularet post eum, et custodiret præcepta, et testimonia, et justificationes ejus, in toto corde suo, et in tota anima sua, faceretque quæ scripta sunt in volumine illo, quod legerat.

Adjuravit quoque super hoc omnes, qui reperti fuerant in Jerusalem et Benjamin: et fecerunt habitatores Jerusalem juxta pactum Domini Dei patrum suorum.

Abstulit ergo Josias cunctas abominationes de universis regionibus filiorum Israel: et fecit omnes, qui residui erant in Israel, servire Domino Deo suo.

Cunctis diebus ejus non recesserunt a Domino Deo patrum suorum.

(*Cap. XXXV.*) Fecit autem Josias in Jerusalem Phase Domino, quod immolatum est quarta decima die mensis primi:

Et constituit sacerdotes in officiis suis, hortatusque est eos ut ministrarent in domo Domini.

Levitis quoque, ad quorum eruditionem omnis Israel sanctificabatur Domino, locutus est:

Ponite arcam in sanctuario templi, quod ædificavit Salomon filius David rex Israel, nequaquam enim eam ultra portabitis:

Nunc autem ministrare Domino Deo vestro, et populo ejus Israel. Et præparate vos per domos et cognationes vestras, in divisionibus singulorum, sc-

adeo, ut recte constet et in Latino, aut illud quoque verbum retinendum eum Vulgatis et Græco, aut neutrum cum Hebræo.

² Hic constanter legitur in mss. exemplaribus *lapidinis*: et postea vers. 22, *ad Oldam prophetidem*. MART.

ut præcepit David rex Israel et descripsit Salomon A filius ejus.

Et ministrare in sanctuario per familiam turmasque leviticis, et sanctificati immolate Phase :

Fratres etiam vestros, ut possint juxta verba quæ locutus est Dominus in manu Mosi facere, præparate.

Dedit præterea Josias omni populo, qui fuerat inventus in solemnitate Phase, agnos et hædos de gregibus, et reliqui pecoris triginta millia, boumque tria millia. Hæc de regis universa substantia.

Duces quoque ejus, sponte quod voverant, obtulerunt, tam populo, quam sacerdotibus et Levitis.

Porro Helcias, et Zacharias, et Jaiel, principes domus Domini, dederunt sacerdotibus ad faciendum Phase pecora commistim duo millia sexcenta, et boves trecentos.

Chonenias autem, et Semelias etiam, et Nathanael, et fratres ejus, necnon Absabias, et Jeiel, et Jozabad, principes Levitatum, dederunt cæteris Levitis ad celebrandum Phase quinque millia pecorum, et boves quingentos.

Præparatumque est ministerium, et steterunt sacerdotes in officio suo :

Levitæ quoque in turmis, juxta regis imperium.

Et immolatum est Phase, asperseruntque sacerdotes manu sua sanguinem, et Levitæ detraxerunt pelles holocaustorum : et separaverunt ea, ut darent per domos et familias singulorum, et offerrentur Domino, sicut scriptum est in libro Mosi :

De bobus quoque fecerunt similiter.

Et assaverunt Phase super ignem, juxta quod lege præceptum est :

Pacificas verohostias coxerunt in lebetibus, et cacabis, et ollis, festinato distribuerunt universæ plebi :

Sibi autem et sacerdotibus postea paraverunt :

Nam in oblatione holocaustorum et adipum usque ad noctem sacerdotes fuerunt occupati.

Unde Levitæ sibi et sacerdotibus filiis Aaron paraverunt novissimis.

Porro cantores filii Asaph stabant in ordine suo, juxta præceptum David, et Asaph, et Emam, et Idithun, prophetarum regis :

Janitores vero per portas singulas observabant, ita ut ne puncto quidem discederent a ministerio :

Quam ob rem et fratres eorum Levitæ paraverunt eis cibos.

Omnis igitur cultura Domini rite completa est in die illa, ut facerent Phase, et offerrent holocausta super altare Domini, juxta præceptum regis Josiæ.

Feceruntque filii Israel, qui reperti fuerant ibi, Phase in tempore illo, et solemnitatem azymorum septem diebus.

Non fuit Phase simile huic in Israel a diebus Samuelis prophetæ :

Sed nec quisquam de cunctis regibus Israel fecit Phase sicut Josias, sacerdotibus, et Levitis, et omni Judæ, et Israel qui repertus fuerat, et habitantibus in Jerusalem.

Octavo decimo anno regni Josiæ hoc Phase celebratum est.

Postquam instauraverat Josias templum, ascendit

Necao¹ rex Ægypti ad pugnandum in Charcamis juxta Euphraten : et processit in occursum ejus Josias.

At ille, missis ad eum nuntiis, ait :

Quid mihi et tibi est, rex Juda? non adversum te hodie venio, sed contra aliam pugno domum, ad quam me Deus festinato ire præcepit : desine adversum Deum facere, qui mecum est, ne interficiat te.

Noluit Josias reverti, sed præparavit contra eum bellum, nec acquievit sermonibus Nechao ex ore Dei, verum perrexit ut dimicaret in campo Mageddo.

Ibique vulneratus a sagittariis, dixit pueris suis : Educite me de prælio, quia oppido vulneratus sum.

Qui transtulerunt eum de curru in alterum currum qui sequebatur eum more regio, et asportaverunt eum in Jerusalem, mortuusque est, et sepultus in mausoleo patrum suorum :

Et universus Juda et Jerusalem luxerunt eum :

Jeremias maxime : cujus omnes cantores atque cantatrices, usque in præsentem diem, lamentationes super Josia replicant : et quasi lex obtinuit in Israel :

Ecce scriptum fertur in Lamentationibus.

Reliqua autem sermonum Josiæ et misericordiarum ejus, quæ lege præcepta sunt Domini, opera quoque illius prima et novissima scripta sunt in libro Regum Israel et Juda.

(Cap. XXXVI.) Tulit ergo populus terræ Joahaz filium Josiæ, et constituit regem pro patre suo in Jerusalem.

Viginti trium annorum erat Joahaz cum regnare cœpisset, et tribus mensibus regnavit in Jerusalem.

Amovit autem eum rex Ægypti cum venisset Jerusalem, et condemnavit terram centum talentis argenti, et talento auri.

Constituitque regem pro eo, Eliacim fratrem ejus, super Judam et Jerusalem, et vertit nomen ejus Joiacim.

Ipsam vero Joahaz tulit secum, et abduxit in Ægyptum.

Viginti quinque annorum erat Jojacim cum regnare cœpisset, et undecim annis regnavit in Jerusalem : fecitque malum coram Domino Deo suo.

Contra hunc ascendit Nabuchodonosor rex Chaldæorum, et vinctum catenis duxit in Babylonem.

Ad quam et vasa Domini transtulit, et posuit ea in templo suo.

Reliqua autem verborum Jojacim, et abominatio-num ejus, quas operatus est, quæ inventa sunt in eo, continentur in libro Regum Israel et Juda.

Regnavitque Jojachin filius ejus pro eo.

Octo annorum erat Jojachin cum regnare cœpisset et tribus mensibus ac decem diebus regnavit in Jerusalem, fecitque malum in conspectu Domini.

Cumque anni circulus volveretur, misit Nabuchodonosor rex, qui adduxerunt eum in Babylonem, asportatis simul pretiosissimis vasibus domus Domini.

Regem constituit Sedeciam fratrem ejus² super Judam et Jerusalem.

Viginti et unius anni erat Sedecias cum regnare cœpisset, et undecim annis regnavit in Jerusalem.

Fecitque malum in oculis Domini Dei sui, nec

sanguineus. MART.

- Vulgata, *patrum*, quemadmodum et Syrus præfert, et luculentissime Græcus, Σεδικίαν, ἀδελφὸν τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, ut cum satis abunde constet Sedeciam Jechoniæ patrum exstitisse, non proprie fratrem, suspicari liceat, in Hebræo quoque archetypo scriptum olim אֲבִי אֶחָיָהּ pro quo nunc obtinet uno verbo אֲחָיָהּ. Cæterum et Martianæus, qui impressam lectionem ad plurimum mss. fidem restituit, Hebraismum hunc esse notat Abrami exemplo, qui Lothum filium fratris sui, fratrem appellavit.

¹ In Memmiano Canone legitur varians isthæc lectio *Necho* et *Nechato*. MART.

² In Hebræo scriptum legimus אֲחָיָהּ *ahhiv*, quod significat *fratrem ejus*. Hanc lectionem Latini mss. antiquiores retinent, Regius scilicet, Memmian., Colbert, Aniciens, San-German. num. 15, Corbeiens. num. 14, et alius num. 1 prima manu. Sciendum tamen hic esse Hebraismum, quo *patruus* dicitur *frater*, sicut in Genesi Abraham et Lot *fratres* appellantur, Sedecias enim frater fuit patris Jojachin, ut Abraham frater fuit patris Lot. *Frater* igitur hoc loco idem est quod avunculus, seu con-

erubuit faciem Jeremiæ prophetæ, loquentis ad se **A** ex ore Domini.

A rege quoque Nabuchodonosor recessit, qui ad-
juraverat eum per Deum,

et induravit cervicem suam et cor, ut non rever-
teretur ad Dominum Deum Israel.

Sed et universi principes sacerdotum, et populus,
prævaricati sunt inique juxta universas abominatio-
nes gentium, et polluerunt domum Domini, quam
sanctificaverat sibi in Jerusalem.

Mittebat autem Dominus Deus patrum suorum ad
illos per manum nuntiorum suorum de nocte con-
surgens, et quotidie commonens, eo quod parceret
populo et habitaculo suo.

At illi subsannabant nuntios Dei, et parvipende-
bant sermones ejus, illudebantque prophetis, donec
ascenderet furor Domini in populum ejus, et esset
nulla curatio.

Adduxit enim super eos regem Chaldæorum, et in-
terfecit juvenes eorum gladio in domo sanctuarii sui.

Non est misertus adolescentis, et virginis, et se-
nis, nec decrepiti quidem, sed omnes tradidit in
manibus ejus.

Universaque vasa domus Domini, tam majora
quam minora, et thesauros templi, et regis, et prin-
cipum, transtulit in Babylonem.

Incenderunt hostes domum Dei, destruxeruntque
murum Jerusalem, universas turres combusserunt,
et quidquid pretiosum fuerat, demoliti sunt.

Si quis evaserat gladium, ductus in Babylonem
servivit regi et filiis ejus, donec imperaret rex Per-
sarum, ut compleretur sermo Domini ex ore Jere-
miæ, et celebraret terra sabbata sua :

Cunctis enim diebus desolationis egit sabbatum,
usque dum complerentur septuaginta anni.

Anno autem primo Cyri regis Persarum ad ex-
plendum sermonem Domini, quem locutus fuerat
per os Jeremiæ. suscitavit Dominus spiritum Cyri
regis Persarum, qui jussit prædicari in universo
regno suo, etiam per scripturam, dicens :

Hæc dicit Cyrus rex Persarum : Omnia regna
terræ dedit mihi Dominus Deus cæli, et ipse præ-
cepit mihi, ut ædificarem ei domum in Jerusalem,
quæ est in Judæa.

Quis ex vobis est in omni populo ejus ? sit Domi-
nus Deus suus cum eo, et ascendat.

Explicit liber Paralipomenon, Hebraice Verba Dierum.

PRÆFATIO HIERONYMI IN EZRAM¹.

Utrum difficilius sit, facere quod poscitis, an ne-
gare, necdum statui. Nam neque vobis aliquid im-
perantibus abnuere, sententiæ est : et magnitudo
oneris impositi ita cervices premit, ut ante sub fasce
ruendum sit, quam levandum. Accedunt ad hoc in-
vidiorum studia, qui omne quod scribimus, reprehend-
endum putant : et interdum contra se conscientia
repugnante, publice lacerant quæ occulte legunt,
in tantum ut clamare compellar, et dicere : *Domine
libera animam meam a labiis iniquis et a lingua do-
losa (Psal. cxix, 2).* Tertius annus est quod semper
scribitis atque rescribitis, ut Ezræ librum² vobis
de Hebræo transferam : quasi non habeatis Græca
et Latina volumina, aut quidquid illud est quod a
nobis vertitur, non statim ab omnibus (*Al. homini-
bus*) conspuendum sit. Frustra autem, ut ait qui-
dam³, niti, neque aliud fatigando nisi odium quæ-

rere, extremæ dementiæ est. Itaque obsecro vos,
mi Domnion et Rogatiane charissimi, ut privata
lectione contenti, librum non efferatis in publicam,
nec fastidiosis ingeratis cibos, vitetisque eorum su-
percilium, qui judicare tantum de aliis, et ipsi fa-
cere nihil noverunt. Si qui autem fratrum sunt,
quibus nostra non displicent, his tribuatis exem-
plar, admonentes ut Hebræa nomina, quorum gran-
dis in hoc volumine copia est, distincte et per in-
tervalla transcribant. Nihil enim proderit emendas-
se librum, nisi emendatio librorum diligentis
conservetur. Nec quemquam moveat quod unus a
nobis editus liber est : nec apocryphorum tertii et
quarti⁴ somniis delectetur : quia et apud Hebræos
Ezræ Neemiæque sermones in unum volumen coar-
tantur : et quæ non habentur apud illos, nec de vi-
ginti quatuor senibus sunt⁵, procul abjicienda. Si

¹ Exegimus cum hanc Præfationem, tum vero
ipsum Ezræ librum ad Vaticanum ms. olim reginæ
Suecorum num. 7, prænotatum, remotissimæ illum
antiquitatis, ac probæ cumprimis notæ.

² Addunt editi libri cum aliquot recentioribus mss.
et Esther : quasi non solum pro Ezræ volumine La-
tine reddendo, sed etiam pro libro Esther scribe-
rent atque rescriberent Domnion et Rogatianus.
Quod tamen falsum esse deprehenditur, tum ex tem-
pore quo liber Estheris, longe post Ezram, in Lati-
num sermonem ab Hieronymo translatus est, tum ex
personis ad quas infra Præfatio in librum Esther
perhibetur scripta : Paulæ namque juniori ac Eu-
stochio virgini dedicatum esse constat, non Dom-
nioni et Rogatiano. MART.

— Domnion et Rogatianus quibus inscribitur.
Paulo ante, verba atque rescribitis Reginæ ms. præ-

termittit, qui et *Esdræ* pro *Ezram* constanter legit,
³ Crispus Sallustius hic est, qui eam promit sen-
tentiam in Jugurtha cap. 3, « Frustra autem niti, ne-
que aliud fatigando, nisi odium quærere, extremæ
dementiæ est. »

⁴ Addit Reginæ mss. cum vetustioribus editis, libri

⁵ Libros Canone Hebraice veritatis comprehensos
intelligit, uti fidem facit principium Scripturarum
Galeatum libris Samuelis ac Malachim præfixum.
MART.

— Mavult Victorius verbum *habentur* hic repeti
hoc modo : « Quæ non habentur apud illos, nec de
viginti quatuor senibus habentur, sunt procul abji-
cienda. » Ms. Reginæ *senioribus*. Vide Prologum Ga-
leatum, ubi ex aliorum sententia, non sua, xiv
senibus Apocal. librorum Scripturæ numerum com-
parat.